

АНАЛИЗА

НА СУДСКАТА ПРАКТИКА

на Европскиот суд за човекови права
во врска со говор на омраза и
криминал од омраза

АНАЛИЗА

на судската практика на
Европскиот суд за човекови права
во врска со говор на омраза и
криминал од омраза

Мирјана Лазарова Трајковска, Мархарита Жеско

ИЗДАНИЕ 2021 ГОДИНА

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.625:316.647.5]:341.645.5(44)(094.9)
343.3/.7:316.647.5]:341.645.5(44)(094.9)

ЛАЗАРОВАТРАЈКОВСКА, Мирјана

Анализа на судската практика на Европскиот суд за човекови права во
врска со говор на омраза и криминал од омраза / [Мирјана Лазарова
Трајковска и Мархарита Жеско]. - Скопје : Мисија на ОБСЕ, 2021. - 124
стр. ; 30 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4788-73-7

1. Жеско, Мархарита [автор]

а) Говор на омраза -- Европски суд за човекови права -- Судска практика
-- Високошколски учебници б) Криминал од омраза -- Европски суд за
човекови права -- Судска практика -- Високошколски учебници

COBISS.MK-ID 55745029

Содржина

Концептуална рамка.....	4
Дел А – Говор на омраза.....	8
I. Негационизам и ревизионизам.....	9
II. Етничка омраза.....	17
III. Верска омраза.....	22
IV. Политички говор.....	34
V. Одобрување на тероризмот.....	43
VI. Хомофобичен говор на омраза.....	47
VII. Поттикнување расна дискриминација или омраза.....	52
VIII. Говор на омраза и интернетот.....	59
IX. Навреда на државни службеници.....	64
ДЕЛ Б – Криминал од омраза.....	66
I. Кривични дела од омраза мотивирани од расно и етничко потекло.....	78
II. Кривични дела од омраза мотивирани од верска пристрасност.....	85
III. Кривични дела од омраза мотивирани од пристрасност против лицата со попреченост.....	88
IV. Кривични дела од омраза мотивирани од сексуална ориентација, родов идентитет и родово изразување.....	91
V. Интерсекционалност.....	101
VI. Родово-засновани кривични дела од омраза.....	104
Список на случаи за говор на омраза.....	108
Список на случаи за криминал од омраза.....	110
БИБЛИОГРАФИЈА.....	111

Концептуална рамка

Концептуалната рамка на оваа публикација се заснова на судската практика на Европскиот суд за човекови права (овде и понатаму ЕСЧП или Судот во Стразбур) во врска со говор на омраза и кривичните дела од омраза, како и минималните стандарди за почитување на човековите права што се спроведуваат со оваа судска практика. Договорните страни имаат обврска да ги почитуваат овие стандарди, да ги спроведуваат и да ги унапредуваат. Оваа публикација е поделена на два дела: Дел А се фокусира на судската практика на Европскиот суд за човекови права во врска со говорот на омраза, додека Дел Б се однесува на судската практика во врска со кривичните дела од омраза. Со оглед на тоа дека судската практика на Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП) е обемна, особено во врска со кривични дела од омраза и говор на омраза, направена е неопходната селекција, фокусирајќи се на најзначајните и на највлијателните одлуки на Судот.

Говор на омраза

Судската практика на Европскиот суд за човекови права започнува од претпоставката за слобода на изразување. Поединците мора да бидат слободни, креативни во изразувањето и исто така да имаат право да бидат информирани. Иако правото на слобода на изразување не спаѓа меѓу апсолутните права што ги гарантира Европскиот суд за човекови права, Судот во Стразбур ја поддржува либералната перцепција за слобода на изразување и постојано инсистира на тоа дека јавноста има право да слуша идеи дури и кога тие се шокантни или не се прифатени од мнозинството, доколку овие идеи иницираат прашања од јавен интерес и водат кон јавна дебата. Меѓутоа, некои форми на говор не се заштитени со правото на слобода на изразување. Како изјави што поттикнуваат насилство, дискриминација или омраза врз основа на раса, етничка припадност или националност, тие мора да се забранат.

Практиката на ЕСЧП потврди дека формите на изразување што содржат говор на омраза се различни и може да бидат пишани материјали, флаери, вербални навреди, илустрации, карикатури, рекламни или промотивни материјали, симболи, графити или уметнички дела објавени преку различни медиуми, а особено преку интернет во поново време. ЕСЧП прифаќа дека во демократско и плуралистичко општество неопходно е да се спречат или да се санкционираат форми на говор што поттикнуваат, охрабруваат, поддржуваат или оправдуваат омраза или насилство врз основа на нетолеранција. За таа цел, споменатите санкции или ограничувања мора да бидат пропишани со закон, да имаат легитимна цел и да бидат пропорционални со легитимната цел што тие се обидуваат да ја постигнат. Преку член 10 став 2, Европската конвенција за човековите права потврдува дека остварувањето на слободата на изразување вклучува одговорности и должности и може, единствено во строги услови, да биде ограничена или санкционирана доколку строгите услови претставуваат неопходни мерки за државна безбедност, територијален интегритет и јавна безбедност, заштита на редот и спречување безредие и злосторства, заштита на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, како и ограничување на ширењето доверливи информации или зачувување на авторитетот и на непристрасноста на судството. Овој пристап исто така се заснова и на нужноста да се заштити слободата на изразување преку спречување погрешна употреба и злоупотреба на заштитата на правата на поединците преку ЕКЧП.

Во член 17 од Конвенцијата јасно е наведено дека ниту еден член од Конвенцијата не може да се толкува на начин што ќе овозможи право на одредена држава, група или поединец да презема активности или мерки што влијаат врз правата или слободите што се признаени со Конвенцијата, или да ги ограничи овие права и слободи во поголема мера од оние што се предвидени со Конвенцијата. На почетокот, најголем дел од пресудите поврзани со говор на омраза беа анализирани од ЕСЧП со примена на член 17, отфрлајќи ги примените во врска со говор на омраза. Во поновата судска практика, анали-

зата на ЕСЧП најчесто го има предвид член 10, при што како почетна точка се зема претпоставката дека слободата на изразување може да се ограничи во одредени услови и дека државите имаат право да го сторат тоа кога формата на говор се заснова на нетолеранција, на поттикнување и на охрабрување омраза и насилство.

Од друга страна, новите техники и технологии водат кон отворање на прашањето за заштита на слободата на изразување на интернет. Како таков, случајот *Делфи А. С. против Естонија*¹, отвори поглавје во судската практика на Судот во врска со говорот на омраза на интернет.² Преку овој случај, ЕСЧП ги поддржува обврските на државите да го санкционираат поттикнувањето расистички и ксенофобичен говор, закани или навреди со расистички мотиви, негационизам, одобрување, оправдување или минимизирање геноцид или злосторства против човештвото, дури и кога тие се изразени преку коментар на написите што се објавени на портали на интернет.

Несомнено, во која било форма, говорот на омраза негативно се одразува на слободата на изразување во секое демократско општество и остава трајни последици врз општеството. Идеите што поттикнуваат, охрабруваат или шират омраза, влијаат врз слободата на другите, а во такви случаи државата мора да има законски мерки за да спречи проширување на таквите идеи. Ова е особено важно бидејќи пред да стигне случајот пред Европскиот суд за човекови права, најчесто минува години во постапки пред националните инстанци и органи, а дотогаш семето на говорот на омраза ќе прерасне во горчина, нетолеранција, а во одредени случаи и насилство. Отстапувајќи од важноста на владеењето на правото, институциите, судовите, бранителите на човековите права, како и студентите по право, мора да ја знаат

практиката на Судот во Стразбур и треба да можат правилно да ја применуваат. Државите што се договорни страни на Конвенцијата имаат позитивна обврска да обезбедат примена на ЕКЧП во согласност со начелото на супсидијарност. Како таква, ефективната примена на стандардите и на начелата што се содржани во Конвенцијата мора да биде главен приоритет на државите.³

Практиката на начелото и ефектот на *res interpretata* подразбира пристапност до судската практика на Судот во Стразбур на јазичите на земјите членки. Еднакво важно е да се вклучи судската практика на Стразбур во наставната програма на правните факултети и академии за едукација и обука на судии и обвинители, или во програмите на други институции што организираат обука и едукација на одредени групи лица што професионално мора да ја следат судската практика (како што е адвокатската комора).

Токму поради тоа што нашата цел е одблиску да ги запознаеме судиите, обвинителите, адвокатите, претставниците на граѓанското општество и други субјекти со најважните промени и достигнувања на стандардите во однос на забраната за злоупотреба на слободата на изразување, во оваа публикација се обидуваме да ги пренесеме и да ги презентираме најважните и најновите одлуки и случаи поврзани со говор на омраза. Оттука, веруваме дека практичарите за човекови права ќе бидат охрабрани да продолжат да ја следат и да ја анализираат практиката на ЕСЧП. Впрочем, концептот на модерна демократија се заснова на моќта да се биде информиран и на постојаната работа за унапредување и подобрување на заштитата на човековите права.

1 *Делфи против Естонија, жалбено барање бр. 64569/09, од 10 октомври 2013 година [Дел I].*

2 Во оваа смисла, важен е дополнителниот протокол на Конвенцијата за сајбер-криминал, во врска со криминализиција на дела од расистичка и од ксенофобична природа извршени преку компјутерски системи, овој протокол стапи на сила на 1 март 2006 година, во рамките на Советот на Европа и многубројните директиви на Европската комисија.

3 *Скордино против Италија, жалбено барање бр. 36813/97, Големиот судски совет од 26.3.2006.*

Криминал од омраза

Кривичните дела од омраза се кривични дела извршени со мотив на пристрасност.⁴ Според тоа, кривичното дело од омраза (1) секогаш се заснова на кривично дело што претставува казниво дело според кривичното право и (2) е мотивирано од пристрасност или од предрасуда. Сторителот на кривично дело од омраза ја избира жртвата врз основа на вистинска или замислена припадност во одредена група или поврзаност на жртвата со одредена група. Кривичните дела од омраза можат да бидат насочени кон еден или кон повеќе членови или имот што се поврзува со одредена група што споделува некаква заедничка карактеристика, која е непроменлива или фундаментална, како што е „раса“, етничка припадност, јазик, религија, националност, сексуална ориентација, родов идентитет или друга карактеристика.

Кривичните дела од омраза се разликуваат од дискриминацијата. Иако кривичните дела од омраза може да се сметаат за екстремни примери за дискриминација, постои разлика помеѓу двата концепта. Во делата на дискриминација недостасува суштинскиот елемент на дело што претставува кривично дело. Прашањата за дискриминација се решаваат според граѓанското право, дури и ако казната е кривична санкција. Според тоа, правните и институционалните рамки со кои се регулираат дискриминацијата и кривичните дела од омраза, се различни.⁵

Кривичните дела од омраза исто така се разликуваат од говорот на омраза. Говорот на омраза најчесто подразбира форми на изразување што се мотивирани од непријателство, кои покажуваат или поттикнуваат непријателство кон одредена група или личност поради нејзината припадност на таа група. Како што е детално опишано во делот Говор на омраза во оваа публикација, иако се штити основното право на слобода на из-

разување и мислење, мора да бидат забранети изјавите што поттикнуваат насилство, дискриминација или омраза врз основа на раса, етничка припадност или националност. Бидејќи говорот на омраза може да ги поттикне или да биде придружен елемент во кривичните дела од омраза, двата концепта се меѓусебно поврзани.

Европската конвенција за човековите права („Конвенцијата“) нема конкретен член за криминал од омраза, меѓутоа, во оваа Конвенција се утврдува должноста на државата да испитува и да казнува насилство што е извршено врз поединци и да ја извршува оваа должност без дискриминација. Преку својата судска практика, Европскиот суд за човекови права („Судот“) дополнително ја анализираше оваа должност во врска со кривичните дела од омраза, особено должноста да се открие и ефективно да се истражи мотивацијата за пристрасност. Конкретно, таквата процедурална должност за истражување и за разоткривање на дискриминаторските мотиви произлегува од член 2 (право на живот), член 3 (право на лицето да не биде изложено на малтретирање) и член 8 (право на почитување на приватниот и на семејниот живот) во врска со член 14 (забрана за дискриминација) од Конвенцијата.

Делот Криминал од омраза во оваа публикација има за цел да ја подигне свеста за криминалот од омраза и поврзаните должности на државата според Конвенцијата и да овозможи поголема достапност на најважниот напредок на стандардите во овој поглед за професионалците за спроведување на законот и кривичната правда, како и другите чинители, какви што се адвокати, бранители на човекови права, активисти и студенти по право. Конкретно, во делот Б е даден преглед на рамката на Конвенцијата за криминал од омраза. Со прикажување конкретни пресуди, во прегледот се нагласуваат должностите поврзани со криминал од омраза и оперативните аспекти, како што произлегуваат од толкувањето на Конвенцијата од страна на Судот во неговата судска практика. Делот Б го сочинуваат тематски делови и опфаќаат одредени видови пристрасност, какви што се расно и етничко потекло, религија, попреченост, сексуална ориентација

4 Министерски совет на ОБСЕ, Одлука бр. 9/09, „Борба против кривични дела од омраза“, Атина, 1-2 декември 2009 година.

5 ОБСЕ/ОДИХР, *Превенција и одговор на кривични дела од омраза: Водич за ресурси за невладини организации во регионот на ОБСЕ*, 2009 година, <https://www.osce.org/odhr/39821>.

и родов идентитет, интерсекционалност и родово-засновано насилство. Во овие делови е дадена детална анализа⁶ на клучните пресуди, вклучително и најновите. Секој случај што е избран за анализа, прикажува одреден аспект на толкувањето на Судот на должностите на државата во однос на кривичните дела од омраза и појавата на криминал од омраза воопшто. Секој случај вклучува резиме на фактите, анализа на Судот и заклучоци заедно со коментар. Имајќи ја на ум практичната природа на публикацијата, во овие делови исто така се дадени референци за релевантните ресурси што се изготвени од меѓународни организации, какви што се ОБСЕ/ОДИХР, Советот на Европа и Агенцијата за фундаментални права на ЕУ.

6 Ве молиме имајте предвид дека за потребите на оваа публикација, анализата опфаќа само аспекти што се релевантни за криминалот од омраза и должностите на државата во оваа смисла, а не ги опфаќа другите аспекти на човековите права што беа дел од избраните случаи.

Дел А – Говор на омраза

Улогата на системот за човекови права што е утврден со Конвенцијата е да се определат прашања од јавната политика од општ интерес, подигајќи ги стандардите за заштита на човековите права и проширувајќи ја судската практика за човековите права низ целата заедница на државите од Конвенцијата.⁷ Затоа, пресудите и одлуките на Судот служат за разјаснување, заштита и изготвување на правилата што се воспоставени со Конвенцијата, придонесувајќи за почитување на обврските што државите ги преземале како договорни страни.⁸ Од таа причина, Судот ја нагласил улогата на Конвенцијата како „уставен инструмент за европски јавен ред“ на полето на човековите права.⁹

За повеќето барања пред ЕСЧП поврзани со говор на омраза била донесена одлука врз основа на член 10 или член 17 од Конвенцијата.

При толкување на член 10 од Конвенцијата, Судот одлучил дека „слободата на изразување сочинува една од суштинските основи на [демократското] општество, еден од основните услови за неговиот напредок и за развојот на секој човек“. Судот во неколку наврати ја нагласил важноста на овој член, кој не се применува само за „информации“ или „идеи“ што се поволно примени или се сметаат за ненавредливи или за прашање на рамнодушност, туку и за оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат; такви се барањата за плурализам, толеранција и слободоумие без кои нема „демократско општество“.¹⁰

Со оглед на горенаведеното, никој не може да биде овластен да се повика на одредбите на Конвенцијата со намера да ги ослабне или да

ги уништи идеалите и вредностите на едно демократско општество¹¹. Затоа, општата цел на член 17 е да ги спречи тоталитарните или екстремистичките групи да ги искористат во свој интерес изнесените начела во Конвенцијата.¹² Член 17 е поврзан со концептот на „демократија што е способна да се брани“.¹³

Член 10 од Конвенцијата – Слобода на изразување „1. Секој има право на слобода на изразување. Ова право вклучува слобода да се има мислење и да се примаат и соопштуваат информации и идеи без вмешување на јавните органи и независно од границите. Овој член нема да ги спречи државите да бараат лиценцирање радиодифузни претпријатија, телевизиски претпријатија или кина. 2. Бидејќи користењето на овие слободи со себе носи одредени должности и одговорности, може да подлежи на формалности, услови, ограничувања или казни што се пропишани со закон и се неопходни во демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната безбедност, за спречување безредие или криминал, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на угледот или правата на другите, за спречување на откривање информации што се добиени во доверба или за одржување на авторитетот и на непристрасноста на судството“.

Член 17 од Конвенцијата – Забрана за злоупотреба на права „Ништо [во Конвенцијата] не може да се толкува како одредба што подразбира какво било право на која било држава, група или лице да учествува во каква било активност или да изврши какво било дејство насочено кон уништување на некое од правата и слободите што се утврдени овде или кон нивно ограничување во поголема мера отколку што е предвидено во Конвенцијата“.

7 Константин Маркин против Русија [Големиот судски совет], 30078/06, § 89, ЕКЧП 2012.

8 Ирска против Обединетото Кралство, 18 јануари 1978 година, § 154, Серија А бр. 25, и, неодамна, Јероновиќ против Латвија [Големиот судски совет], бр. 44898/10, § 109, 5 јули 2016 година.

9 *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi* против Ирска [Големиот судски совет], бр. 45036/98, § 156, ЕКЧП 2005-VI.

10 Хендисајд против Обединетото Кралство, § 49; *Observer and Guardian* против Обединетото Кралство, § 59.

11 *Refah Partisi* (Партијата за благосостојба) и други против Турција [Големиот судски совет], 2003, § 99.

12 В.П. и други против Полска (одлука), 2004; *Паксас* против Литванија [Големиот судски совет], 2011, § 87.

13 *Вогт* против Германија, 1995, §§ 51 и 59; *Жданок* против Латвија [Големиот судски совет], 2006, § 100; *Ердел* против Германија (одлука), 2007; *Пиринчек* против Швајцарија [Големиот судски совет], 2015, § 242.

Негационизам и ревизионизам

Судот претпоставува дека негирањето на холокаустот и на ревизионизмот поттикнуваат омраза или нетолеранција. Оправдувањето дека неговото негирање е кривично дело произлегува од тоа што холокаустот е јасно утврден историски факт и, во таа насока, неговото негирање мора да се смета за антидемократска идеологија и антисемитизам¹⁴. Оттука, во случајот што се однесува на негирање на холокаустот, дали Судот директно го применува член 17, прогласувајќи ја жалбата за некомпатибилна *ratione materiae* или наместо тоа смета дека е применлив член 10, повикувајќи се на член 17 во подоцнежна фаза кога ја испитува неопходноста од наводното вмешување, претставува одлука што е донесена според поединечниот случај и оваа одлука ќе зависи од сите околности на секој поединечен случај.

**Гароди против Франција
(Жалбено барање бр. 65831/01)
(одлука за допуштеност) од 24
јуни 2003 година**

Белешка за постапката:

Подносителот на жалбеното барање, г. Гароди, поднел жалба против Франција за повреда на слободата на говорот, слободата на мислата, како и дискриминација и повреда на неговите процедурални права во процесот на кривична постапка. Жалбата била поднесена на 23 октомври 2000 година.

Резиме за фактите

Жалителот (г. Гароди) бил автор на книга со наслов *Основачките митови на модерниот Израел*, која подоцна била повторно објавена под насловот *Самисдат Роџер Гароди*.

Тој се соочил со неколку кривични пријави од здруженија на поранешни членови на отпорот, депортирани лица и организации за човекови права. Ова довело до пет судски истраги и пет одделни групи кривични постапки според Законот за слобода на печатот од 29 јули 1881 година. На 16 декември 1998 година, Апелациониот суд во Париз го прогласил жалителот за виновен за оспорување на постоењето злосторства против човештвото, расна клевета на група луѓе (еврејската заедница) во јавност и поттикнување дискриминација и расна омраза. Апелациониот суд изрекол условни казни затвор и парични казни. Овие пресуди биле потврдени од Касациониот суд во петте пресуди на 12 септември 2000 година.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда според член 10 (слобода на изразување) и повреда на член 6 (право на правично судење) поединечно или заедно со повреда на член 4 од Протоколот 7 (право да не биде суден или казнет двапати). Воедно, жалителот тврдел дека имало повреда на член 9 (слобода на мисла, совест и религија) и член 14 (забрана за дискриминација).

Одлука на Судот

Во врска со член 10, Судот се повикал на член 17 (забрана за злоупотреба на правата), кој спречува поединците да ги користат правата на Конвенцијата како основа за да се вклучат во активности или дејства чија намера е уништување на правата или на слободите заштитени со Конвенцијата. По анализата на предметната книга, Судот утврдил дека жалителот, како што било утврдено од домашните судови, усвоил ревизионистички теории и систематски го оспорил постоењето на злосторствата против човештвото што биле извршени против еврејската заед-

¹⁴ Перинчек против Швајцарија, жалбено барање бр. 27510/08, [Големиот судски совет], пресуда од 15 октомври 2015 година, §§ 234 и 243.

ница. Судот утврдил дека целта на делото била да се обвинат жртвите на холокаустот за фалсификување историја. Според Судот, оспорувањето од жалителот на постоењето злосторства против човештвото, се состоело од една од најсериозните форми на расна клевета и поттикнување омраза и претставувало сериозна закана за јавниот ред. Судот утврдил дека книгата како целина има јасни тенденции за ревизионизам, а како таква таа е спротивна на фундаменталните вредности заштитени со Конвенцијата. Оттука, Судот утврдил дека жалителот не може да се повикува на член 10 и дека неговата жалба не соодветствува со Конвенцијата.

Во врска со пресудите на жалителот за расна клевета и поттикнување расна омраза, Судот утврдил дека домашните судови дале доволни и релевантни причини за осудување на жалителот и било утврдено дека вмешувањето што тој го претрпел во однос на неговата слобода на изразување, како такво, било неопходно во демократско општество. Судот ја прогласил оваа жалба за неоснована.

Во однос на член 6 и член 4 од Протоколот 7, откако било утврдено дека различните кривични постапки се воделе истовремено и се однесувале на различни казниви дела, член 4 од Протокол 7, како таков, бил неприменлив.

Во врска со член 6, Судот утврдил дека во однос на сложеноста на случајот и природата на казните дела, барањето да се постапува со различните кривични постапки во исто време е оправдано, а мотивите со кои се оправдува одбивањето за приклучување кон постапката биле еднакво согледани. Судот еднакво утврдил дека ништо не укажувало на тоа дека жалителот немал правично судење. Оттука, Судот утврдил дека жалбата е неоснована.

Судот еднакво утврдил дека жалбите во согласност со член 9 и член 14 се недопуштени бидејќи жалителот не ги искористил сите домашни правни средства.

Коментар за одлуката

Овој случај покажува дека при утврдување дали имало повреда на правото на слобода на изразување на жалителот, Судот посветува особено внимание на историскиот и на фактичкиот контекст на наводното казниво дело, како и формулацијата и фактичките детали за оспорената изјава (во овој случај, содржината на книгата).

Жалителот сносел кривична одговорност поради неговата книга во која го негирал постоењето на гасните комори; го опишал систематското и масовно истребување на Евреите како „измама“ и холокаустот како „мит“; го нарекол нивното прикажување „бизнисот на Шоа“ или „мистификации за политички цели“ и го оспорил бројот на жртви Евреи и причината за нивната смрт. Тој ги банализирал тие злосторства споредувајќи ги со дела за кои ги обвинил сојузниците и ја довел во прашање легитимноста и ги потиснал постапките на Нирнбершкиот трибунал. За Судот, главната содржина и општата смисла на книгата на жалителот, а со тоа и нејзината цел, биле ревизионистички и затоа биле спротивни на фундаменталните вредности на Конвенцијата, имено, правдата и мирот. Оспорувањето на реалноста за злосторства против човештвото било насочено кон обновување на националниот социјалистички режим и обвинување на самите жртви за фалсификување историја. Според тоа, оваа форма на негирање претставува една од најсериозните форми на расна клевета на Евреите и поттикнување омраза.

Повикувајќи се на член 17, жалбата на жалителот според член 10 била прогласена за некомпатибилна *ratione materiae* со одредбите на Конвенцијата. До онаа мера до која пресудата на жалителот се однесувала и на неговата критика кон државата Израел и еврејската заедница, овој дел од жалбата очигледно бил неоснован: тој не се ограничил на таква критика, туку всушност се залагал за докажана расистичка цел.

Гароди е доказ дека Судот се грижи за мотивот и за намерата на жалителот при утврдување дали користењето на правото на слобода на изразување од страна на жалителот е или не е спротивно на Конвенцијата

(и затоа има право на заштита според член 10). Во оваа смисла, Судот одбил да им дозволи на жалителите да ги користат правата што произлегуваат од Конвенцијата на начин што е спротивен или би ги поткопал другите слободи и права што се заштитени со Конвенцијата. Оттука, член 17 служи како заштита од злоупотреба на правата и слободите што произлегуваат од Конвенцијата на начин кој е спротивен на вредностите на ЕКЧП. *Гароди* е важна одлука, која покажува дека изјавите со кои се негираат историските факти, особено холокаустот, не можат да спаѓаат под заштита на член 10, бидејќи тие се спротивни на начелата на правичност и правда на Конвенцијата и како такви се некомпатибилни *ratione materiae* со ЕКЧП.

**М'Бала против Франција
(Жалбено барање бр. 25239/13)
(одлука за допуштено) од 20
октомври 2015 година**

Белешка за постапката:

Подносителот на жалбеното барање (Диудоне М'Бала М'Бала) е жалителот, кој е француски државјанин, а жалбата се однесува на наводна повреда на член 10 (слобода на изразување) и член 7 (нема казна без закон), жалбата била поднесена на 10 април 2013 година, а сослушувањето било на 20 октомври 2015 година.

Резиме за фактите:

Подносителот на жалбеното барање е француски комичар, кој се занимавал и со политички активности. Во 2008 година тој имал настап со наслов *j'ai fait l'con*. На крајот на шоуто, тој го поканил на сцена Роберт Форисон, кој неколкупати бил осудуван во Франција за негационистички или ревизионистички мислења и негирање на постоењето гасни комори во нацистичките концентрациони логори. Жалителот повикал актер облечен во пижами со пруги на кои била сошиена ѕвездата на Давид за да му додели на г. Форисон „награда за безобразие и општествена непожелност“. Полицијата го снимила овој инцидент.

На 27 март 2009 година јавниот обвинител го повикал жалителот да се појави пред парискиот *Tribunal de Grande Instance*, под обвинение за упатување јавна навреда насочена кон лице или група лица поради нивното потекло или припадност, или неприпадност, на дадена етничка заедница, нација, раса или религија. Обвиненијата се однесувале на неговата употреба на гестови и говор за време на настапот, до таа мера што настапот содржел навредливи изрази и презир или навредлив јазик. Неколку здруженија на поранешни депортирани лица, за антирасизам, антисемитизам и организации за човекови права, аплицирале да се приклучат на постапката како граѓански страни.

Судот *Tribunal de Grande Instance* на 27 октомври 2009 година го прогласил жалителот за виновен и го осудил на парична казна од 10.000 евра и наредил да се објави, на сметка на жалителот, известување за судскиот налог и казната во дневните весници *Le Monde* и *Le Parisien-Aujourd'hui en France*. Во пресудата од 17 март 2011 година, Апелациониот суд во Париз ја потврдил пресудата за вината на жалителот и изречените санкции. Жалителот и три граѓански страни поднеле жалба од правен аспект, втората била прогласена за недопуштена од Касациониот суд, кој ја отфрлил жалбата од жалителот.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 7 и член 10 од Конвенцијата, тврдејќи дека ограничувањето на неговата слобода на изразување од француските судови, не било ниту предвидливо ниту неопходно.

Одлука на Судот

ЕСЧП признал дека член 10 е суштински елемент на демократското општество и еднакво се применува за сатира и за други форми на уметничко изразување и социјални коментари. Судската практика на Судот има поставено јасни ограничувања за слободата на изразување, сметајќи дека секоја забелешка што е спротивна на основните вредности на Конвенцијата, не спаѓа под заштита на член 10 во согласност со член 17.

ЕСЧП истакнал дека домашните судови го осудиле жалителот за јавно оддавање почит на поединец што е познат по неговите негационистички идеи и организирал присуство на актер облечен како депортирано лице од нацистичките концентрациони логори за да му додели награда, што претставува предмет со кој се потсмева симболот на еврејската религија. Судот се согласил со процената на фактите направена од домашните судови, особено со заклучокот дека настапот на жалителот имал силна антисемитска содржина. ЕСЧП утврдил дека изјавите на жалителот не го оддалечиле од неговите гости, туку спротивно на ова, го поттикнале да оди понатаму.

Судот повторил дека во контекст на член 10, навредливите коментари мора да се преиспитаат во поглед на околностите и во целиот нивен контекст. Со оглед на тоа дека жалителот претходно покажал силна политичка определба и веќе бил осуден за упатување расни навреди, контекстуалните елементи и реалните забелешки дадени на сцената немале за цел да го осудат антисемитизмот.

Судот забележал дека жалителот не може, имајќи го предвид целиот контекст, да тврди дека дејствува како уметник што има право да се изрази преку сатира, хумор или провокација. ЕСЧП сметал дека овој чин претставува демонстрација на „омраза и антисемитизам, поддршка на негирањето на холокаустот“. Судот забележал дека делото имало изразен негационистички и антисемитски карактер, затоа жалителот се обидел да го отргне член 10 од неговиот реален предлог и го искористил своето право на слобода на изразување за цели што се спротивни на Конвенцијата. Според член 17, жалителот не може да ужива заштита од член 10, а неговото жалбено барање било одбиено како некомпатибилно *ratione materiae* со Конвенцијата.

Коментар за одлуката:

Овој случај ја прикажува деталната анализа на ЕСЧП при процена дали е попречено правото на слобода на изразување на жалителот. Судот ја засновал својата одлука врз основа на процена земајќи ги предвид различните релевантни фактори, вклучувајќи ја и содржината на изјавите на жалителот, не-

говите намери, како и историскиот и фактичкиот контекст што ќе ги наведе националните органи да се вмешаат во слободата на изразување на жалителот.

М'Бала М'Бала претставува важна одлука дека Судот не го толерира користењето на правата на Конвенцијата на начин што е спротивен на Конвенцијата, или на начин што има за цел да ги уништи другите права и слободи на ЕКЧП. Ваквите активности, врз основа на член 17, не спаѓаат во формите на изразување што имаат корист од заштита од член 10. Бесрамното прикажување на антисемитистички став полн со омраза, маскирано како уметничка продукција, не може да се изедначи со форма на забава, колку и да е сатирично или провокативно, за што би било обезбедена заштита според член 10. Ваквиот чин бил еднакво опасен како целосен и остар напад и затоа повлекол примена на член 17 (§§ 39-40). Жалбеното барање било отфрлено како некомпатибилно *ratione materiae* со одредбите на Конвенцијата. Овој случај е значајна одлука дека негационистичките или ревизионистичките изјави во врска со настаните што се случиле за време на холокаустот се некомпатибилни *ratione materiae* со Конвенцијата и како такви не спаѓаат под заштита на член 10.

**Вилијамсон против Германија
(Жалбено барање бр. 64496/17)
(одлука за допуштеност) од 8
јануари 2019 година**

Белешка за постапката:

Жалбеното барање било поднесено против Германија на 28 август 2017 година и сослушувањето од Судот било на 8 јануари 2019 година. Подносителот на жалбеното барање е британски државјанин.

Резиме за фактите

Жалителот е поранешен член на Друштво-то Свети Пиј Десетти (Saint Pius X Society), меѓународно свештеничко братство основано спротивно на црковните реформи на Вториот ватикански собор. Архиепископот,

основач на братството, во 1988 година осветил четири епископи, вклучително и жалителот, без согласност на Папата. Како резултат на ова, Конгрегацијата за бискупи изјавила дека оние што се осветени на овој начин, вклучително и жалителот, биле автоматски исклучени. Во 2009 година, Конгрегацијата за бискупи одлучила да го укине исклучувањето на жалителот и на бискупите од наведеното братство кои сè уште биле живи. Жалителот потоа бил протеран од Друштвото Свети Пиј Десетти.

Во ноември 2008 година, жалителот имал интервју со новинар од шведскиот телевизиски канал SVT-1, кој бил снимен во семинаријата на Друштвото Свети Пиј Десетти во Германија, при што жалителот изјавил дека не верува во постоењето гасни комори во нацистичките концентрациони логори. Ова интервју било емитувано на 21 јануари 2009 година и било достапно на шведската телевизија со претплата и на интернет. Новинарот потоа ја понудил снимката од интервјутото на новинар од германското списание *Der Spiegel*. Пред емитувањето на интервјутото на телевизија, *Der Spiegel* објавил статија со изјави на жалителот во врска со постоењето гасни комори, кои потоа повторно биле наведени и во други германски весници. Жалителот поднел барање за прелиминарна забрана од германските граѓански судови, за наредба за отстранување на снимката од интервјутото од веб-сајтот на SVT, наредба интервјутото да не се користи за друга намена освен за програмата за која се емитувало. Ова барање било одбиено од Регионалниот суд во Нирнберг-Фурт, бидејќи тогаш се сметало дека согласноста на жалителот го оправдува споделувањето на интервјутото.

На 22 јануари 2009 година започнала претходна постапка против жалителот, Окружниот суд во Регенсбург го прогласил жалителот за виновен за поттикнување омраза и го осудил на 120 дневни глоби од по 100 евра. По жалбата, Окружниот суд ја намалил казната, која подоцна била укината од Апелациониот суд во Нирнберг и постапката била прекината.

На 2 октомври 2012 година, на барање на јавниот обвинител, била издадена друга

казнена наредба против жалителот, со која бил прогласен за виновен за поттикнување омраза и бил осуден на 100 дневни глоби од по 65 евра. По жалбата на жалителот, казната била намалена на 90 дневни глоби од по 20 евра. По дополнителна жалба од жалителот, Регионалниот суд во Регенсбург оценил дека изјавата на жалителот за негирање на постоењето гасни комори за време на нацистичкиот режим и убивањето на Евреите во гасни комори, претставувало негирање на геноцидните дела извршени под нацистичкиот режим.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 10 (слобода на изразување).

Одлука на Судот

ЕСЧП утврдил дека жалбеното барање е недопуштено. Жалителот се жалел дека германските судови погрешно го примениле домашното право за извршеното казниво дело. Жалителот тврдел дека го искористил своето право на слобода на изразување на начин што бил законски во една земја членка (Шведска), но бил забранет во друга земја членка, каде што се сметал за незаконски (Германија). Судот не го прифатил овој аргумент и повторил дека жалителот ја дал предметната изјава во Германија и покрај тоа што вообичаено живеел на друго место и знаел дека изјавата е спротивна на домашното германско право. Па, така, ЕСЧП утврдил дека процената на Германскиот регионален суд била разумна и основана, особено бидејќи делото било извршено во Германија, што било клучна карактеристика на делото според домашното право, интервјутото исто така било јавно објавено и била предвидлива примената на германското право.

Судот се согласил со гледиштето на Германскиот регионален суд дека интервјутото се состоело од експлицитно негирање на постоењето гасни комори и убивањето на Евреите во тие гасни комори под нацистичкиот режим, со што се сведува на потценување на геноцидните дела против Евреите и сериозно нарушување на јавниот мир

во Германија. Според тоа, Судот заклучил дека жалителот го искористил своето право на слобода на изразување за да промовира идеи што се спротивни на вредностите на Конвенцијата. Оттука, Судот заклучил дека вмешувањето кое било наметнато врз слободата на изразување на жалителот е пропорционално со посакуваната легитимната цел и било „неопходно во демократско општество“.

Коментар за одлуката

Вилијамсон ја следи веќе постојната судска практика од Стразбур, во која Судот повторува дека изјавите со негационизам или со ревизионизам се спротивни на Конвенцијата и како такви нема да имаат корист од заштитата во согласност со член 10 од Конвенцијата.

Покрај тоа, Судот обрнал особено внимание на историскиот и на фактичкиот контекст на случајот, како и фактот дека изјавата е дадена во Германија, што било клучна карактеристика на делото. И покрај тоа што бил свесен дека неговите изјави подлежат на кривична одговорност во Германија и може да привлечат посебен интерес таму, жалителот не постигнал никаков конкретен договор со шведската телевизија за каква било забрана или ограничување на користењето на снимката од интервјуто и тоа навистина можело да се види во Германија преку сателитска телевизија или интернет. Повикувајќи се на член 17, Судот го отфрлил жалбеното барање како очигледно неосновано. Според Судот, фактот дека жалителот се обидел да го искористи своето право на слобода на изразување со цел да промовира идеи што се спротивни на текстот и на духот на Конвенцијата, имал големо значење во процената на неопходноста од вмешување според член 10.

Пасторс против Германија (Жалбено барање бр. 55225/14) (одлука за допуштеност) од 3 октомври 2019 година

Белешка за постапката:

Германскиот државјанин г. Удо Пасторс (жалителот) на 30 јули 2014 година поднел жалбено барање за случај против Сојузна Република Германија, кое се однесувало на наводни повреди на член 10 и член 6 (1) од Конвенцијата. Сослушувањето било спроведено на 9 јули 2019 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил пратеник и претседател на Националната демократска партија на Германија (NPD) во парламентот на Мекленбург-Западна Померанија. Жалителот заедно со членовите на пратеничката група на Националната демократска партија не присуствувале на настан организиран во парламентот на 27 јануари 2010 година, Ден на сеќавање на холокаустот. Следниот ден жалителот одржал говор во Парламентот оспорувајќи го холокаустот. Во февруари 2012 година, неприкосновеноста на жалителот од гонење била отповикана од парламентот на земјата. Против жалителот биле поднесени кривични обвиненија за дадената изјава и тој бил осуден на затворска казна во времетраење од 8 месеци.

На жалба на жалителот, Регионалниот суд заклучил дека жалителот го негирал масовното истребување на Евреите извршено во Аушвиц. Судот се осврнал на термините што ги употребил жалителот, какви што се „бараж од пропагандни лаги“ и „Аушвиц проекција“ (*Aushwitzprojection*). Регионалниот суд бил убеден дека жалителот имал намера да пренесе порака со која се доведува во прашање вистината за Аушвиц и да ја пренесе во Парламентот без преземање какви било парламентарни мерки.

Жалбата на жалителот до Апелациониот суд во Росток била одбиена. Откако дознал дека еден од тројцата судии во Апелациониот суд во Росток бил сопруг на окружната судијка

која го осудила жалителот во прв степен, жалителот поднел жалба за пристрасност. Жалбата за пристрасност била отфрлена, истакнувајќи дека била разгледана само жалбената пресуда донесена од Регионалниот суд, и како таква, жалбата била несоодветна.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел за наводна повреда на член 10 (слобода на изразување) и повреда на член 6 (право на правично судење), наведувајќи дека на судот му недостасувала непристрасност.

Одлука на Судот

ЕСЧП повторил дека член 17 од Конвенцијата, во врска со член 10, треба да се применува само по исклучителни основи и во екстремни случаи и треба да се прибегне кон нив кога изјавите се очигледно спротивни на вредностите на Конвенцијата. Одлучувачката точка е дали изјавите, без разлика дали се вербални или невербални, се насочени против основните вредности на Конвенцијата. Судот ја истакнал важноста на политичкиот говор во Собранието и важноста што слободата на говорот ја зазема во овој поглед. Меѓутоа, Судот нагласил дека се потребни одредени ограничувања.

Со оглед на ова, во конкретниот случај Судот оценил дека изјавите на жалителот го покажуваат „неговиот презир кон жртвите на холокаустот“. Иако ЕСЧП ја призна важноста на парламентарниот говор, тој сметал дека одземањето на имунитетот од гонење на жалителот од страна на Парламентот на земјата е особено важен.

Судот повторил дека само ќе утврди дали вмешувањето во правото на жалителот за слобода на изразување било „неопходно во демократско општество“. Судот се согласил со процената на фактите на Регионалниот суд, признал дека регионалниот суд го оценил говорот на жалителот во целост. Судот придад фундаментално значење на фактот дека жалителот го планирал својот говор однапред, намерно избирајќи ги неговите зборови, што претставувало квалификувано

негирање на холокаустот, како и дека жалителот покажал презир кон жртвите на холокаустот. Во овој поглед, Судот оценил дека жалителот се обидел да го искористи своето право на слобода на изразување како начин за промовирање идеи спротивни на Конвенцијата.

Судот признал дека вмешувањето во правото на слобода на говор заслужувало посебно разгледување во контекст на парламентарните претставници, сепак Судот тврдел дека овие искази ќе заслужуваат мала заштита доколку нивната содржина е спротивна на демократските вредности на Конвенцијата. Со оглед на ова, Судот утврдил дека жалителот не претрпел повреда на член 10.

Во однос на член 6, Судот заклучил дека немало објективно оправдани сомневања за непристрасноста на Апелациониот суд и како таков заклучил дека нема повреда на член 6.

Судиите Грозев и Митс имале заедничко делумно спротивставено мислење. Тие се согласиле со заклучоците на Судот во однос на членот 10, но не можеле да се согласат со мнозинството во врска со недостатокот на објективно оправдани сомневања за непристрасноста на Апелациониот суд и сметале дека имало повреда на членот 6.

Коментар за одлуката

Овој случај е во согласност со претходната судска практика на Судот што се однесува на негационизам, во контекст на политички дискусии. Судот ја повторува важноста од строго разгледување на границите наметнати на слободата на изразување во контекст на политички говор и парламентарни дискусии, овозможувајќи поширок опсег на слобода на изразување и построга контрола на законските вмешувања во слободата на изразување во овој контекст.

Судот ја повторил неопходноста да се користи член 17 само во исклучителни случаи кога постапката е експлицитно или директно спротивна на Конвенцијата. Во овој случај, Судот претпочитал да ја испита основаноста на жалбата на жалителот според член 10, би-

дејќи вмешувањето во правото на слобода на изразување изискувало најтемелно разгледување кога вмешувањето се однесувало на исказите дадени од избрани претставници во Парламентот. Судот му придал суштинско значење на фактот дека жалителот го планирал својот говор однапред, намерно прибегнувајќи кон прикривање за да ја пренесе својата порака. Оттука, член 17 имал важна улога, бидејќи жалителот се обидел да го искористи своето право на слобода на изразување за да промовира идеи што се спротивни на текстот и духот на Конвенцијата и кои имале големо значење во процената на неопходноста од вмешувањето. Жалбата на жалителот според член 10 на крајот била отфрлена како очигледно неоснована. Со оглед на овие контрастни елементи, во овој случај може да се види дека Судот обрнал посебно внимание на содржината на изјавата на жалителот, контекстот во кој е дадена и намерите на жалителот. Сегашниот случај покажува дека дури и во контекст на политички говор, каде што Судот има поголем увид, актите и исказите со кои се злоупотребуваат правата на Конвенцијата и се спротивни на вредностите на Конвенцијата, нема да спаѓаат под заштита на членовите на Конвенцијата.

Етничка омраза

Со цел да се утврди дали одредено однесување претставува злоупотреба на правата, Судот внимателно ги разгледува целите кон кои се стреми жалителот кога се потпира на Конвенцијата и нивната компатибилност со овој инструмент.

Во повеќето случаи поврзани со расна или со етничка омраза, Судот смета дека жалейќи се за осуда за поттикнување омраза, жалителите, во суштина, тврделе дека е повредено правото на слобода на изразување кое е загарантирано според член 10 од Конвенцијата.

Во таков случај, Судот на почетокот забележува дека тој не треба да утврди кои докази се потребни според националното право за да се прикаже постоењето на составните елементи на делото поттикнување омраза. Пред сè, националните органи, особено судовите, се оние што треба да го толкуваат и да го применуваат домашното право. Задача на Судот е само да ги преиспита според член 10 одлуките што тие ги донеле во согласност со нивната ценета надлежност.

Судот понатаму повторува дека, иако неговата судска практика ја зачувала пресудната и суштинска природа на слобода на изразување во демократското општество, тој исто така ги поставил границите на таа слобода. Конкретно, Судот сметал дека говорот што е некомпатибилен со вредностите прогласени и гарантирани со Конвенцијата ќе биде отстранет од заштитата на членот 10 врз основа на член 17 од Конвенцијата.¹⁵

Во тие случаи, член 17 е релевантен кога жалителот се обидува да злоупотреби од-

редба од Конвенцијата спротивно на нејзината вистинска цел, искористувајќи го правото што го гарантира со цел да оправда, да промовира или да изврши дејства кои: се спротивни на текстот и на духот на Конвенцијата; се некомпатибилни со демократијата и/или други фундаментални вредности на Конвенцијата; ги повредуваат правата и слободите признаени во нив. Кога жалителот се обидува да ги оправда своите права од Конвенцијата на начин што ги крши правата и вредностите заштитени со Конвенцијата, таквото однесување може да се квалификува како злоупотреба на правото на индивидуална примена во смисла на член 35 §3 (а).

При оценување на однесувањето и на целите на жалителот во поглед на член 17, Судот ги зема предвид вредностите што се прокламирани и загарантирани со Конвенцијата, особено како што се изразени во нејзината Преамбула, и тоа: правда и мир; ефективна политичка демократија и слобода; мирно решавање меѓународни конфликти и светост на човековиот живот; толеранција, социјален мир и недискриминација; родова еднаквост; соживот на припадници на општеството без расна сегрегација.

**Павел Иванов против Русија
(Жалбено барање бр. 35222/04)
(одлука за допуштеност) од 20
февруари 2007 година**

Белешка за постапката:

Подносителот на жалбеното барање, руски државјанин, поднел жалба на 27 август 2004 година против Русија. Судот расправал на 20 февруари 2007 година.

¹⁵ Видете Хендисајд против Обединетото Кралство, од 7 декември 1976 година, Серија А бр. 24, § 49, и Лингенс против Австрија, од 8 јули 1986 година, Серија А бр. 103, § 41.

Резиме за фактите:

Жалителот е основач и единствен сопственик на весникот *Russkoye Veche*, кој се издава месечно од 2000 година на трошок на жалителот. Во 2003 година, жалителот бил изведен пред суд под обвинение за јавно поттикнување етничка, расна и верска омраза преку употреба на мас-медиуми. Случајот на обвинителството бил дека жалителот повикал на исклучување на Евреите од општествениот живот и ја прикажал злонамерноста на еврејската етничка група преку серија публикации. Градскиот суд го ослободил жалителот на 8 септември 2003 година, утврдувајќи дека не било докажано дека тој е автор на публикациите. Оваа одлука била поништена од Регионалниот суд, кој го вратил случајот. Жалителот побарал од градскиот суд да нареди изготвување на историско-социјален извештај за разјаснување прашања, што Судот го одбил. На 24 февруари 2004 година, Градскиот суд го прогласил жалителот за виновен за поттикнување расна, национална и верска омраза и му забранил да се занимава со новинарство, објавување и ширење информации во мас-медиумите во период од 3 години. Жалителот поднел жалба, оспорувајќи дека не можел да поттикне национална омраза бидејќи Евреите не постојат ниту како раса ниту како нација. Регионалниот суд ја потврдил пресудата.

Жалбата на жалителот до Судот:

Жалителот се жалел генерално дека неговата осуда за поттикнување расна омраза не е оправдана. Воедно, жалителот се жалел на повреда на член 13 од домашните судови и на член 14 како дискриминирано лице поради неговите верски убедувања.

Одлука на Судот:

Судот сметал дека жалбата на жалителот за осудата за поттикнување расна омраза во врска со неговите публикации, во суштина била наводна повреда на слободата на изразување на жалителот според член 10. Судот ја повторил пресудната и суштинска природа на слободата на изразување во демократско општество, но повторно потврдил дека оваа слобода е ограничена особено онаму каде што говорот што се користи е некомпатиби-

лен со вредностите што се загарантирани со Конвенцијата, во кој случај тој се иззема од заштитата на член 10 врз основа на член 17 од Конвенцијата.

Ставот на ЕСЧП бил дека жалителот бил автор на статии и објавувал статии во кои се прикажани Евреите како „извор на злото во Русија“, ја обвинил целата етничка група дека подготвува заговор против рускиот народ и постојано им го ускратувал правото на Евреите на национално достоинство и го негирал нивното постоење како нација. Оттука, Судот се согласил со процената на домашните судови, сметајќи дека публикациите на жалителот поттикнувале на омраза кон еврејскиот народ, што било спротивно на основните вредности на Конвенцијата и следствено на член 17 од Конвенцијата, жалителот не може да има придобивка од заштита според член 10.

Судот еднакво не нашол доказ дека било повредено правото на жалителот на правично судење. Откако утврдил дека жалбата на жалителот според член 10 била некомпатибилна *ratione materiae* со Конвенцијата, жалителот немал никакво спорно тврдење дека е жртва на повреда на Конвенцијата и како таков, членот 13 бил неприменлив за случајот. Понатаму, бидејќи член 14 не постои независно, било утврдено дека жалбите на жалителот според суштинските членови на Конвенцијата се неприфатливи, немало можност за примена на член 14.

Коментар за одлуката

Во овој случај, Судот повторил дека изјавите што шокираат, навредуваат или вознемируваат, спаѓаат под заштита на член 10. Судот повторно ја повторил пресудната важност на слободата на изразување како што е заштитена според член 10, меѓутоа ги урамнотежил овие права со ограничувања на овие права. Во конкретниов случај, жалителот го преминал прагот на искази што имаат право на заштита според член 10. Навистина, Судот утврдил дека исказите на жалителот поттикнувале омраза кон одредена група, затоа што жалителот се обидел да ги искористи своите права според член 10 за да поттикне омраза врз основа на етничка припадност. Враќајќи се на фактите, сопственик и уредник на весник бил осуден за

пишување и објавување серија статии што ги прикажуваат Евреите како извор на злото во Русија, повикувајќи на нивно исклучување од општествениот живот. Тој обвинил цела етничка група за заговор против рускиот народ, му припишал фашистичка идеологија на еврејското раководство и им го ускратил правото на национално достоинство на Евреите. Судот не се сомневал во однос на изразената анти-семитска смисла на ставовите на жалителот. Таквиот општ, жесток напад врз една етничка група бил насочен против основните вредности на Конвенцијата, особено толеранцијата, социјалниот мир и недискриминацијата. Со оглед на тоа, *Павел Иванов против Русија* покажува дека говорот на омраза врз основа на етничка припадност не спаѓа под заштита на член 10 од Конвенцијата со примена на член 17.

Балсит-Лидеикиене против Литванија (Жалбено барање бр. 72596/01) од 4 ноември 2008 година

Белешка за постапката:

Жалбеното барање било поднесено против Република Литванија, од жалителката г-ѓа Дануте Балсит-Лидеикиене, државјанка на Литванија, на 23 мај 2001 година, а било разгледано од Судот на 7 октомври 2008 година.

Резиме за фактите:

Во март 2001 година домашните судови утврдиле дека жалителката го прекршила член 214 од Кодексот за прекршоци за управно право, поради објавување и делење на „Литванскиот календар 2000“, што промовирало етничка омраза, навредувајќи го полското, руското и еврејското потекло. Жалителката добила административно предупредување, а непродадените примероци биле одземени.

Жалбата на жалителката до Судот

Жалителката се жалела на повреда на член 6 (1) и 6 (3)г (право на правично сослушување и правично судење), жалејќи се дека случајот бил разгледан од првостепениот суд без

вештаците да бидат повикани на рочиштето и дека Врховниот управен суд не одржал расправа по жалбата. Жалителката се пожалила и дека конфискацијата и забраната на календарот биле спротивни на член 10.

Одлука на Судот

Судот забележал дека првостепениот суд назначил експерти што требало да утврдат дали „Литванскиот календар 2000“ промовирал етничка омраза и дали конкретно содржел антисемитски, антиполски, антируски израз или тврдења за супериорност на Литванците во споредба со другите етнички групи. Иако Судот значително се потпрел на заклучоците на експертите, на жалителот не му била дадена можност да се сослушаат експертите за да се утврди нивниот кредибилитет или да бидат прашани за нивните заклучоци. Одбивањето на нејзиното барање да се испитаат експертите пред отворен суд, не ги исполнило барањата од член 6 (1). Судот со 6 гласа „за“ и 1 „против“ заклучил дека има повреда на членот 6.

Во однос на член 10, Судот сметал дека целта на казната (административна казна и конфискација на публикациите) била да се заштитат угледот и правата на етничките групи што живеат во Литванија, на кои се повикувал „литванскиот календар“. Судот посебно обрнал внимание на загриженоста на власта која се однесувала на контекстот на случајот, што, пак, се однесувало на прашања за територијалниот интегритет и националните малцинства. Судот ги разгледал и обврските на Литванија според меѓународното право да забрани какво било застапување национална омраза и да ги заштити лицата што подлежат на закани како резултат на нивниот етнички идентитет. Судот сметал дека домашните надлежни органи не ја надминале својата граница на државна дискреција при разгледување на сериозната загриженост и големата општествена потреба за преземање мерки против жалителката. Судот заклучил дека вмешувањето во правото на жалителот за слобода на изразување е разумно неопходно во демократско општество и за заштита на правата на другите, заклучувајќи едногласно дека нема повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај го покажува воспоставувањето рамнотежа помеѓу правото на жалителот за слобода на изразување и демократските интереси, кон кое пристапил Судот за да утврди дали вмешувањето во слободата на изразување на поединецот било пропорционално. Оттука, Судот ги земал предвид посебниот национален контекст, меѓународните обврски на државата како и негативните реакции што се појавиле на меѓународно ниво во однос на оспорените изјави. На жалителката, издавач, ѝ било издадено административно предупредување поради публикација што содржи изјави што промовираат територијални претензии, изразувајќи агресивен национализам и се повикани Евреите и Полјаците како извршители на воени злосторства и геноцид врз Литванците. Не продадените примероци од публикацијата биле одземени. Судот не открил повреда на член 10, бидејќи оспорените изјави што поттикнуваат омраза против Полјаците и Евреите можеле да предизвикаат сериозна загриженост кај надлежните органи, особено со оглед на чувствителната природа на прашањата за националните малцинства и територијалниот интегритет по повторното воспоставување независност на Литванија во 1990 година. Судот по свое видување не го отворил прашањето за примена на член 17.

Судот, исто така, особено обрнал внимание на природата на изјавите на жалителката, кои се сметале за националистички и етноцентрични и претставувале форма на поттикнување омраза врз основа на етничка припадност, што со право предизвикало сериозни загрижености. Воедно, Судот го земал предвид видот и нивото на изречена санкција против жалителката, како и фактичкиот контекст што довел до неодложна општествена потреба, оправдувајќи го вмешувањето во слободата на изразување на жалителката. Во овој поглед, *Балсит-Лидеикиене против Литванија* ја покажува строгата контрола на рамнотежата помеѓу различните конвенционални права што ги користи Судот.

Атаманчук против Русија (Жалбено барање бр. 4493/11) од 11 февруари 2020 година

Белешка за постапката:

Жалителот, руски државјанин, поднел жалбено барање против Руската Федерација на 18 јануари 2011 година, за кое Судот одржал нејавна расправа на 14 јануари 2020 година.

Резиме за фактите:

Жалителот е сопственик на локален весник, кој бил осуден за поттикнување омраза поради статија во весник, која содржи навредливи забелешки за неруски етнички групи. Жалителот изјавил дека овие групи се склонли кон злосторства и ќе „крвопролеваат, силуваат, ограбуваат и поробуваат, во согласност со нивните варварски идеи“ и дека „учествуваат во уништувањето на земјата“. Статијата била објавена двапати, во два локални весници, во мултиетнички регион. Жалителот бил казнет за секоја публикација со парична казна од 5.100 евра и со 2-годишна забрана за вршење новинарски или издавачки активности. Иако казната во врска со првото објавување не била извршена, втората казна била заменета со казна од 100 часа општокорисна работа.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10. Жалителот се жалел и на повреда на член 6 (1), тврдејќи дека е повредено неговото право на правично судење.

Одлука на Судот

Судот забележал дека одлуките на домашните судови се засновале на релевантни причини за осудување на жалителот и судовите особено го зеле предвид контекстот на казната, која била одредена во контекст на домашното законодавство во насока на борбата против говорот на омраза и заштита на правото, особено на неруските етнички групи што живеат во регионот на жалителот.

Воедно, Судот забележал дека исказот на жалителот не можел да придонесе во јавната расправа за релевантното прашање ниту, пак, дека тоа било негова главна цел. Исказот исто така немал фактичка основа. Судот забележал дека, дури и ако статијата не содржела експлицитен повик за акти на насилство, националните органи дејствувале во рамките на нивната маргина на уважување. Оттука, Судот заклучил дека во случајот биле откриени исклучителни околности што ја оправдувале изречената казна за жалителот, особено имајќи го предвид фактот дека забраната за вршење новинарски активности во времетраење од 2 години не го спречила печатот да продолжи да дејствува како набљудувач во демократско општество.

На крајот, Судот не утврдил никаква повреда на член 6 (1), сметајќи дека одбивањето на барањето на жалителот да биде повикан специјалист по филологија не наштетило на правичноста на кривичната постапка.

Коментар за одлуката

Се укажува на тоа дека овој случај ја прикажува кривичната рамнотежа што ЕСЧП се обидува да ја постигне помеѓу границите на слободата на изразување, слободата на печатот и границите на толеранција. Судот ги разгледал исказите на жалителот дека неруските етнички групи што живеат во Русија ќе „крвопролеваат, силуваат, ограбуваат и поробуваат, во согласност со нивните варварски идеи“ и „ќе учествуваат (учествувале) во уништувањето на земјата“. Судот не утврдил повреда на член 10 во врска со кривичното осудување на жалителот и двегодишната забрана за новинарски и издавачки активности што му биле изречени во тој поглед. Иако Судот на крајот одлучил да не донесе одлука за примена на член 17, неговата одлука значително била заснована на судската практика за оваа одредба. Со овој случај се поставува прашањето до кој степен може да се дозволи цензура на слободата на изразување, особено во печатот, со цел да се заштитат другите од предрасуди. Во конкретниот случај, Судот ја повторува суштинската улога на слободата на изразување во демократско општество, но сепак ја препознава улогата на државата

и нејзината маргина на уважување во ограничувањето на оваа слобода, каде што постои потенцијална штета од говор на омраза.

При утврдување дали вмешувањето е легитимно, пропорционално и неопходно, Судот особено го зел предвид фактот дека животот на жалителот не бил значително засегнат од забраната, особено имајќи предвид дека новинарството не било негова главна активност и само повремено се занимавал со новинарство. Ова ја покажува рамнотежата што Судот ја остварува додека утврдува дали вмешувањето во слободата на изразување на жалителот било неопходно и пропорционално.

Верска омраза

Судот се повикал на својата воспоставена судска практика дека слободата на мислата, совеста и религијата е еден од темелите на „демократското општество“ во смисла на Конвенцијата. Бидејќи верските заедници традиционално постојат во форма на организирани структури, правото на верниците на слобода на вероисповед, кое го вклучува правото да се практикува сопствената религија во заедница со другите, го опфаќа очекувањето дека на верниците ќе им биде дозволено слободно да се здружуваат¹⁶. Во контекст на слободата на религија, државите уживаат голема маргина на уважување во особено деликатната област на нивните односи со верските заедници¹⁷. Државата има должност да остане неутрална и непристрасна во остварувањето на својата регулаторна моќ и во односите со различните религии, вероисповеди и групи во верските заедници. Државата има позитивна обврска да го зачува плурализмот и правилното функционирање на демократијата, чија главна карактеристика е можноста што таа ја нуди за решавање на проблемите на една земја преку дијалог, без прибегнување кон вербално физичко насилство. Хармоничната интеракција на лица и групи со различен идентитет е од суштинско значење за постигнување социјална кохезија¹⁸.

Моќта на државата да ги заштити своите институции и граѓани од лица или од здруженија што можат да ги загрозат, мора да се користи внимателно, бидејќи исклучоците од правилото за слобода на здружување строго треба да се толкуваат, а само убедливи и неопходни причини можат да ги оправдаат ограничувањата на таа слобода.

16 Хасан и Чауш против Бугарија [Големиот судски совет], бр. 30985/96, § 62, ЕКЧП 2000-XI.

17 Ча'аре Шалом Ве Тседек против Франција [Големиот судски совет], бр. 27417/95, § 84, ЕКЧП 2000-VII.

18 Изетин Доган и други против Турција [Големиот судски совет], бр. 62649/10, § 109, ЕКЧП 2016.

Норвуд против Обединетото Кралство (Жалбено барање бр. 23131/03) (одлука за допуштеноост) 16 ноември 2004 година

Белешка за постапката:

Жалителот е државјанин на Обединетото Кралство, кој го поднел своето жалбено барање до Европскиот суд за човекови права на 16 јули 2003 година, во врска со наводните повреди од страна на Обединетото Кралство на член 10 и 14 од Конвенцијата. Седницата на Судот се одржала на 16 ноември 2004 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил регионален организатор за БНП (Британската национална партија – крајно десничарска политичка партија), тој на својот прозорец имал поставено голем постер, кој бил обезбеден од БНП во периодот помеѓу ноември 2001 и јануари 2002 година. На постерот била прикажана фотографија од кулите близначки во пламен со фразата „Исламот надвор од Британија – Заштитете ги Британците“ и симбол на полумесечина и ѕвезда во знак за забрана.

По жалбите од јавноста, полицијата го отстранила постерот. Жалителот бил обвинет за тешко казниво дело прикажување, со непријателство кон расна или верска група, на каков било натпис, знак или друг видлив приказ што е заканувачки, погрден или навредлив, што во нечији очи најверојатно ќе предизвика вознемиреност, растревоженост или ожалостеност. На ова, жалителот се изјаснил за невин тврдејќи дека постерот не бил погрден или навредлив бидејќи се однесувал на екстреман исламизам и тврдел дека неговото осудување би претставувало повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10 од Конвенцијата.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се повикал на повреда на член 10 (слобода на изразување) и член 14 (забрана за дискриминација).

Одлука на Судот

Судот утврдил дека тврдењата на жалителот биле *ratione materiae* некомпатибилни со Конвенцијата. Навистина, повикувајќи се на член 17, Судот повторил дека намената на членот е да спречи поединци или групи да ја искористат Конвенцијата за свои цели. Судот повторил дека во претходната судска практика, Судот има утврдено дека член 10 не може да биде вклучен во смисла што ќе биде спротивна на член 17.

Судот се согласил со процената на домашните судови дека зборовите и сликата претставуваат „јавно изразување напад против сите муслимани во Обединетото Кралство“. Ова претставувало општ жесток напад против религиска група како целина, поврзувајќи ја групата со терористичко дело. Судот заклучил дека таквите изјави биле спротивни на основните вредности заштитени со Конвенцијата, и како таков, чинот на прикажување на постерот сам по себе бил дело што спаѓало во рамките на член 17, и не уживало заштита од член 10 или член 14.

Коментар за одлуката

Жалителот бил осуден поради постер што го поставил на прозорецот на својот стан, а кој содржел фотографија од кулите близначки во пламен, зборовите „Исламот надвор од Британија – Заштитете ги Британците“ и симбол на полумесечина и ѕвезда во знак за забрана. Таквиот општ и жесток напад врз религиска група, поврзувајќи ја групата како целина со тешко терористичко дело, бил некомпатибилен со вредностите што се прокламирани и загарантирани со Конвенцијата. Врз основа на член 17, таквото дело не уживало заштита од член 10 или член 14. Судот го игнорирал аргументот на жалителот дека постерот бил прикажан во рурална област што не е значително изложена на расна или верска тензија, па оттука нема докази дека еден единствен муслиман го видел постерот.

Жалбеното барање било отфрлено како некомпатибилно *ratione materiae* со одредбите на Конвенцијата. Се укажува на тоа дека овој случај е убедлив и јасен преседан, кој покажува дека слободата на изразување нема да биде заштитена со Конвенцијата кога се користи за поттикнување омраза, повик за насилство или навреда на поединци или групи врз основа на нивната религија.

Овој случај покажува дека член 17 служи како заштита, со што се уверува дека Конвенцијата не се користи за личен интерес што е спротивно на вредностите на Конвенцијата, во конкретниот случај јавното изразување или прикажување напади за повик за насилство или омраза кон други религиски групи.

И.А. против Турција (Жалбено барање бр. 42571/98) од 13 септември 2005 година

Белешка за постапката:

Случајот се однесува на жалбено барање против Република Турција поднесено до Европскиот суд за човековите права од страна на турски државјанин, г. И.А., на 18 мај 1998 година. Судот одржал нејавна расправа на 28 јуни и 25 август 2005 година.

Резиме за фактите:

Жалителот е сопственик и управен директор на издавачка куќа (Berfin), која во 1993 година објавила роман на Абдула Риза Ергувен насловен „Yasak Tumceler“ (Забранетите фрази).

Јавниот обвинител во Истанбул во обвинението од 18 април 1994 година го обвинил жалителот за богохулство против „Бог, религијата, пророкот и светата книга“ преку објавување на спорната книга. Ова обвинение било засновано на стручен извештај изготвен на барање на јавниот обвинител.

Во писмо до првостепениот суд во Истанбул, жалителот го оспорил стручниот извештај, тврдејќи дека книгата е роман, а ја оспорил

и непристрасноста на стручното лице. Бил подготвен втор стручен извештај од Одбор од експерти, при што жалителот ја оспорил и неговата точност и тврдел дека тоа е копија на првиот извештај.

Жалителот бил осуден на затворска казна во времетраење од две години и на парична казна. Националниот суд ја заменил затворската казна со парична казна, така што на крајот на жалителот му било наредено да плати парична казна еквивалентна на 16 американски долари. Жалителот се жалел до Касациониот суд тврдејќи дека книгата само ги изразува неговите гледишта, тој исто така ги оспорил и стручните извештаи. Касациониот суд ја потврдил оспорената пресуда.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 10 од Конвенцијата (право на слобода на изразување).

Одлука на Судот

Судот забележал дека осудата на жалителот претставувала вмешување во неговото право на слобода на изразување, ова било вмешување што било пропишано со закон и остварувало легитимни цели за спречување безредие и заштита на моралот и правата на другите. Судот како таков забележал дека процената се однесувала на прашањето дали вмешувањето било „неопходно во демократско општество“.

Судот повторил дека слободата на изразување е суштинската основа на демократското општество и основен услов за негов напредок и за „самоисполнување на секој поединец“. ЕСЧП потсетил дека член 10 став 2 ги штити не само информациите и идеите што се ненавредливи, поволно примени или непристрасни, туку и оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат.

Судот потсетил дека остварувањето на слободата според став 2 од член 10 во себе содржи и должности и одговорности. Како такво, може да постои легитимна должност да се избегнуваат изрази што се „непотребно“ навредливи и безбожни во контекст на верските убедувања. Во таа смисла, Судот признал дека др-

жавата ужива одредена маргина на уважување, која не е неограничена, при утврдување на она што се смета за „неопходно во демократско општество“. Судот го истакнал отсуството на еднообразна европска концепција за барањата за заштита на правата на другите во однос на нападите врз нивните верски убедувања. Ова, според Судот, ѝ дава на државата поширока маргина на уважување. Меѓутоа, Судот предупредил дека тој е оној што треба да донесе конечна одлука за тоа дали ограничувањето наметнато од државата е компатибилно со Конвенцијата, а тоа го прави со процена дали вмешувањето соодветствувало на „неопходна општествена потреба“ и е „пропорционално со легитимната цел кон која се стреми“.

Овој случај вклучувал одмерување на спротивставени интереси помеѓу две фундаментални слободи. Во овој поглед, Судот сметал дека случајот се однесува на коментари што биле „навредлив напаѓ“ врз пророкот на исламот. Цитатот се однесувал на конкретни изјави, кои легитимно може да се разберат како напади врз верниците од таа религија. Оттука, Судот оценил дека преземените мерки биле наменети за заштита од навредливи напади на нешта што се сметаат за свети за муслиманите, така што мерката може да се смета за задоволување „неопходна општествена потреба“. Со 4 наспроти 3 гласа, Судот заклучил дека домашните власти не ја преминале маргината на уважување и дека немало повреда на член 10.

Судиите Коста, Кабрал Барето и Јунгвирт имале спротивставено мислење. Иако судиите признаваат дека дадените искази се несомнено навредливи, тие забележале дека ваквите искази не треба да се земаат изолирано како основа за осуда на целата книга. Судиите во едно тврделе дека иако казната била лесна, преиначена од 2 години затвор во скромна парична казна, секој вид кривично осудување од ваков вид може да има „заплашувачко влијание“ врз медиумите и печатот и да ги обесхрабри издавачите да издаваат книги што не се строго конформистички. Ова, според ставот на судиите, создавало голем ризик за самоцензурирање што било опасно за слободата. Според тоа, судиите утврдиле дека навистина имало повреда на член 10 во овој случај.

Коментар за одлуката

Се укажува на тоа дека овој случај ја покажува примената на маргина на уважување за да се утврди што е навредливо и што е заштитено со Конвенцијата во однос на говор што се однесува на религија. Овој случај е потврда дека државите и националните органи треба да воспостават деликатна рамнотежа помеѓу слободата на изразување на една страна и слободата и правата на другите, особено нивното право на слобода на вероисповед.

Оттука, прашањето во овој случај подразбира одмерување на спротивставените интереси при остварувањето две фундаментални слободи, имено правото на жалителот јавно да ги сподели своите ставови за верската доктрина од една страна и правото на другите на почитување на нивната слобода на мислата, совеста и религијата од друга страна. Судот повторува дека плурализмот, толеранцијата и слободоумието се обележја на демократско општество. Оние што избираат да ја користат слободата за изразување на својата религија, без оглед дали го прават тоа како припадници на религиско мнозинство или малцинство, не можат разумно да очекуваат да бидат ослободени од секаква критика. Тие мора да го толерираат и да го прифатат негирањето на нивните верски убедувања од страна на други лица, па дури и пропагирањето доктрини што се со непријателски став кон нивната вера од други лица.

Овој случај не се однесува само на коментари што се шокантни, навредливи или провокативни, туку се однесува и на навредлив напад врз пророкот на исламот. Судот го истакнал фактот дека постои одредена толеранција за критика на верската доктрина во турското општество, која е длабоко поврзана со начелото на секуларност, верниците може оправдано да се чувствуваат како предмет на неоправдани и навредливи напади преку одредени пасуси во публикацијата на жалителот. Заклучокот на Судот бил дека мерките преземени во однос на исказите за кои станува збор имале за цел да обезбедат заштита од навредливи напади на прашања што муслиманите ги сметаат за свети и во тој поглед, Судот утврдил дека со право може

да се смета дека мерката исполнила неопходна општествена потреба.

Затоа, не може да се каже дека надлежните органи ја пречекориле својата маргина на уважување во тој поглед и дека причините наведени од домашните судови за да се оправда преземањето таква мерка против жалителот, биле релевантни и доволни. За пропорционалноста на оспорената мерка, Судот внимателно го согледал фактот дека домашните судови не одлучиле да ја запленаат книгата и, според тоа, сметал дека изречената незначителна парична казна била пропорционална со целите што се остваруваат.

Интересно е да се напомене дека мнозинството во конкретниот случај посветило особено внимание на содржината на оспорениот исказ, контекстот во кој е даден, како и леснотијата на реченицата. Со оглед на ова, мнозинството открило дека вмешувањето на домашните судови во правото за слобода на изразување на жалителот било во насока на важно општествено прашање и било пропорционално и неопходно. Иако спротивставената пресуда донекаде била во согласност со оваа анализа, мнозинството го забележало потенцијалното застрашувачко влијание што може да го има таквото вмешување во слободата на изразување на издавачите.

**Ербакан против Турција
(Жалбено барање бр. 59405/00)
од 6 јули 2006 година**

Белешка за постапката:

Жалителот е турски државјанин (г. Накметин Ербакан), кој го поднел своето жалбено барање до Судот на 26 јули 2000 година, против Република Турција.

Резиме за фактите:

Жалителот е политичар што бил премиер на Турција од јуни 1996 до јуни 1997 година, а во релевантниот временски период тој бил и претседател на Refah Partisi (Партијата за благосостојба), која се распаднала во 1998

година поради учество во активности спротивни на начелата на секуларизмот.

Жалителот одржал јавен говор на 25 февруари 1994 година за време на кампањата за локалните избори, за што била поведена кривична постапка против него 4 години подоцна. Постапката била поради поттикнување омраза или непријателство кај луѓето преку коментарите во неговиот говор.

Во 2000 година жалителот бил осуден на затворска казна во времетраење од една година и парична казна. Имајќи ја предвид ситуацијата во градот каде што се одржал говорот во релевантниот временски период, каде што жителите биле жртви на терористички дела од екстремистички организации, Судот за државна безбедност утврдил дека жалителот, правејќи особена разлика помеѓу верници и неверници во својот говор, ја надминал прифатливата граница на слобода во политичка дебата.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 10 и член 6 став 1, тврдејќи дека неговата осуда го повредува неговото право на слобода на изразување и дека неговиот случај не бил разгледан од независен и непристрасен суд поради присуството на воен судија во Државниот суд за безбедност.

Одлука на Судот:

Во однос на член 10, Судот забележал дека, преку употреба на религиозна терминологија, жалителот ја сведува различноста на едноставна разлика помеѓу верници и неверници, повикувајќи да се формира политичка разлика врз основа на верска припадност.

Судот ја признал важноста на сузбивањето на нетолеранцијата во каква било форма, што е составен дел на заштитата на човековите права. Воедно, Судот ја забележал оваа фундаментална природа на слободата на изразување во политички дебати во демократско општество. Судот забележал дека домашните власти не се обиделе да ја утврдат содржината на говорот за кој станува збор 5 години по собирот и го сториле тоа само врз

основа на видеоснимка чија автентичност не била јасна. Судот, исто така, истакнал дека е тешко да се утврди дали кога се одржал говорот, тој претставувал „сегашен ризик“ или „непосредна опасност“. Судот исто така обрнал внимание на многу строгата казна што му била изречена на жалителот, кој бил многу познат политичар. Ова го навело Судот да донесе заклучок, со шест гласа „за“ и еден „против“, дека е направена повреда на член 10, бидејќи поведената кривична постапка против жалителот 4 години и 5 месеци по наводните коментари не била соодветно пропорционална на легитимните цели кон кои се стремело.

Покрај тоа, Судот едногласно изгласал дека имало повреда на член 6 став 1, тврдејќи дека жалителот имал легитимни причини да се плаши дека домашниот суд не бил независен и непристрасен, бидејќи вклучувал воен судија меѓу своите членови.

Коментар за одлуката

Се укажува на тоа дека овој случај ја повторува клучната важност на слободата на говорот во контекст на политички дебати. ЕСЧП се потпрел на фактот дека постапката не била поведена дури неколку години по одржувањето на говорот, немало јасен доказ за автентичноста на видеото на кое се повикувале судовите, ниту, пак, каков било доказ дека говорот претставувал каква било непосредна опасност или ризик.

Иако Судот во овој случај ја повторил важноста на сузбивањето нетолеранција и говор на омраза кој поттикнува омраза и дискриминација, особено врз основа на верска основа, случајот е важен во врска со строгата контрола што ја применува Судот во случаи на вмешување во слободата на изразување во рамките на политичка дебата.

**Белкасем против Белгија
(Жалбено барање бр. 34367/14)
(одлука за допуштеноост) од 27
јуни 2017 година**

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Фуад Белкасем), белгиски државјанин, го поднел своето жалбено барање против Белгија на 29 април 2014 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил водач и портпарол на организацијата „sharia4Belgium“, која се распаднала во 2012 година. Жалителот бил гонет конкретно за забелешките што ги изнел и ги објавил на Јутјуб во врска со белгискиот министер за одбрана и починатиот сопруг на белгиска политичарка. Конкретно, жалителот ги повикувал гледачите да ги совладаат немуслиманите, да им одржат лекција и да се борат против нив.

Жалителот бил осуден на затворска казна во времетраење од две години и парична казна од 550 евра, за што жалителот поднел жалба. Пресудата била потврдена, но извршувањето на затворската казна било одложено за пет години. Касациониот суд ја отфрлил понатамошната жалба на жалителот сметајќи дека жалителот без сомнение ги поттикнал другите на дискриминација врз основа на вера и дискриминација, сегрегација, омраза или насилство кон немуслиманите.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 10 (слобода на изразување) тврдејќи дека тој никогаш немал намера да поттикнува други лица на омраза, насилство или дискриминација, туку само ги пропагирал своите идеи и мислења.

Одлука на Судот

ЕСЧП ја забележал суштинската природа на слободата на изразување во демократско општество, но истовремено истакнал дека неговата судска практика утврдува ограничувања на ова право, што резултира со

исклучување одредени изјави од заштита на член 10. Судот забележал дека исказите на жалителот во повеќе видеа што ги објавил на Јутјуб, ги повикувале гледачите да ги совладаат немуслиманите, да им одржат лекција и да се борат против нив. Во врска со ова, Судот се согласил дека коментарите на жалителот несомнено биле исполнети со омраза и се согласил со наодот на домашниот суд дека жалителот се обидел да поттикне омраза, дискриминација и насилство кон немуслиманите. ЕСЧП сметал дека таков општ и жесток напад бил некомпатибилен со основните вредности на Конвенцијата. Судот истакнал, конкретно во однос на забелешките на жалителот во врска со шеријатот, дека тој претходно одлучил дека бранењето на шеријатот, додека истовремено повикува на насилство, може да се смета за форма на „говор на омраза“. Судот понатаму забележал дека белгиското законодавство како што било применето во конкретниот случај, било во согласност со релевантните препораки на Советот на Европа и Европската Унија, кои биле насочени кон сузбивање на поттикнувањето омраза, насилство или дискриминација.

Оттука, Судот заклучил дека во согласност со член 17, жалителот не можел да бара заштита според член 10 од Конвенцијата, бидејќи неговата реална намера била да го искористи своето право на слобода на изразување за цели, кои се очигледно спротивни на основните вредности на Конвенцијата.

Коментар за одлуката

Жалителот бил осуден на парична казна и на затворска казна поради повеќе видеа на платформата Јутјуб, во кои тој ги повикувал гледачите да ги совладаат немуслиманите, да им одржат лекција и да се борат против нив. Според гледиштето на Судот, таков општ, жесток и изразено омразен напад бил некомпатибилен со вредностите на толеранција, социјален мир и недискриминација. Случајот ги прикажува оние искази што повикуваат на насилство, омраза или дискриминација кон група поради нивните верски убедувања, што претставува форма на говор на омраза и како такви тие се некомпатибилни со основните вредности на Конвенцијата,

во согласност со член 17. Покрај тоа, случајот покажува дека кога жалителот се потпира на својата слобода на изразување за да повика на воспоставување на шеријатот преку употреба на насилство, Судот смета дека овој израз е употреба на правата што се понудени според Конвенцијата на начин што е спротивен на нејзините вредности и според тоа не може да потпадне под заштита на Конвенцијата.

Е. С. против Австрија (Жалбено барање бр. 38450/12) од 25 октомври 2018 година

Белешка за постапката:

Жалителката (Е.С.), австриска државјанка, поднела жалба до Судот против Австрија за повреда на член 10.

Резиме за фактите:

Во 2009 година, жалителката одржала 2 семинари со наслов „Основни информации за исламот“, на кои таа разговарала за бракот помеѓу пророкот Мухамед и Ајша (6-годишно девојче), во кој започнал полов однос кога таа имала 9 години. На овие семинари, жалителката навела дека Мухамед „сакал да го прави тоа со деца“ и направила споредба со зборовите „56-годишен и 6-годишно девојче?... Како го нарекуваме тоа, ако не е педофилија?“.

Во 2011 година, Виенскиот регионален суд утврдил дека изјавите на жалителката под-разбирале дека Мухамед имал педофилни склоности. Жалителката била осудена за омаловажување на верските доктрини и ѝ била изречена казна од 480 евра. По жалбата на жалителката, Апелациониот суд во Виена ги потврдил наодите на понискиот суд.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителката се жалела на кршење на нејзиното право на слобода на изразување (член 10) од страна на домашниот суд.

Одлука на Судот

ЕСЧП забележал дека при остварување нечија слобода да ја изразува својата религија според член 9 од Конвенцијата, не може да се очекува да биде изземен од каква било критика, мора да се толерира негирање на верските убедувања. Судот повторил дека само онаму каде што изразите ги надминуваат границите на негирање критика и каде што поттикнуваат верска нетолеранција, државата може легитимно да ги смета за некомпатибилни на почитувањето на слободата на мислата, совеста и религијата и може да преземе пропорционални мерки за да ги ограничи.

ЕСЧП забележал дека во конкретниот случај, предметот бил особено чувствителен на контекстот, а потенцијалните влијанија од исказите зависат од ситуацијата во соодветната земја каде што се дадени. Имајќи го предвид ова, Судот сметал дека државата имала опсежна маргина на уважување во овој случај.

Судот забележал дека домашните судови темелно објасниле зошто сметаат дека изјавата на жалителката може да предизвика огорченост, особено затоа што не е дадена на објективен начин што ќе придонесе за дебата од јавен интерес. Судот се согласил со домашните судови дека жалителката била свесна дека нејзините изјави биле делумно неосновани и дека имале потенцијал да предизвикаат огорченост. ЕСЧП не нашол никаков мотив да отстапи од квалификациите на домашниот суд за исказите дадени од жалителката како пресуди за правилноста. Во овој поглед, Судот утврдил дека домашните судови внимателно направиле рамнотежа помеѓу правото на жалителката на слобода на изразување и правата на другите да ги заштитат своите верски чувства.

Судот забележал дека е некомпатибилно со член 10 да се стават „во иста кошница“ инкриминирачки изјави со други прифатливи изразувања на мислење, како и да се тврди дека тоа ги прави прифатливи исказите што ги надминуваат дозволените граници на слободата на изразување.

Воедно, Судот истакнал дека глобата што ѝ

била изречена на жалителката била умерена и како таква не можела да се смета за непропорционална санкција. Според тоа, Судот заклучил дека нема повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај е преседан поради фактот што произлегуваат одговорности и должности заедно со правата од кои жалителите можат да имаат корист според членот 10. Жалителката во својата изјава комбинирала инкриминирачки изјави што биле фактички неосновани и можеле да предизвикаат огорченост, заедно со изразување на мислење, што според Судот претставувало форма на изразување што ги надминала дозволените граници на слободата на изразување.

Исказите на жалителката не биле дадени на објективен начин за да придонесат за дебата од јавен интерес. Жалителката се опишала себеси како експерт во областа на исламската доктрина и веќе извесно време одржувала семинари од таков тип. Затоа, морала да биде свесна дека нејзините искази делумно се засноваат на неvistинити факти и дека прикажувањето на предметите на верско обожаване на провокативен начин може да ги повреди чувствата на следбениците на таа религија и може да се разбере како кршење на духот на толеранција, што е една од основите на демократското општество.

Жалителката му припишала склоност за педофилија на Мухамед како негова општа сексуална желба, без неутрално да ја извести својата публика за историското минато, како последица на што немало можност за сериозна дебата за тоа прашање. Со овој пристап, таа дала мислење за правилноста без доволна фактичка основа и без какви било докази за таа цел. Аргументот на жалителката дека треба да се толерираат неколку индивидуални изјави за време на дискусија во живо, не бил компатибилен со член 10 од Конвенцијата. Судот одлучил дека исказите што се засновале на (очигледно) неvistинити факти, не уживале заштита од член 10. Во однос на пропорционалноста на санкцијата, било забележано дека на жалителката ѝ било наредено да плати умерена казна од само 480 евра за трите искази, иако Кривич-

ниот законик предвидувал затворска казна до шест месеци. Изречената парична казна била долниот крај односно најниската можна казна од законскиот опсег на казна. Со оглед на гореспоменатото, кривичната санкција не била непропорционална. Судот забележал дека домашните судови сеопфатно го процениле поширокиот контекст на исказите на жалителката и внимателно го урамнотежиле нејзиното право на слобода на изразување со правата на другите лица да ги заштитат своите верски чувства во австриското општество. Покрај тоа, оспорените изјави не биле формулирани на неутрален начин со цел објективно да придонесат во јавната дебата за детските бракови. Оттука, домашните судови заклучиле дека предметните факти содржат елементи на поттикнување верска нетолеранција. Тие не ја надминале својата маргина на уважување и вмешувањето во правата на жалителот според член 10 соодветствувало на неопходна општествена потреба и било пропорционално со посакуваната легитимна цел.

Овој случај е пример дека Судот ја признал примарната улога на домашните органи во одредувањето на правилната рамнотежа што треба да се воспостави меѓу конфликтните права, особено кога ова се однесува на верски прашања. Случајот покажува дека ЕСЧП ќе интервенира само во одлуката на националната власт каде што има силни мотиви да го стори тоа или кога домашната власт постигнува рамнотежа што очигледно претставува вмешување во правата на жалителот кое е непропорционално и непотребно. Овој пристап може да се протолкува како признавање од ЕСЧП на поголема маргина на уважување на домашните власти каде што рамнотежата што треба да се постигне е помеѓу слободата на изразување и слободата на вероисповед.

Ибрагим Ибрагимов и други против Русија (Жалбено барање бр. 1413/08 и 28621/11) од 28 август 2018 година

Белешка за постапката:

Случајот потекнува од две жалбени барања против Руската Федерација поднесени од руски државјанин и две руски непрофитни организации на 3 декември 2007 година и на 4 април 2011 година. Судот одржал нејавна расправа на 10 јули 2018 година.

Резиме за фактите:

Жалителите објавиле или овластиле објавување книги од збирката *Risale-I Nur*, која била егзегеза на Коранот напишана од Саид Нурси, за чии текстови муслиманските власти во Русија и во странство сметале дека припаѓаат на умерен вообичаен ислам, залагајќи се за соработка меѓу религиите и спротивставувајќи се на примената на насилство. Домашните надлежни органи ги прогласиле овие книги за екстремистичка литература, како резултат на што било забрането нивно објавување и дистрибуција, а недистрибуираните копии требало да бидат одземени.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на член 10 (слобода на изразување) земајќи го предвид член 9 (слобода на вероисповед).

Одлука на Судот

Судот забележал дека вмешувањето во правото на слобода на изразување на жалителите имало валидна правна основа во домашното законодавство. Сепак, Судот забележал дека Венецијанската комисија го изразила своето мислење дека дефиницијата дадена со домашното законодавство за „екстремистичка активност“ била премногу опсежна и непрецизна, затоа Судот го оставил отворено прашањето за тоа дали вмешувањето навистина било пропишано од закон.

Судот забележал дека при донесување на пресудата дека предметната книга содржела

екстремистички гледишта, домашниот суд не направил независна процена на текстот, туку се засновал на оспорувано стручно мислење, кое всушност содржело правни сознанија за екстремистичката природа на книгата. Судот забележа дека домашниот суд не дискутирал за неопходноста од забрана на книгите, контекстот во кој се објавени, нивната природа и текст, ниту потенцијалните штетни последици.

Истовремено, Судот истакнал дека и домашниот суд и властите не забележале никакви околности што би можеле да укажат на сензитивната природа на контекстот во релевантниот временски период против кои исказите во книгите може потенцијално да предизвикаат сериозен меѓурелигиски конфликт или да доведат до штетни последици. Судот, исто така, забележал дека не било докажано дека исказите можат да поттикнат насилство, омраза или нетолеранција. Според тоа, Судот заклучил дека домашните судови не ги примениле стандардите што биле во согласност со начелата на член 10 и не успеале да обезбедат релевантни или доволни мотиви за вмешувањето, едногласно утврдувајќи дека имало повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај служи како пример што докажува дека одреден степен на маргина на уважување им е достапен на државите што се договорни страни на Конвенцијата, каде што слободата на изразување допира до прашања што можат да ги навредат личните убедувања, особено во врска со религијата. Токму како резултат на недостатокот на европски консензус за доволно ниво на заштита на правото на другите во врска со верските убедувања, делото што може да претставува тешко казниво дело за верските убедувања на едно лице може да се разликува од една до друга држава која е договорна страна на Конвенцијата.¹⁹

Како резултат на доктрината за маргината на уважување, улогата на Судот е ограничена на разгледување на домашните мерки според член 10. Ова подразбира разгледување

¹⁹ Ибрагим Ибрагимов и други против Русија, жалбено барање бр. 1413/08 28621/11, § 95.

на случајот како целина од страна на Судот, фокусирајќи се на пропорционалноста на мерката што е спроведена од националните власти, а особено дали мерките биле релевантни и доволни. Оваа анализа претставува разгледување од страна на Судот дали домашната мерка е во согласност со начелата на член 10.

Ибрагим Ибрагимов и други против Русија ја проширува слободата на изразување и ја покажува строгата контрола што ја применува Судот за да утврди дали вмешувањето во правото на слобода на изразување е направено стремејќи кон легитимна цел и за релевантни и доволни мотиви. Во овој случај, фактот дека домашните судови не спровеле независна процена, потпирајќи се целосно на наодите (вклучително и на правните наоди) од стручното мислење, не претставува доволна и соодветна процена.

Тагијев и Хусејнов против Азербејџан (Жалбено барање бр. 13274/08) од 5 декември 2019 година

Белешка за постапката:

(Жалбено барање бр. 13274/08) од 5 декември 2019 година

Белешка за постапката:

Жалителите (г. Тагијев и г. Хусејнов), државјани на Азербејџан, поднеле жалба против Азербејџан до Европскиот суд за човекови права на 7 март 2008 година. Во 2011 година, додека предметот се водел пред Судот во Стразбур, првиот жалител бил избоден до смрт, па затоа неговата сопруга била прифатена од Судот да продолжи со жалбата како жалител.

Резиме за фактите:

Жалителите биле писател и главен и одговорен уредник на весник, кои биле осудени на затворска казна од 3 и 4 години, соодветно, за објавување статија (насловена „Евро-

па и ние“), во која се критикува исламот, на 1 ноември 2006 година во весникот „Sanat Gazetti“. Статијата добила жестоки критики од религиозни личности и организации од Азербејџан и од Иран поради вклучување споредби помеѓу источните и западните филозофски традиции и негативно зборување за исламот. Во ноември 2006 година, јавните обвинители повеле кривични постапки против жалителите за поттикнување верска омраза и непријателство, извршени јавно или со примена на масовни медиуми. По соодветните казни, жалителите поднеле жалби против нивните пресуди врз основа на повреда на член 10 од ЕКЧП, но Апелациониот суд ги потврдил пресудите без да ги земе предвид можните повреди на правото на слобода на изразување.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреди на нивно право на слобода на изразување (член 10).

Одлука на Судот

По испитувањето на случајот, Судот во Стразбур заклучил дека кривичните пресуди изречени на жалителите значеле вмешување во нивното право на слобода на изразување, но дека ова вмешување е пропишано со закон и се стреми кон легитимна цел „заштита на правата на другите“ и „спречување безредие“.

Меѓутоа, Судот утврдил дека, иако статијата за која станува збор содржи забелешки што се однесуваат на исламот и на неговите општествени и филозофски импликации, главно се однесувала на споредба помеѓу западните и источните вредности и ги изразувала идеите на авторот. Во овој поглед, Судот забележал дека статијата не треба да се испитува само во контекст на верските убедувања, туку и во контекст на дебата што било прашање од јавен интерес, бидејќи се однесувала на улогата на религијата во општеството и во развојот на општеството.

Судот се согласил со анализата на домашниот суд дека одредени забелешки што биле дадени во статијата, особено во врска со пророкот Мухамед и муслиманите што жи-

веат во Европа, одредени луѓе може да ги сметаат за навредлив напад врз пророкот и муслиманите и како такви можат да предизвикаат верска омраза. Меѓутоа, Судот забележал дека домашните судови не дале објаснување зошто конкретните забелешки за кои станува збор претставувале поттикнување верска омраза и непријателство.

Судот конкретно сметал дека е неприфатливо домашните судови само да ги повторат заклучоците од форензичкиот извештај, кој содржел многу повеќе од едноставно решавање јазични и верски прашања, вклучително и анализа на правните карактеристики на предметните забелешки. Судот забележал и дека домашните судови не го зеле предвид контекстот на случајот, јавниот интерес, како и намерата на авторот што може да ја оправда примената на провокација или претерување до одреден степен. Судот забележал дека домашните судови дури и не се обиделе да го урамнотежат правото на жалителите на слобода на изразување со заштитата на правото на религиозните лица да не бидат навредувани врз основа на нивните верувања.

Воедно, Судот го забележал капацитетот за влијанието на предизвикување застрашување врз остварувањето на слободата на изразување на печатот во Азербејџан. Оттука, Судот едногласно утврдил дека имало повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај го покажува стеснувањето на опсегот на маргината на уважување на домашните надлежни органи кога нивната одлука негативно влијае врз слободата на печатот или кога слободата на изразување се однесува на теми од јавен интерес. Во овој случај, оспорените статии не се однесувале само на верски прашања, туку отвориле прашања од јавен интерес, особено дискутирајќи за улогата на религијата и општеството, како и религијата во развојот на општеството. Жалителите добиле затворски казни за поттикнување верска омраза поради статија во која се критикува исламот и ги содржи следните забелешки: „Моралот во исламот е измамнички чин. ... Во споредба со Исус

Христос... пророкот Мухамед едноставно е застрашувачко суштество“. Судот не видел ништо во оспорените изјави што повикува на примена на член 17 и утврдил дека осудата на жалителите е повреда на член 10.

Одлуките на домашните судови не дале објаснување зошто конкретните забелешки содржани во написот претставувале поттикнување верска омраза и непријателство. Тие само ги повториле заклучоците од форензичкиот извештај, кој „очигледно содржел многу повеќе од едноставно решавање јазични и верски прашања – какви што се, на пример, дефинирање на значењето на одредени зборови и изрази или нивната религиозна важност – и во суштина ги утврдил правните карактеристики на оспорените забелешки. Судот утврдил дека таа ситуација е неприфатлива и нагласил дека исклучиво судовите мора да ги решаваат сите правни прашања“.²⁰ И домашните судови не разгледале дали контекстот на случајот, јавниот интерес и намерата на авторот на оспорената статија ја оправдале можната употреба на одреден степен на провокација или претерување. Во исто време, домашните судови во своите одлуки дури и не се обиделе да го урамнотежат правото на жалителите на слобода на изразување со заштитата на правото на религиозните лица да не бидат навредувани врз основа на нивните верувања.

Исто така, „околностите на овој случај не откриле никакво оправдување за наметнувањето вакви строги санкции, кои можеле да предизвикаат застрашувачко влијание врз остварувањето на слободата на изразување во Азербејџан и да го одвратат печатот од отворена дискусија за прашања поврзани со религијата, нејзината улога во општеството или други прашања од јавен интерес“.²¹ Затоа, кривичното осудување на жалителите било непропорционално со целите кон кои се стреми и соодветно на тоа, ваквото осудување не е „неопходно во демократско општество“.

²⁰ Ibid, § 47.

²¹ Ibid, § 49.

Судот го повторил општото барање да се обезбеди мирно уживање на правата што се загарантирани во согласност со член 9 на лицата со такви верувања, вклучително и должност, најмногу што може, да се избегнува изразување кое е богохулно и непотребно навредливо за другите, во однос на почитуваните свети објекти. Така, Судот посочил дека изразите со кои се прави обид за поттикнување или за оправдување омраза врз основа на нетолеранција, вклучително и верска нетолеранција, не ја уживаат заштитата што ја дава член 10 од Конвенцијата. Случајот покажува дека Судот особено ќе го земе предвид специфичниот контекст на случајот, прецизните намери на авторот, како и јавниот интерес за ширење на оспорените изјави (и дали тие придонесуваат за дебата од јавен интерес). Таквите елементи можат да оправдаат одреден степен на провокација или претерување. Како таков, овој случај е во прилог на ставот дека онаму каде што изјавата е од јавен интерес или кога станува збор за слободата на печатот, Судот ќе дозволи ограничување на слободата на изразување само под строги услови и само кога таквото вмешување е целосно оправдано.

IV. Политички говор

Судот отсекогаш му придавал особено значење на фактот дека објавувањето информации, документи или фотографии во печатот служи за јавниот интерес и придонесува за дебата од општ интерес. Таквиот интерес може да се воспостави само како резултат на околностите. Во таа смисла, Судот конзистентно сметал дека се мали можностите за ограничувања на политичкиот говор или за дебата за прашања од јавен интерес. Според мислењето на Судот, јавниот интерес обично се однесува на прашања што ја засегаат јавноста до тој степен што таа може легитимно да се интересира за нив, кои го привлекуваат нејзиното внимание или кои значително ја засегаат, особено поради тоа што влијаат врз добросостојбата на граѓаните или животот на заедницата. Ова исто така се однесува на прашања што можат да предизвикаат значителни контроверзии, кои се однесуваат на важно општествено прашање или кои вклучуваат проблем за кој јавноста би сакала да се информира.²² Слободата на изразување претставува една од суштински значајните основи на секое демократско општество и еден од основните услови за неговиот напредок и за самоисполнување на секој поединец. Подлежи на став 2 од член 10 и се применува не само за „информации“ или „идеи“ што се поволно примени односно прифатени или се сметаат за ненавредливи или за прашање на рамнодушност, туку и за оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат.²³

Меѓутоа, независно од тоа кој ги остварува утврдените права и слободи, тоа лице презема и „должности и одговорности“. Меѓу нив, во контекст на политичка дебата, легитимно може да се вклучи и обврската да се избегну-

ваат колку што е можно повеќе изрази што се беспотребно навредливи за другите и со тоа ги повредуваат нивните права, и затоа не придонесуваат за каква било форма на јавна дебата што може да овозможи понатамошен напредок во човечките односи. Покрај тоа, одредена маргина на уважување е генерално достапна за државите што се договорни страни на Конвенцијата кога ја регулираат слободата на изразување во врска со прашања што можат да ги навредат приватните лични убедувања во сферата на моралот. Испитувањето за тоа дали вмешувањето за кое се жали жалителот било „неопходно во демократско општество“, изискува Судот да утврди дали тоа соодветствувало на „неопходна општествена потреба“, дали било пропорционално на легитимната цел кон која се стреми и дали причините што националните власти ги наведуваат како оправдување, се релевантни и доволни.²⁴ При процената дали постои таква „потреба“ и какви мерки за справување треба да се преземат, на националните власти им останува одредена маргина на уважување. Сепак, оваа моќ на уважување не е неограничена, туку оди рака под рака со европскиот надзор од страна на Судот, чија задача е да донесе конечна одлука за тоа дали ограничувањето е усогласено со слободата на изразување како што е заштитена со член 10.²⁵

Покрај тоа, несомнено е дека конкретните изрази што сочинуваат говор на омраза, кои можат да бидат навредливи за одредени поединци или групи, не се заштитени со член 10 од Конвенцијата.²⁶

22 Водич за член 10 од Европската конвенција за човекови права, Слобода на изразување, последно ажурирање на 31.12.2020, стр. 30, §130.

23 Хендисајд против Обединетото Кралство, од 7 декември 1976 година, Серија А бр. 24, стр. 23, § 49.

24 The Sunday Times против Обединетото Кралство (Жалбено барање бр. 1), од 26 април 1979 година, Серија А бр. 30, стр. 38, § 62.

25 Нилсен и Џонсен против Норвешка [Големиот судски совет], бр. 23118/93, § 43, ЕКЧП 1999-VIII.

26 Во однос на говорот на омраза и величањето на насилиството, видете, *mutatis mutandis*, Сурек против Турција (Жалбено барање бр. 1) [Големиот судски совет], бр. 26682/95, § 62, ЕКЧП 1999-IV.

**Гундуз против Турција
(Жалбено барање бр. 35071/97)
од 4 декември 2003 година**

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Гундуз) е турски државјанин што поднел жалбено барање до Европската комисија за човекови права против Република Турција на 21 јануари 1997 година, за кое Судот одржал нејавна расправа на 13 ноември 2003 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил водач на радикална исламска секта (Tarikar Aczmendi) и учествувал во телевизиска програма (Ceviz Kabugu), со цел да ја претстави сектата и нејзините идеи пред јавноста во рамките на дискусија во која биле вклучени и други учесници. Жалителот детално ги навел своите ставови за теми какви што се верска облека, религија, секуларизам и демократија во Турција и за исламот. Жалителот дал критички искази за демократијата и отворено повикал на шеријатскиот закон.

Во 1995 година било поднесено обвинение против жалителот и јавниот обвинител повел кривична постапка против него со образложение дека говорот на жалителот на програмата ги поттикнал луѓето на омраза и непријателство.

Жалителот бил осуден од судот за безбедност на затворска казна во времетраење од две години и му било наредено да плати парична казна. Касациониот суд ја потврдил оваа пресуда.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10.

Одлука на Судот

Судот забележал дека не било спорно дали вмешувањето во правото на жалителот за слобода на изразување е пропишано со закон ниту дали е остварено за легитимна цел

(спречување безредие, спречување криминал, заштита на моралот и заштита на правата на другите). Судот забележал дека програмата презентира секта и се фокусира на улогата на религијата во демократско општество, за што Судот истакнал дека е прашање од општ интерес, и дека таквото ограничување на слободата на изразување во овој поглед треба строго да се контролира.

Судот оценил дека изјавите на жалителот што ги опишуваат современите секуларни институции како „непослушни“, не можат да се сметаат за повик за насилство или форма на говор на омраза врз основа на верска нетолеранција. Судот оценил дека програмата се одржувала во живо што го спречува жалителот да ја преформулира изјавата или да ја повлече употребата на одредени термини. Судот исто така ја забележал занимливата природа на дискусијата на која домашните судови не ѝ придале соодветна тежина.

Судот, во врска со дадените искази за шеријатот, направил разлика помеѓу овој случај и претходната судска практика. Судот повторил дека исказите наменети за пропагирање, поттикнување или оправдување омраза врз основа на нетолеранција, не спаѓаат под заштитата на член 10. Сепак, Судот забележал дека едноставно бранењето на шеријатот, без повик на насилство за да се постигне тоа, може да се смета за форма на говор на омраза. Судот посветил и посебно внимание на контекстот во кој биле изнесени забелешките, особено намерата на програмата да ги претстави сектата и екстремистичките ставови на нејзиниот водач, кои биле избалансирани со интервенцијата на другите учесници. Така, Судот утврдил дека вмешувањето не било доволно основано и донел заклучок со шест гласа спрема еден, дека имало повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај ја покажува строгата контрола што ја спроведува ЕСЧП кога вмешувањето во слободата на изразување се однесува на слободата на печатот и слободата на споделување и ширење информации. „Случајот се карактеризира, конкретно, со фактот дека жалителот бил казнет за исказите што

домашните судови ги класифицирале како 'говор на омраза'. Имајќи ги предвид релевантните меѓународни инструменти и сопствената судска практика, Судот особено ќе нагласи дека толеранцијата и почитувањето на еднакво достоинство на сите човечки суштества сочинуваат темели на демократско, плуралистичко општество. Според тоа, начелно, може да се смета дека во одредени демократски општества неопходно е да се санкционираат или дури и да се спречат сите форми на изразување што шират, поттикнуваат, промовираат или оправдуваат омраза врз основа на нетолеранција, под услов какви било изречени или воведени 'формалности', 'услови', 'ограничувања' или 'казни' што се наметнуваат, да се пропорционални на посакуваната легитимна цел.²⁷

Интересно е да се напомене дека при утврдување дали ограничувањето на слободата на изразување било оправдано, мнозинството се потпрело на конкретниот контекст на случајот, намерата на програмата, форумот на кој била изразена оспорената изјава, како и јавниот интерес кога се дозволува ширење идеи. Оттука, Судот обрнал особено внимание на фактот дека немало директно или јасно поттикнување омраза или повик на насилство со изјавата на жалителот и дека екстремистичките ставови на жалителот биле урамнотежени со изјавите и со ставовите на другите учесници. Спротивно на тоа, спротивставеното мислење на судијата во голема мера се засновало на содржината на пораката од жалителот и културните импликации, имајќи предвид дека изјавите претставувале говор на омраза.

Се укажува на тоа дека случајот е пример што ја докажува построгата контрола што ја применува Судот при вмешување во форми на слобода на изразување, кога тие можат да придонесат за дебата од јавен интерес, или за ширење информации во јавноста.

²⁷ Гундуз против Турција (Жалбено барање бр. 35071/97), пресуда од 4 декември 2003 година, § 40.

Фарук Темел против Турција (Жалбено барање бр. 16853/05) од 1 февруари 2011 година

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Фарук), турски државјанин, поднел жалба против Република Турција на 16 април 2005 година, која била разгледана од Советот на 11 јануари 2011 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил претседател на провинциската младинска секција на HADEP (Народната демократска партија), локална политичка партија, при што за време на една партиска конференција се изјаснил во врска со курдскиот проблем и потребата од демократско решение. Во изјавите на жалителот тој протестираше против интервенцијата на Соединетите Американски Држави во Ирак и затворањето на Абдула Оџалан. Жалителот бил осуден на затворска казна во времетраење од 10 месеци и парична казна, со образложение дека го величал насилството и терористичките активности.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување (член 10) како резултат на пресудата поради дадената изјава. Жалителот, исто така, се жалел на повреда на член 6 став 1 (право на правично судење) затоа што не му било дозволено помош од адвокат за време на фазата на истрага.

Одлука на Судот

Судот забележал дека домашните судови толкувале делови од изјавите на жалителот без да ги земат предвид како една целина. Судот заклучил дека домашните судови не ја разгледале целата изјава и не обрнале внимание на условите во изјавата како целина, ниту на квалитетот или личноста на жалителот. Воедно, Судот забележал дека домашниот суд не го разгледал местото и контекстот во кој е дадена изјавата, ниту адресите на пораката. Како резултат на тоа, Судот не

можел да се согласи со процената на домашниот суд.

Судот забележал дека изјавата на жалителот не поттикнувала насилство ниту можело да се смета дека претставува говор на омраза. Особено Судот забележал дека кога изјавата ќе се прочита како целина, не може да се смета за поттикнување примена на насилство или вооружен отпор. Оттука, Судот заклучил дека пресудата на жалителот не била донесена стремејќи се кон „неопходна социјална потреба“ и како таква претставува повреда на член 10.

Судот утврдил и дека имало повреда на член 6 став 1.

Коментар за одлуката

Овој случај е доказ за строгата контрола на вмешувањето во правото на слобода на изразување во контекст на политички дискусии и дебати. Имено, Судот применил строга контрола на процената што ја направиле домашните судови, особено земајќи предвид дали домашните судови ги разгледале сите релевантни фактори. Судот обрнал особено внимание и на фактот дека во конкретниот случај, изјавата на жалителот не претставува поттик за насилство или омраза и како таква не била говор на омраза. До овој степен, овој случај ја проширува слободата на изразување и ја нагласува строгата контрола што ја користи Судот кога вмешувањето се однесува на политички говор.

Алтнташ против Турција (Жалбено барање бр. 50495/08) од 10 март 2020 година

Белешка за постапката:

Жалителот е турски државјанин (г. Цихан Алтнташ), кој поднел жалба против Република Турција на 10 октомври 2008 година пред ЕСЧП. Судот расправал на 4 февруари 2020 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил уредник на месечен весник (Tokat Demokrat). Во 2007 година жалителот објавил статија со наслов „М. и неговите пријатели сè уште се живи идоли на младоста“. Написот се однесувал на настани што се случиле во март 1972 година, кога членови на две илегални организации зеле како заложници тројца британски државјани, кои работеле во воената база на НАТО во Турција. Заложниците биле однесени во куќа каде што биле сместени другите членови на организацијата. По полициската опсада на оваа куќа, киднаперите одбиле да се предадат и размениле оган со полицијата пред да ги погубат заложниците, сите освен еден од бунтовниците биле убиени во борбата.

Во статијата од 2007 година бунтовниците биле опишани како „идоли“ што биле „маскрирани“. По објавувањето на статијата, жалителот бил обвинет за казниво дело величање кривични дела или криминалци, за што бил осуден и му било наложено да плати судска казна од 430 евра.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 6 став 1 (право на пристап до суд) бидејќи не бил во можност да поднесе жалба против првостепената пресуда. Жалителот исто така се жалел на повреда на член 10 (слобода на изразување).

Одлука на Судот

Судот забележал дека кривичната пресуда што му била изречена на жалителот претставувала вмешување во неговото право на слобода на изразување и дека ова вмешување било направено за легитимни цели (заштита на националната безбедност и јавната безбедност, зачувување на територијалниот интегритет и спречување криминал).

Судот исто така признал дека статијата била објавена во особено тензичен општествен контекст, посебно земајќи ја предвид сензитивноста на населението во однос на засегнатите настани, особено со оглед на фактот

дека статијата била објавена во регионот каде што се случил инцидентот 35 години претходно.

Судот го истакнал и наведеното одобрување на насилните дејства извршени од поединците, прикажувајќи ги како херојско однесување преку употреба на изрази како „млади револуционери“ и „идоли на младите“, при тоа опишувајќи ја нивната смрт за време на вооружениот судир со полицијата со употреба на термини како, на пример, „масакрирани“. Така, Судот забележал дека статијата може да се смета за величање или, во најмалата рака, оправдување насилство како што се случило во конкретните настани.

Оттука, Судот со мнозинство заклучил дека, со оглед на маргината на уважување што им е дадена на националните надлежни органи и одмереноста на казната што му е изречена на жалителот, Судот утврдил дека вмешувањето не може да се смета за некомпатибилно со член 10 и дека е пропорционално со поставената легитимна цел.

Судот, исто така, едногласно заклучил дека имало повреда на член 6 став 1 како резултат на неможноста за жалба по правно прашање против првостепената одлука.

Коментар за одлуката

Овој случај ја признава маргината на уважување во однос на вмешувањето во слободата на изразување кога тоа е направено за легитимна цел, особено кога таквото ограничување е оправдано поради одреден социјален контекст или историска сензитивност како во овој случај.

Се укажува на тоа дека случајот е важен во врска со тоа дека подносителите на жалбено барање нема да можат да се потпрат на заштитата што ја нуди член 10, кога се стремат да промовираат, да величаат или да оправдаат насилство. Сепак, интересно е да се напомене дека издвоеното мислење на судијата Бардсен, со кое се согласил и судијата Павли, инсистира на важноста на многубројноста на идеите во едно демократско општество, сметајќи дека навредливите, шокажни или загрижувачки идеи, исто така,

треба да се заштитат со член 10. Меѓутоа, издвоеното мислење помалку обрнува внимание на контекстот, на влијанието на одлуката и на намерата на авторот во споредба со пресудата и мислењето на мнозинството.

Динк против Турција (Жалбено барање бр. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09, 7124/09) од 14 септември 2010 година

Белешка за постапката:

Жалителите се 6 турски државјани, кои поднеле пет жалбени барања против Република Турција на 11 јануари 2007 година, кои биле разгледани од Судот на 6 јули 2010 година.

Резиме за фактите:

Жалителите се новинар (прв жалител), кој сега е починат, и петмина негови блиски роднини. Првиот жалител бил директор за публикации и главен и одговорен уредник на турско-ерменски неделен весник, кој напишал повеќе статии во 2003 и 2004 година. Во овие статии тој ги искажал своите ставови за идентитетот на турските државјани што биле по потекло од Ерменија (како и самиот прв жалител), коментирајќи конкретно дека Ерменците биле опседнати со нивниот статус како жртви на геноцид, кој станал нивна „raison d'être“ (причина за постоење), чувство на кое турскиот народ реагирал со рамнодушност, и како такво, ова останало актуелно прашање. Тој ја споредил турската компонента на идентитетот со отров и противотров, исто така наведувајќи дека крвта била „отруена од Турчинот“.

Екстремните националисти жестоко реагирале на овие статии, организирале демонстрации, пишувале закани и поднеле кривична пријава против жалителот, како резултат на што била поднесена првата пријава против жалителот, кој бил прогласен за виновен во 2005 година за оцрнување на турскиот идентитет и бил осуден на затворска казна. Касациониот суд ја потврдил казната, а во 2007 година кривичниот суд до кој бил испратен

случајот ја прекинал постапката поради смртта на жалителот како резултат на атентат.

Подоцна биле спроведени истраги за да се утврди дали локалната жандармерија и полициските оддели знаеле за заговорот за атентат и биле небрежни, но речиси сите вакви постапки биле прекинати.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на член 2 (право на живот) и повреда на член 10.

Одлука на Судот

Во однос на член 2, Судот забележал дека со право може да се смета дека безбедносните сили биле свесни за изразениот непријателски став на екстремните националистички кругови кон жалителот, особено преку силните реакции изразени против статијата. Покрај тоа, со оглед на тоа дека два полициски оддели и еден оддел на жандармеријата во тоа време биле информирани за можноста за обид за атентат, како и за идентитетот на наводните поттикнувачи, заканата за атентат била реална и непосредна. Судот сметал дека домашните власти требало да дејствуваат и конкретно, бидејќи не го сториле тоа, Судот утврдил дека не презеле разумни достапни мерки за да спречат реален и непосреден ризик по животот на првиот жалител.

Во однос на член 10, Судот сметал дека пресудата на Касациониот суд за потврдување на казната на првиот жалител за оцрнување на турскиот идентитет, претставувала вмешување во остварувањето на неговото право на слобода на изразување.

Судот забележал дека Касациониот суд го толкувал концептот за турскиот идентитет така што индиректно го казнил првиот жалител за критикување на негирањето на геноцидот од страна на државните институции. Судот воедно забележал дека низата статии како целина не поттикнуваат насилство, отпор или бунт. Судот забележал дека првиот жалител ги пренел своите идеи и мислења за прашање од јавен интерес. Во таа смисла, Судот ја забележал особено важната природа на дебатите околу историски настани од осо-

бено тешка природа. Понатаму, Судот повторил дека член 10 не дозволува ограничување на слободата на изразување во сферата на политички дебати за прашања од јавен интерес и ја повторил пошироката природа на границите на дозволена критика во однос на власта. Оттука, Судот утврдил дека пресудата на првиот жалител не била во насока на неопходна општествена потреба.

Судот одлучил дека државите имаат позитивна обврска во врска со правото на слобода на изразување, со став дека државите треба да создадат поволна средина за да можат сите да учествуваат во јавна расправа и да им биде овозможено да ги изразат своите мислења и идеи без страв. Во конкретниот случај, државата не ги исполнила своите позитивни обврски во врска со правото на слободата на изразување на првиот жалител. Оттука, Судот едногласно утврдил дека имало повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Се укажува на тоа дека овој случај ја проширува слободата на изразување. Навистина, случајот е преседан во однос на фактот дека член 10 им наметнува на државите позитивна обврска да создадат поволна средина каде што луѓето ќе можат да учествуваат во јавни дебати и да ги изразат своите мислења и идеи без страв од можните последици од тоа. Ова е особено важно во демократско општество за да се осигури дека може да се изразат различни мислења и дека е можна јавна дебата.

Фабер против Унгарија (Жалбено барање бр. 40721/08) од 24 јули 2012 година

Белешка за постапката:

Жалителот е унгарски државјанин, кој поднел жалбено барање против Унгарија, поднесено на 12 август 2008 година, за кое Судот одржал нејавна расправа на 26 јуни 2012 година.

Резиме за фактите:

Жалбеното барање се однесувало на настани што се случиле за време на демонстрациите во 2007 година што ги одржала Унгарската социјалистичка партија (MSZP) за да протестираат против расизмот и омразата, додека истовремено членовите на десничарската политичка партија се собрале во соседната област за да го изразат своето несогласување. Жалителот држел таканаречено знаме со Арпад ленти, кое би можело да се смета за историски симбол и симбол на поранешен режим. Полицијата што го надгледувала протестот побарала од жалителот да го тргне транспарентот или да си замине. По одбивањето на жалителот, тој бил приведен и казнет со приближно 200 евра.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10 земајќи го предвид член 11 (слобода на мирно собирање).

Одлука на Судот

Судот забележал дека правото на слобода на изразување на жалителот и неговото барање за слобода на мирно собирање мора да се урамнотежат со правото на демонстрантите за заштита од нарушување на нивното собирање. Како резултат на тоа, националните органи имале опсежна дискреција, поради тоа што домашните органи имале најдобра положба да ја одредат неопходната мерка за да се постигне оваа рамнотежа, но исто така и затоа што државата морала да ја одржи својата обврска за неутралност со обезбедување еднаква заштита на двете права. Меѓутоа, Судот забележал дека контрадемонстрантите имале право да изразат несогласување со демонстрантите, според тоа, државата, кога презема мерки, мора да го исполни своето право на позитивни обврски за заштита на правото на собирање на двете демонстраторски групи.

Во конкретниот случај, Судот забележал дека вмешувањето во правото на жалителот следело легитимни цели за одржување на јавниот ред и заштита на правата на дру-

гите. Судот забележал дека присуството на транспарентот со Арпад ленти не претставувало симбол што бил јасна закана, ниту, пак, претставувало опасност од насилство или не предизвикало какво било нарушување на демонстрациите. Истовремено, Судот забележал дека ниту однесувањето на жалителот ниту однесувањето на другите не било заканувачко или навредливо. Со оглед на тоа, Судот утврдил дека мотивите што ги дале домашните органи за да го оправдаат вмешувањето, не биле релевантни ниту доволни.

Судот повторил дека слободата да се учествува на мирен собир е од фундаментално значење и не може да се ограничи сè додека лицето што ја изразува не извршило дела што заслужуваат осуда. ЕСЧП нагласил дека дури и ако одреден исказ или симбол може да се сметаат за навредливи, шокантни или провокативни, само поради тоа што биле прикажани, не е оправдано вмешувањето во правото на слобода на изразување, каде што таквата постапка не е застрашувачка или не може да поттикне насилство. Па, така, Судот сметал дека прикажувањето на знамето од страна на жалителот било форма на изразување на политичките ставови на жалителот.

Коментар за одлуката

Овој случај ја проширува слободата на изразување и претставува важен предмет во врска со правото на слобода на изразување во согласност со член 10 кое опфаќа и дела и искази што се навредливи, шокантни или загрижувачки. Судот спроведува строга контрола кога утврдува дали домашните судови имале доволно и релевантни мотиви за вмешување во слободата на изразување на жалителот, утврдувајќи дека изразот на жалителот не претставувал јасна закана или опасност од насилство. Фактот дека изразот на жалителот предизвикал чувство на загриженост кај жртвите, не бил доволен сам по себе за да ја ограничи слободата на изразување. Случајот е преседан поради фактот дека исказите или постапките што предизвикуваат бес или лошо чувство, кои не поттикнуваат на насилство, омраза или заплашување, се заштитени во согласност со член 10.

Пресудата го покажува степенот до кој примената на симболи и амблеми поврзани со политичко движење или политички субјект потпаѓа под заштита на член 10 од Конвенцијата. Политичката природа на контекстот во кој се користат овие симболи изискува особено ригорозна контрола за секое ограничување на таквата примена на слободата на изразување. Паралелно на тоа, член 11 (право на слобода на собирање) ги штити и оние форми на демонстрации што можат да ги навредат, да ги шокираат или да ги испровоцираат поединците што се противат на идеите што ги промовираат или ги тврдат демонстрантите. Како такво, ова право на слобода на собирање не може да биде ограничено, освен ако неговото користење не попречува друго право или поттикнува насилство или ги отфрла фундаменталните начела на демократското општество.

**Никс против Германија
(Жалбено барање бр. 35285/16)
од 13 март 2018 година (одлука за допуштеност)**

Белешка за постапката:

Жалителот (Ханс Букхард Никс), германски државјанин, поднел барање до ЕСЧП на 14 јуни 2016 година против Германија. Судот расправал на 13 март 2018 година.

Резиме за фактите:

Жалителот е блогер со седиште во Германија, објавува блогови за прашања што се однесуваат на економијата, политиката и општеството. Жалителот изработил 6 објави во кои се жалел за наводна расистичка и дискриминаторска интеракција на Агенцијата за вработување со неговата ќерка (од германско-непалско потекло) во врска со нејзиниот професионален развој. Во својата трета објава, жалителот вклучил изјава заедно со слика на поранешниот началник на Ескадронот за заштита (SS) Хајнрих Химлер, во униформа на ескадронот и со значка на нацистичката партија и лента за раката со кукаст крст. До оваа слика жалителот ставил

цитат од Химлер во врска со школувањето на децата во Источна Европа.

Во јануари 2015 година била поведена кривична постапка против жалителот, со тоа што домашниот суд го осудил за кривични дела клевета и за користење симболи на неуставни организации. Жалбата на жалителот била отфрлена.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на наводна повреда на правото на слобода на изразување (член 10) како резултат на неговото осудување.

Одлука на Судот

Судот забележал дека пресудата за жалителот претставува вмешување во неговото право на слобода на изразување, пропишано со закон и во насока на остварување на легитимната цел да се спречи безредие.

Судот го разгледал историскиот контекст при утврдувањето дали вмешувањето е неопходно во демократско општество. Судот особено го забележал отсуството на кривична одговорност кога нацистичките симболи се користеле за граѓанско образование, за борба против неуставните движења, за промовирање уметност или наука, за истражување и настава или за известување за историски и актуелни настани или слични цели. Судот, исто така, забележал изземање од кривична одговорност кога било јасно спротивставувањето на идеологијата што е отелотворена со симболите.

Судот прифатил дека жалителот немал намера да шири тоталитарна пропаганда, да поттикнува на насилство или да изразува говор на омраза и дека неговиот исказ не предизвикал заплашување. Меѓутоа, Судот забележал отсуство на јасни врски помеѓу оспорената објава и претходните објави, ниту, пак, имало упатување на расизам и дискриминација во таа конкретна објава. Со оглед на ова, Судот утврдил дека домашните судови не биле виновни што ја разгледале само оспорената изјава и објавата при процена на кривичната одговорност на жалителот. Домашното законодавство имало за цел

да спречи беспотребна употреба на симболи на неуставни организации. Во таа смисла, Судот заклучил дека домашните судови останале во нивната маргина на уважување и дека вмешувањето во правото на жалителот според член 10 било пропорционално со посакуваната легитимната цел и било неопходно во демократско општество.

Коментар за одлуката

Случајот ја потврдува особената важност што може да се даде на одреден историски контекст или неопходна општествена потреба што може да оправда вмешување во правото на слобода на изразување. Жалителот бил осуден поради прикажување, во објава на блог, слика на Хајнрих Химлер во униформа на Ескадронот за заштита (SS) со значката на нацистичката партија и како носи лента со кукаст крст на раката. Оспорената објава се однесувала на наводно дискриминаторско и расистичко постапување на агенцијата за вработување со неговата ќерка. Иако жалителот немал намера да шири тоталитарна пропаганда, да поттикнува на насилство или да изразува говор на омраза, не можел да објасни како интеракцијата на агенција за вработување со неговата ќерка би можела да се спореди со она што се случило за време на нацистичкиот режим. Покрај тоа, тој не ја отфрлил нацистичката идеологија на јасен и очигледен начин, што би го ослободило од кривична одговорност. Со оглед на забраната за употреба на нацистичките симболи земајќи го предвид историското искуство на Германија, кое било значаен фактор, Судот ја отфрлил жалбата на жалителот во согласност со член 10 како очигледно неоснована.

Во овој случај, Судот ја признал потребата државите што се соочуваат со нацистички ужас да имаат посебна морална одговорност да се дистанцираат од свирепите злосторства и да се прифати порестриктивно законодавство. Дозволувањето на употреба на оспорените симболи каде што имало јасно и очигледно отфрлање на идеологијата, било доволна заштита за слободата на изразување.

Одобрување на тероризмот

V.

Лерој против Франција (Жалбено барање бр. 36109/03) од 2 октомври 2008 година

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Денис Лерој), француски државјанин, поднел жалбено барање против Република Франција на 12 ноември 2003 година, кое било разгледано од Судот на 9 септември 2008 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил карикатурист што работел за неколку локални публикации, вклучително и за неделниот весник *Ekeitza*. Жалителот доставил до весникот цртеж што ги претставува нападите од 11 септември со наслов пародија на познатиот рекламен слоган „Сите ние сонуваме за тоа... Хамас го направи“, а цртежот бил објавен на 13 септември 2001 година. По оваа објава, јавниот обвинител повел постапка против жалителот и директорот за издаваштво на весникот за соучество во одобрување тероризам и за одобрување тероризам. Во 2002 година жалителите биле осудени и секој од нив бил казнет со парична казна од 1.500 евра. Апелациониот суд во Пау ја потврдил пресудата и Касациониот суд го отфрлил главниот дел од жалбата по правни прашања која била поднесена од жалителот.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел за наводни повреди на неговото право на слобода на изразување според член 10 и повреди на член 6 став 1 (право на правично судење).

Одлука на Судот

Судот забележал дека пресудата на жалителот претставувала вмешување во неговото

право на слобода на изразување, кое било пропишано со закон и било насочено кон легитимни цели (јавна безбедност и спречување безредие и криминал).

Судот оценил дека цртежот на жалителот го поддржувал и го величал насилното уништување на американскиот империјализам кој жалителот го критикувал. Судот утврдил дека преку употреба на позитивен јазик, жалителот го одобрил насилството што било извршено за време на нападите и на тој начин го потценил достоинството на жртвите. Судот, исто така, истакнал дека домашните судови испитале дали јавниот интерес ја оправдал употребата на провокација или претерување од страна на жалителот. Судот конкретно го земал предвид контекстот на илустрацијата, која била направена на денот на нападите и објавена 2 дена подоцна, како и фактот дека е објавена во особено сензитивен регион од политички аспект (Баскија). Воедно, судот истакнал дека статијата предизвикала реакции во јавноста, кои можеле да предизвикаат насилство и да имаат значително влијание врз јавниот ред.

Судот ја истакнал и скромната изречена казна со оглед на контекстот и тежината на оспорената илустрација. Земајќи го предвид ова, Судот утврдил дека немало повреда на член 10.

Судот утврдил дека имало повреда на член 6 (1) поради тоа што на жалителот не му бил соопштен извештајот од судијата известител.

Коментар за одлуката

Лерој против Франција е важен случај поради фактот дека користењето на правото на слобода на изразување за величање, оправдување или поддршка на терористички дела не спаѓа под заштита на член 10 од Конвенцијата. Иако Судот ја признава важноста

на заштитата на слободата на изразување во демократско општество, намерната употреба на позитивен јазик и илустрација за величање и поддршка на терористички дела што се случиле, не било форма на изразување што требало да се заштити со член 10.

Одлуката има особено значење бидејќи ја внесува слободата на изразување во контекст на слободата на печатот. Иако во претходната судска практика Судот инсистирал на важноста на слободата на печатот во демократско општество и можниот ризик од застрашувачко влијание на какво било ограничување на слободата на печатот, овој случај покажува дека оваа слобода не е без граници. Оттука, државата има право да ја ограничи слободата на печатот кога тоа е направено следејќи легитимна цел. Според Судот, одобрувањето терористички дела не спаѓа во искази што имаат придобивка од заштитата на слободата на печатот. Додека го формулирал овој заклучок, Судот особено обрнал внимание на контекстот во кој бил даден исказот (објавен само 2 дена по нападите на 11 септември), како и политичката контекстуална сензитивност на конкретниот регион во кој била објавена илустрацијата.

***Roј TV A/S против Данска
(Жалбено барање бр. 24683/14)
од 17 април 2018 година (одлука
за допуштеност)***

Белешка за постапката:

Жалителот е данска компанија и телевизиски канал, кој поднел жалба против Данска на 24 март 2014 година во врска со наводни повреди на член 10. Сослушувањето од Судот се одржало на 17 април 2018 година.

Резиме за фактите

Жалителот добил лиценца за емитување во 2003 година од Данскиот одбор за радио и телевизија, емитувајќи програми главно на курдски јазик во Европа и на Блискиот Исток во 2004 година. Во 2010 година жалителот и неговата матична компанија биле обвинети

за кршење на антитерористичките одредби на Данскиот казнен законик со промовирање на терористичката организација РКК преку нивните емитувани програми од јуни 2006 до септември 2010 година. Жалителот бил казнет со 2,6 милиони дански круни од Градскиот суд во Копенхаген, одлука што ја потврдил Високиот суд на Источна Данска, кој го продолжил засегнатиот период и ја зголемил казната на 5 милиони круни. Високиот суд, исто така, му ја одземал дозволата за емитување на жалителот. Врховниот суд ја потврдил забраната за емитување.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на правото на слобода на изразување (член 10).

Одлука на Судот

Судот повторил дека неговата задача според член 10, во однос на домашното право, била само да се увери дека домашните судови ја засновале својата одлука на прифатлива процена на релевантните факти. Во таа смисла, Судот во Стразбур се уверил дека домашните судови ги засновале своите наоди на соодветна процена на фактите. Судот се потпрел на претходната судска практика (*Зана против Турција*²⁸) истакнувајќи дека нема повреда на правото на слобода на изразување кога некој е осуден за изразување поддршка за РКК.

Во однос на применливоста на член 17 во овој случај, Судот повторил дека последната одредба може да се применува само во исклучителни случаи кога каква било изјава, вербална или невербална, била упатена директно против основните вредности на Конвенцијата. Имајќи предвид дека многу од програмите на жалителот биле финансирани од РКК во периодот помеѓу 2006 и 2010 година и дека програмите вклучувале делови што поттикнуваат насилство и поддршка на терористички активности, Судот пресудил дека активностите на жалителот спаѓаат во рамките на член 17 и како такви не може да бидат заштитени со член 10 од Конвенцијата.

²⁸ Случајот на *Зана против Турција* (Жалбено барање бр. 69/1996/688/880), пресуда од 25 ноември 1997 година.

Коментар за одлуката

Овој случај служи како преседан за фактот дека жалителите не можат да се потпрат на нивното право на слобода на изразување за да промовираат терористички организации преку користење телевизиски програми. Ваквите активности не спаѓаат во опсег на член 10 врз основа на член 17. За Судот, жалбата на компанијата жалител, врз основа на член 17, не ја привлела заштитата што ја дава член 10, со оглед на влијанието и на природата на оспорените програми, кои биле прикажани пред голема публика и вклучувале поттикнување на насилство и поддршка на терористичка активност и на тој начин биле директно поврзани со спречувањето на тероризмот, прашање што било најважно во современото европско општество. Конкретно, „едностраното покривање со повторливо поттикнување на учество во борби и акции и приклучување кон герилската група, како и прикажувањето на починатите членови на герилските сили како херои, претставувало пропаганда за терористичката организација РКК и не можело да се смета само за искажување сочувство“.²⁹ Покрај тоа, во релевантниот временски период, компанијата жалител во значителна мера била финансирана од РКК. Иако член 17 се применува само во исклучителни случаи кога исказот бил директно спротивен на основните вредности на Конвенцијата, членот бил применлив во конкретниот случај. Навистина, поттикнувањето насилство и поддршката на терористички активности преку емитување телевизиска програма претставува активност што е спротивна на основните вредности на Конвенцијата и како таква не може да има придобивка од заштита од член 10. Се укажува на тоа дека случајот го покажува одбивањето на ЕСЧП да дозволи засновање на правото на слобода на изразување за промовирање или омраза, дискриминација или поддршка на повици за насилство особено врз основа на етничка припадност.

29 Roj TV A/S против Данска (Жалбено барање бр. 24683/14), одлука за допуштено од 17 април 2018 година, § 46.

Стомахин против Русија (Жалбено барање бр. 52273/07) од 9 мај 2018 година

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Стомахин), руски државјанин, го поднел своето жалбено барање против Руската Федерација на 7 ноември 2007 година. Судот одржал нејавна расправа на 3 април 2018 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил уредник, издавач и дистрибутер на месечен весник помеѓу 2000 и 2004 година и главно се занимавал со тогашната војна во Чеченија. Во декември 2003 година, надлежните органи започнале истрага против жалителот под сомнение дека искажал ставови што подразбираат апел за екстремистички активности и поттикнување расна, национална и социјална омраза. Домашните судови утврдиле дека жалителот ги оправдал и ги величал терористичките дела на Чеченците и повикал на насилство врз рускиот народ. Жалителот тврдел дека тој само го изразил своето политичко мислење, не го дистрибуирал весникот и негирал дека поддржува екстремизам. Жалителот бил осуден во 2006 година и бил казнет на затворска казна со времетраење од 5 години и 3 години забрана за новинарство.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел дека неговото осудување е спротивно на член 10 (слобода на изразување) и член 11 (слобода на собирање). Жалителот, исто така, се жалел и на повреди според член 6 (право на правично судење).

Одлука на Судот

Судот утврдил дека осудувањето на жалителот било насочено кон легитимни цели, особено заштита на правата на другите и заштита на националната безбедност, територијалниот интегритет, јавната безбедност и спречување безредие и криминал.

Судот ја повторил неопходноста од разгледување на контекстот во кој биле објавени изја-

вите, нивната природа и формулација, нивниот потенцијал да доведат до штетни последици, како и мотивите на кои се засноваат домашните судови. Судот ги разграничил исказите на жалителот во три групи, исказите во првата група го оправдувале тероризмот, ги клеветеле руските војници и ги фалеле чеченските водачи што одобруваат насилство. Во врска со овие изјави, Судот сметал дека постапувањето на домашниот суд кон нив било пропорционално. Исказите од втората група се однесувале на критики од жалителот што поттикнале омраза и се однесувале на православни верници и етнички Руси. Во тој поглед, Судот утврдил дека согледувањата на домашните судови се релевантни и доволни. На крајот, одредени искази на жалителот не ги надминале границите на критика, особено во врска со воената состојба. Во однос на нив, Судот забележал дека домашните власти не успеале да ја покажат „неопходната општествена потреба“ за вмешување во слободата на изразување на жалителот. Бидејќи исказите сочинуваат дел од прашање на јавен интерес, ограничувањето што им се наметнува мора строго да се толкува.

Судот ја признал суровата природа на изречената казна за жалителот, но не можел да заклучи дали тоа е неопходно во конкретниот случај. Судот го земал предвид фактот дека жалителот никогаш претходно не бил осуден за слично дело, како и фактот дека потенцијалот за влијанието на изјавата бил намален бидејќи весникот бил дистрибуиран во многу мал број примероци и само до заинтересираны лица. Оттука, Судот утврдил дека казната на жалителот не била пропорционална со посакуваните легитимни цели. Судот едногласно утврдил повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај претставува пример што ја докажува проширената слобода на изразување во однос на критиките што се однесуваат на власта. Судот ја признал важноста од ограничување на примената на слободата на изразување кога таа се користи за поттикнување омраза, насилство и дискриминација кон одредени поединци и групи, или за величање или оправдување терористички дела. Меѓутоа, Судот утврдил дека постои поголема слобода на критика онаму каде што критиките се

однесувале на власта. До овој степен, Судот спроведува построга контрола на воведените граници за слободата на говорот и критиката кон власта.

Понатаму, Судот нагласил дека дури и таму каде што криминализацијата на таквата критика би можело да се оправда, имено каде што таа претставувала говор на омраза, државите немале слобода да изрекуваат затворски казни, бидејќи тие морале да бидат пропорционални со процената на неопходноста во согласност со член 10. Се укажува на тоа дека таквата ригорозна контрола на ограничувањата што се наметнати на слободата на говорот и кои се однесуваат на критика на власта, е особено важна во демократското општество. Навистина, оваа форма на контрола е неопходна за да се осигури дека спротивставените мислења или мислењата со противење можат слободно да се изразат, без страв од осуда или санкција од власта. Оттука, ова подразбира да се осигури дека слободата на изразување еднакво важи и за исказите што се усогласени со општото мислење или со ставовите што се поддржани од државата исто како и изјавите што можат да шокираат, да навредат или да предизвикаат загриженост во однос на општото мислење или оние што ја критикуваат или ѝ се спротивставуваат на државата.

Судот го оставил отворено прашањето дали забраната за вршење новинарски активности, како таква, е компатибилна со член 10 од Конвенцијата. Лишувањето од слобода заедно со забраната за практикување новинарство било екстремно сурова мерка, особено кога била изречена за толку долг период. Во таа смисла, Судот не можел да донесе заклучок дека казната на жалителот била неопходна поради одредени околности во неговиот случај. Жалителот никогаш не бил осуден за слично дело (во спротивно, изборот на строга казна би бил поприфатлив). Покрај тоа, потенцијалното влијание на оспорените изјави било намалено. Тие биле отпечатени во самостојно објавен билтен со многу мал број примероци и незначителен тираж. Примероците биле дистрибуирани од жалителот лично или преку негови познајници на јавни настани во Москва само на оние лица што изразиле интерес. Според тоа, казната на жалителот не била пропорционална со посакуваните легитимни цели.

Хомофобичен говор на омраза

VI.

Судот постојано тврдел дека слободата на изразување се применува не само за „информации“ или „идеи“ што се по-волно примени или се сметаат за ненавредливи или за прашање на рамнодушност, туку и за оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат; такви се барањата за плурализам, толеранција и слободоумие без кои нема „демократско општество“. Слободата на изразување подлежи на исклучоци што мора строго да се толкуваат и мора убедливо да се утврди потребата од какви било ограничувања.³⁰ Судот мора да го испита вмешувањето на кое се однесува жалбата во однос на случајот како целина и да утврди дали тоа е „пропорционално со предвидената легитимна цел“ и дали причините наведени од националните власти за да го оправдаат тоа се „релевантни и доволни“. Притоа, Судот мора да се увери дека националните власти применувале стандарди што биле во согласност со начелата што се опфатени со член 10 и дека се засновале на прифатлива процена на релевантните факти³¹. Понатаму, важен фактор што треба да се земе предвид при процена на пропорционалноста на вмешувањето во слободата на изразување е природата и сериозноста на казните. Во однос на тоа дали вмешувањето во правото заштитено со член 10 било неопходно во демократско општество и дали било пропорционално со посакуваната легитимна цел, државите што се договорни страни на Конвенцијата уживаат одредена маргина на уважување. Маргината на уважување на државата се применува заедно со европскиот надзор. Судот главно разбрал дека маргината на уважување значи дека судот не е тој што треба да ја замени сопствената процена на основаноста со онаа на надлежните

национални органи, кога независните и непристрасни домашни судови внимателно ги испитале фактите, применувајќи ги соодветните стандарди за човекови права во согласност со Конвенцијата и нејзината судска практика и соодветно ги урамнотежиле личните интереси на жалителот во однос на поопштиот јавен интерес во конкретен случај.

„Говорот на омраза“, како што овој концепт се толкува во судската практика на Судот, спаѓа во две категории. Првата категорија на судската практика на Судот за „говор на омраза“ се состои од најтешките форми на „говор на омраза“, за кои Судот смета дека спаѓаат во рамките на член 17 и со тоа целосно се исклучени од заштитата на член 10. Втората категорија се состои од „помалку тешки“ форми на „говор на омраза“ за кои Судот не сметал дека целосно спаѓаат под заштита на член 10, но кои ги сметал за дозволиви за ограничување на државите што се договорни страни на Конвенцијата. Во случајот *Беизарас и Левикас против Литванија*, Судот утврдил повреда на член 14, во врска со член 8 и член 13, поради одбивањето на властите да ги гонат авторите на сериозни хомофобични коментари на Фејсбук, вклучително и нескриени повици за насилство. Затоа, Судот не само што не поддржал говор што експлицитно повикува на насилство или други кривични дела, туку и одлучил дека нападите врз лица што се извршени со навреда, исмевање или клевета на одредени групи население може да бидат доволни за да им се дозволи на властите да се борат против говор со предрасуди во контекст на дозволените ограничувања на слободата на изразување. Во случаите што се однесуваат на говор што не повикува на насилство или други кривични дела, но за кои Судот сепак смета дека претставуваат „говор на омраза“, тој заклучок се заснова на процена на содржината на изразот и начинот на неговото изнесување.

30 *Бедат против Швајцарија* [Големиот судски совет], Жалбено барање бр. 56925/08, пресуда од 29 март 2016 година, §48.

31 *Вејделанд и други против Шведска*, Жалбено барање бр. 1813/07, пресуда од 9 февруари 2012, §58.

Вејделанд и други против Шведска (Жалбено барање бр. 1813/07) од 9 февруари 2012

Белешка за постапката:

Жалителите се 4 шведски државјани, кои поднеле жалба против Кралството Шведска на 4 јануари 2007 година, по што Судот расправал на 10 јануари 2012 година.

Резиме за фактите:

Жалителите биле осудени во 2006 година од Врховниот суд, за агитација против национална или етничка група, откако оставиле хомофобични летоци во шкафчињата на учениците во едно училиште. На првите 3 жалители им биле изречени условни казни со парични казни од 200 евра до 2.000 евра, додека четвртиот жалител бил осуден на условна казна.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле дека нивните пресуди претставуваат повреда на нивното право на слобода на изразување според член 10.

Одлука на Судот

Во својата одлука, Судот во Стразбур се согласил со шведскиот Врховен суд, кој утврдил дека дури и ако изјавите на жалителот придонеле за јавна расправа (за објективноста на образованието во шведските училишта), морало да се обрне внимание на начинот на изразување во летоците. Биле користени погрдни и пежоративни термини во однос на хомосексуалноста, како и тврдења што биле неосновани. Судот забележал дека, иако исказите на жалителите директно не повикуваат на насилство, тие содржат сериозни тврдења со предрасуди. Судот во Стразбур особено го забележал фактот дека летоците биле оставени во шкафчињата на учениците, кога тие биле на особено чувствителна возраст кога се особено подложни на влијанија, и дека летоците биле поделени во училиште до кое ниту еден од жалителите немал директен пристап ниту го посетувал тоа училиште.

Судот, исто така, забележал дека казните на жалителите не биле прекумерни во околностите на случајот. Според тоа, Судот одлучил дека казните и пресудите не се непропорционални со посакуваната легитимна цел и домашниот суд дал релевантни и доволни причини за својата одлука. Затоа, вмешувањето се сметало за неопходно во демократско општество за заштита на угледот и на правата на другите.

Коментар за одлуката

Овој случај ја ограничува слободата на изразување до тој степен што признава дека вмешувањето во слободата на изразување е легитимно таму каде што е потребно во демократско општество со цел да се заштитат правата на другите. Како таков, случајот претставува пример што докажува дека жалителите не можат да се потпрат на заштитата на нивното право на слобода на изразување, кога нивните искази се насочени кон конкретна група (овде врз основа на нивната сексуална ориентација) и кога изразувањето содржи изјави што се неосновани или со предрасуди.

Имено, Судот забележал дека жалителите ги поделиле летоците со цел да започнат дебата за недостатокот на објективност на образованието во шведските училишта. Судот се согласил со Врховниот суд дека дури и ако ова е прифатлива цел, мора да се обрне внимание на текстот на летоците. Судот забележал дека, според летоците, хомосексуалноста била „девијантна сексуална склоност“, која имала „морално деструктивно влијание врз суштината на општеството“. Во летоците се тврдело и дека хомосексуалноста е една од главните причини за поткрепа на ширењето ХИВ и СИДА и дека „хомосексуалното лоби“ се обидело фиктивно да ја намали педофилијата. Според мислењето на Судот, иако овие искази директно не препорачуваат поединци да вршат дела од омраза, тие се сериозни тврдења со предрасуди. Судот повторил дека поттикнувањето омраза не мора задолжително да подразбира повикување на насилни дела или на други кривични дела. Нападите врз лица што се извршени со навредување, исмевање или клеветене одредени групи од население-

то, може да бидат доволни за властите да се заложат за сузбивање на расистичкиот говор при слобода на изразување, кога ваквата слобода се користи неодговорно. Во таа смисла, Судот нагласил дека дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација е сериозна како и дискриминацијата врз основа на „раса, потекло или боја“. Летоците биле оставени во шкафчињата на млади луѓе што биле на чувствителна возраст кога се особено подложни на влијание и кои немале можност да не ги прифатат летоците. Покрај тоа, летоците се делеле во училиште што не го посетувал ниту еден од жалителите и до кое ниту еден од жалителите немал слободен пристап.³² Исто така, важен фактор што треба да се земе предвид при процена на пропорционалноста на вмешувањето во слободата на изразување е природата и сериозноста на изречените казни. Судот забележал дека жалителите не биле осудени на затворска казна, иако делото за кое биле осудени подлежело на затворска казна до две години. Наместо тоа, на тројца од нив им биле изречени условни казни во комбинација со парични казни од приближно 200 до 2.000 евра, а четвртиот жалител бил осуден на условна казна. Затоа, казните не биле прекумерни во дадените околности.³³

Иако Судот го препознал можниот интерес за започнување јавна расправа, фактот дека жалителите делеле летоци во училиштата што тие самите не ги посетувале, го надминал едноставното изразување на нивните мислења, бидејќи делењето на летоците може да се смета за наметнување на нивните ставови за категорија од населението што била особено подложна на влијанија и делењето било извршено на несоодветно место (училиште).

Беизарас и Левикас против Литванија (Жалбено барање бр. 41288/15) од 14 јануари 2020 година

Белешка за постапката:

Жалителите (г. Пјиус Беизарас – прв жалител – и г. Мангирдас Левикас – втор жалител), двајца државјани на Литванија, поднеле жалбено барање против Република Литванија на 13 август 2015 година. Судот одржал нејавна расправа за овој случај на 22 октомври 2019 година и на 26 ноември 2019 година.

Резиме за фактите:

Во 2014 година, еден од жалителите јавно објавил фотографија од парот (првиот и вториот жалител) како се бакнуваат, на својата фејсбук-страница, со намера да ја објави нивната врска и да поттикне дебата за правата на лезбијките, хомосексуалците, бисексуалците и трансродовите лица (ЛГБТ) во Литванија. Објавата добила многу силни хомофобични коментари (кои содржеле зборови што повикуваат на „кастрација“, „убивање“ или „палење“ на жалителите“). На барање на жалителите и организацијата за заштита на правата на ЛГБТ-лицата, жалителите поднеле жалба до обвинителството против 31 од овие коментари на интернет, барајќи истрага за поттикнување хомофобична омраза и насилство. Ова барање било одбиено од обвинителството, а жалбите биле одбиени од судовите.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на нивните права според член 14 (забрана за дискриминација) и член 13 (ефективно правно средство).

Одлука на Судот

Судот забележал дека коментарите со омраза против жалителите и ЛГБТ-заедницата биле поттикнати од став со предрасуди кон таа заедница и оваа дискриминаторска состојба, исто така, била во основата на неисполнувањето на позитивната обврска на власта

32 Вејделанд и други против Шведска, бр. 1813/07, февруари 2012, § 54-56.

33 Вејделанд и други против Шведска, бр. 1813/07, февруари 2012, § 58.

ефикасно да спроведе истрага. Како резултат на ова, Судот утврдил дека имало дискриминација врз основа на сексуалната ориентација на жалителите без добра причина. Оттука, Судот заклучил дека на прв поглед (*prima facie*) изгледало дека хомосексуалната ориентација на жалителите имала улога во начинот на кој властите постапиле со нив.

Во однос на криминалната природа на оспорените коментари, Судот забележал дека со цел коментарот да поттикне омраза, не морал нужно да повикува на насилно дело или на други кривични дела. Навреди, потсмев или клевета би можеле да бидат доволни кога се изразени неодговорно. Воедно, Судот забележал дека омразата во коментарите, заедно со повиците да се „убијат“ жалителите, биле доволно сериозни, дури и ако авторот има објавено само таква забелешка (а не го сторил тоа систематски).

Судот признал дека кривичните санкции може да се повикаат само како „ultima ratio мерка“, што се применува еднакво и за говорот на омраза против сексуалната ориентација и сексуалниот живот на другите. Меѓутоа, Судот утврдил дека поради тоа што овој случај се однесува на директен повик за напад врз физичкиот и психичкиот интегритет на жалителот, потребна е заштита преку кривичното право. Така, Судот утврдил дека неисполнувањето на позитивната обврска на властите да спроведат ефективна истрага за тоа дали исказите претставуваат поттикнување омраза и насилство, било повреда на член 14.

Судот едногласно утврдил и дека имало повреда на член 13 бидејќи дискриминаторските ставови на властите влијаеле врз ефективност на правните средства.

Коментар за одлуката

Ова е важен случај што служи како пример против дискриминацијата од страна на поединци, како и државата врз основа на сексуална ориентација. Случајот е особено важен преседан, кој покажува дека секоја форма на дискриминација, вклучително и говор на омраза врз основа на сексуална ориентација, има иста тежина како и дискриминацијата

по други основи какви што се раса, етничка припадност или религија.

Во овој случај ЕСЧП јасно ја утврдува неопходноста државите да осигурат дека поединци не се дискриминирани од државните органи врз основа на нивната сексуална ориентација, како и обврска да се уверат дека нивните права нема да бидат засегнати од други поединци. Оттука, овој случај ја покажува позитивната обврска што им се наметнува на државите да осигурат дека треба да биде санкционирана секоја форма на говор на омраза врз основа на сексуална ориентација или сексуален живот.

**Лилиендахл против Исланд
(Жалбено барање бр. 2929718)
од 12 мај 2020 година (одлука за
допуштеност)**

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Лилиендахл), исландски државјанин, поднел жалбено барање против Исланд на 12 јуни 2018 година. Судот заседавал на 12 мај 2020 година.

Резиме за фактите:

Во 2015 година локалните надлежни органи на еден град во Исланд одобриле предлог, во соработка со националното ЛГБТ-здружение (Samtokin'78), за зајакнување на основното и на средното образование за ЛГБТ-прашања. Оваа одлука довела до важна јавна дискусија на различни канали за вести и социјални медиуми во која се вклучил жалителот. Жалителот коментирал како реакција на статија на интернет, изразувајќи ја својата згрозеност и користејќи погрдни термини како „kynvilla“ (сексуална девијација) и „kynvillingar“ (сексуални девијанти).

Здружението Samtokin'78 ги пријавило коментарите на жалителот во полиција и по истрагата жалителот бил обвинет за јавно исмевање, клевета, оцрнување или закана на лице или група лица поради одредени карактеристики, вклучително и нивната

сексуална ориентација или родов идентитет. Врховниот суд ја поништил првостепената ослободителна пресуда за жалителот и го осудил со парична казна од околу 800 евра.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на член 10 (слобода на изразување) и член 14 (забрана за дискриминација).

Одлука на Судот

Судот забележал дека коментарите не претставувале најтешка форма на „говор на омраза“ и биле исклучени од заштита од член 10 преку примена на член 17, бидејќи не било веднаш јасно дека коментарите имале за цел поттикнување насилство и омраза или порекнување на правата или слободите што се заштитени со Конвенцијата. Судот утврдил дека коментарите сепак поддржувале нетолеранција и омраза кон хомосексуалците и затоа биле „помалку тешка форма“ на говор на омраза.

Судот воедно се согласил со Врховниот суд дека вмешувањето во слободата на изразување на жалителот е пропишано со закон и е направено стремејќи се кон легитимна цел (заштита на правата на другите). Судот, исто така, заклучил дека процената на Врховниот суд била разумна, особено земајќи ги предвид напорите на Врховниот суд да ја одмери слободата на изразување на жалителот и правата на другите, а изречената казна не била прекумерна. Со оглед на тоа, Судот утврдил дека жалбата на жалителот е неоснована и ја отфрлил како недопуштена.

Коментар за одлуката

Овој случај има важна улога во судската практика на Судот, бидејќи налага дека говорот на омраза врз основа на сексуална ориентација е спротивен на Конвенцијата. Ова важи и за „тешките“ форми на говор на омраза (директни повици за насилство, закани...), како и за „помалку тешките“ форми на говор на омраза, како во овој случај. Оттука, овој случај нагласува дека говорот на омраза во која било форма врз основа на сексуална ориентација не спаѓа под заштита на

член 10. Случајот се однесувал на пресудата и на паричната казна на жалителот за многу прејудиирани хомофобични коментари што ги дал на интернет во контекст на дебатата што била предизвикана од одлуката на локалните власти да го зајакнат образованието за ЛГБТ-прашањата во училиштата. Конкретно, тој ги опишал хомосексуалните лица како „сексуални девијанти“ и изразил згрозеност. Иако оспорените искази претставувале „говор на омраза“, според мислењето на Судот, тие не го достигнале високиот праг за применливост на член 17. Меѓутоа, Судот ја одобрил примената на урамнотежување од страна на домашните судови и ја отфрлил жалбата на жалителот според член 10 како очигледно неоснована.

Користењето искази на жалителот што изразувале јасна и тешка нетолеранција кон група поединци врз основа на нивната сексуална ориентација и родов идентитет, не може да се смета дека придонесува за јавна расправа. Оттука, вмешувањето на државата во слободата на изразување на жалителот било оправдано бидејќи тоа дозволило државата да воспостави неопходна и правилна рамнотежа помеѓу спротивставените права.

VII.

Поттикнување расна дискриминација или омраза

Судот имал можност да оформи јасен став во голем број случаи во врска со искази, вербални или невербални, за кои се тврди дека поттикнуваат или оправдуваат насилство, омраза или нетолеранција. При процената дали вмешувањето во остварувањето на правото на слобода на изразување на авторите, или понекогаш и на издавачите, на таквите искази било „неопходно во демократско општество“ земајќи ги предвид општите начела што се формулирани во неговата судска практика, Судот имал предвид неколку фактори. На пример, важно е дали исказите биле дадени против тензична политичка или социјална заднина (тензична атмосфера околу вооружените судири меѓу РКК³⁴; проблеми поврзани со интеграцијата на неевропските и особено муслиманските имигранти во Франција³⁵; и односите со националните малцинства во Литванија кратко време по повторното воспоставување на нејзината независност во 1990 година³⁶). Важен фактор било дали исказите, кои биле доволно толкувани и разгледани во нивниот непосреден или поширок контекст, може да се сметаат за директен или за индиректен повик за насилство или за оправдување насилство, омраза или нетолеранција.³⁷ При процена на овој фактор, Судот бил особено чувствителен на убедливи изјави што напаѓаат или оцрнуваат цела етничка, верска или друга група³⁸. Судот, исто така, обрнал внимание на начинот на кој биле дадени изјавите и нивниот потенцијал да доведат до штетни последици.

34 Сурек против Турција (Жалбено барање бр. 3) [Големиот судски совет], Жалбено барање бр. 24735/94 од 8 јули 1999, §40.

35 Ле Пен против Франција (одлука), Жалбено барање бр. 18788/09 од 20 април 2010 година.

36 Балсите-Лидеикиене против Литванија, Жалбено барање бр. 72596/01 од 4 ноември 2008 година, §78

37 Фабер против Унгарија, Жалбено барање бр. 40721/08 од 24 јули 2012 година, §52 и 56-58.

38 Норвуд против Обединетото Кралство (одлука), Жалбено барање бр. 23131/03, 2004-X.

Во судската практика, меѓусебната поврзаност помеѓу различните фактори, а не секој од нив поединечно, го определила исходот на случајот. Пристапот на Судот кон таков случај може да се опише како многу специфичен за контекстот.

Во *Аксу против Турција*, Судот, меѓу другото, одлучил дека негативниот стереотип за одредена етничка група, кога ќе достигне одредено ниво, може да влијае врз чувството за идентитет на групата и врз чувствата на нејзините членови за самопочитување и самодоверба. Така, можел да влијае врз нивниот „приватен живот“ во смисла на член 8 § 1 од Конвенцијата. Врз основа на тоа, Судот утврдил дека тој член бил искористен во постапката во која лице од ромско потекло побарало отштета, бидејќи се чувствувало навредено од пасуси во книга и записи во речник што се однесувале на Ромите во Турција.

Јерсилд против Данска (Жалбено барање бр. 15890/89) од 23 септември 1994 година

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Јенс Олаф Јерсилд) е дански државјанин, кој поднел жалбено барање против Данска до Европската комисија за човекови права на 25 јули 1989 година.

Резиме за фактите:

Во 1985 година, списание за вести објавило приказна за растот на ксенофобична и расистичка група (The Greenjackets), а подоцна истиот медиум емитувал интервју со 3 членови на групата, кое го водел жалителот. Интервјуто што траело 5 часа било скратено на неколку минути во кои членовите дале погрдни изјави за расните малцинства и за ими-

грантите. Била поднесена жалба до министерот за правда, кој поднел обвинение против членовите. Обвиненија биле поднесени и против жалителот и против раководителот на одделот за вести на Danmarks Radio. Раководителот и жалителот биле прогласени за виновни и биле осудени на парични казни од 2.000 и 1.000 дански круни, или соодветно на затворска казна од 5 дена. Последователните жалби биле отфрлени.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10.

Одлука на Судот

Судот забележал дека слободата на изразување е особено релевантна за медиумите, кои играат клучна улога во општеството како „јавни чувари“.

Судот утврдил дека вмешувањето е направено во согласност со обврската на државата според основните меѓународни договори за човекови права, но Судот утврдил дека казната изречена на жалителот не е пропорционална, особено земајќи предвид дека жалителот бил член на медиумите. Судот особено го земал предвид фактот дека иако одредени забелешки на Greenjackets прочитани надвор од контекст биле многу навредливи, начинот на кој тие биле презентирани го надминал нивното влијание врз угледот или правата на другите. Во врска со ова, Судот заклучил дека власта не покажала дека вмешувањето во слободата на изразување на жалителот е оправдано со легитимна цел и дека тоа е неопходно во демократско општество.

Коментар за одлуката

Овој случај има важна улога во судската практика на Судот бидејќи ја нагласува важноста на слободата на изразување, особено слободата на печатот. Случајот е пример што го докажува фактот дека печатот има важна улога во општеството како надзор на демократијата, пренесува информации и идеи што се корисни за мнозинството, но и такви што можат да ја шокираат, да ја вознемират

или да ја навредат пошироката јавност, каде што ова е во интерес на јавната дебата.

Се укажува на тоа дека особено е интересна разликата што Судот ја прави помеѓу авторот на исказот и улогата на медиумите и печатот како споделување и ширење на овие искази и други релевантни информации. Оваа разлика овозможува посилна заштита на печатот и овозможува да се обезбеди нивната клучна улога како споделувачи на различни мислења, вклучувајќи ги и контроверзните. Ова е особено важно бидејќи секое значајно вмешување или санкционирање на медиумите за ширење одредени информации, потенцијално би имало застрашувачко влијание врз печатот.

**Сулас и други против Франција
(Жалбено барање бр. 15948/03)
од 10 јули 2008 година**

Белешка за постапката:

Жалителите (г. Џил Сулас и г. Гијом Феје – француски државјанин и компанија Société Européenne de diffusion et d'édition – регистрирана во Париз) поднеле жалба против Франција на 6 мај 2003 година. Судот расправал на 27 мај и на 17 јуни 2008 година.

Резиме за фактите:

Жалителите биле вклучени во објавувањето на книгата „Колонизацијата на Европа“ со поднаслов „Вистински забелешки за имиграцијата и исламот“. Првите двајца жалители биле осудени во нивните соодветни својства на автор (прв жалител) и издавач (втор жалител) за поттикнување омраза и насилство против муслиманските заедници од Северна и Централна Африка, при што им било наредено секој од нив да плати казна од 7.500 евра и симболични износи за штета на Меѓународната лига против расизмот и антисемитизмот и на Движењето против расизмот и за пријателство меѓу народите. Третиот жалител бил осуден со граѓанска одговорност.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на нивно-то право на слобода на изразување (член 10).

Одлука на Судот

Судот особено забележал дека домашните судови обрнале внимание на термините што се користени во книгата, а нивната цел била да предизвикаат чувство на отфрлање кај читателите, што се влошувало со употребата на воени изрази и означувањето на заедниците за кои станува збор како непријател што ги води читателите до решение на војна за етничко повторно освојување. Во таа смисла, Судот утврдил дека основите за осуда на кои се засноваат домашните судови биле доволни и релевантни и вмешувањето во правото на слобода на изразување на жалителите е неопходно во демократско општество. Оттука, Судот оценил дека нема повреда на членот 10.

Коментар за одлуката

Сулас и други против Франција ги покажува неопходните граници што државите имаат право да ги воведат за слободата на изразување, кога таа се користи за дискриминација или за поттикнување омраза врз основа на раса. Случаите особено ја препознаваат потребата од широка маргина на уважување (дискриминација) на државата во обезбедувањето заштита на социјалниот мир и јавниот ред, особено во прашањата што се однесуваат на политиките за интеграција и имиграција.

Случаите покажуваат дека примената на слобода на изразување за да се пренесе чувство на отфрлање или одбивност против одредена група, особено преку употреба на силни зборови и прикажување на групата како непријател, не е компатибилна со вредностите на Конвенцијата. Се укажува на тоа дека одлуката има важна улога во повторувањето дека примената на слободата на изразување чија цел е дискриминација, поттикнување омраза или ксенофобија, не може да гарантира заштита според член 10.

Ферет против Белгија (Жалбено барање бр. 15615/07) од 16 јули 2009 година

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Даниел Ферет), белгиски државјанин, поднел жалба против Кралството Белгија на 29 март 2007 година, по што Судот расправал на 16 јуни 2009 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил претседател на партијата „Национален фронт“ (Front National-Nationaal Front) и член на белгискиот Претставнички дом во Парламентот на Белгија. За време на предизборна кампања, неговата партија делела летоци и постери на кои биле претставени неевропските имигрантски заедници како криминално настроени и склони да ги искористуваат придобивките од животот во Белгија и биле исмевани. Овие летоци довеле до поплаки за поттикнување омраза, дискриминација и насилство. Пратеничкиот имунитет на жалителот бил укинат, а против него како автор и главен и одговорен уредник на летоците, била поведена кривична постапка. Жалителот бил осуден на 250 часа општокорисна работа поврзана со интеграција на имигранти и 10 месеци условна затворска казна и бил прогласен за неподобен да се кандидира за пратеник во следните 10 години.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување.

Одлука на Судот

Судот забележал дека вмешувањето во правото на жалителот на слобода на изразување е пропишано со закон и имало легитимна цел да се спречи безредие и да се заштитат правата на другите. Судот повторил дека за поттикнување омраза не било потребно да се повикува на насилство, доволни биле навреди, потсмев и клеветата или поттикнување дискриминација насочена кон одредена група. Судот особено ја земал предвид пози-

цијата на жалителот како пратеник и фактот дека летоците биле поделени како дел од изборната кампања (според тоа, биле наменети за целото население).

Судот потврдил дека за политичката слобода на изразување е потребно високо ниво на заштита, особено преку механизми како што е парламентарен имунитет, дури и кога идеите што се прикажани од политичките партии го шокирале, навредиле или го вознемириле населението. Меѓутоа, изборниот контекст може да придонесе за разгорување на омразата и на нетолеранцијата кога слободата на изразување се користи на штетен начин. Судот забележал дека формулацијата на оспорените текстови е јасен поттик за расна омраза и дискриминација, оттука вмешувањето во правото на жалителот е направено стремејќи кон неопходна општествена потреба и мотивите за вмешувањето биле доволни и значајни. Судот, исто така, заклучил дека вмешувањето било неопходно во демократско општество, при што со 4 гласа „за“ и 3 „против“ утврдил дека нема повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Случајот претставува пример што докажува колку е важно да се земе предвид идентитетот на креаторот на изјавата, неговото влијание, влијанието на изјавата и опсегот на потенцијалната публика, при одредување дали вмешувањето во примената на слободата на изразување било оправдано. Иако со случајот се повторува важноста на слободата на изразување во контекст на политички говор, тој исто така е потврда за сериозноста и поширокиот опсег на влијание што може да го има говорот кога е даден во политички контекст. Особено во контекст на избори, што може да ја влоши омразата и нетолеранцијата што може да ја предизвика говорот. Оттука, овој случај го прикажува урамнотежувањето што Судовите мора да го постигнат при обезбедување слобода на политичкиот говор, истовремено уверувајќи дека оваа слобода нема да се користи на начин што би поттикнал омраза или насилство.

**Ле Пен против Франција
(Жалбено барање бр. 18788/09),
20 април 2010 година (одлука за
допуштеност)**

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Жан-Мари Ле Пен), француски државјанин, поднел жалба против Франција на 3 април 2009 година, по што Судот расправал на 20 април 2010 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил претседател на француската политичка партија „Национален фронт“ (Front National) и бил казнет со 10.000 евра во 2005 година за поттикнување дискриминација, омраза и насилство кон група луѓе поради нивното потекло, припадност или неприпадност во одредена етничка група, нација, раса или религија. Ова осудување конкретно се однесувало на изјави дадени во интервју за францускиот весник Le Monde. Во 2008 година, жалителот повторно бил казнет за истиот износ за друга изјава што се однесувала на почетната казна во неделен весник (Rivarol). Касациониот суд ја отфрлил жалбата поднесена од жалителот.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговите права според член 10 (право на слобода на изразување) и член 6 став 1 (право на правично судење).

Одлука на Судот

Судот не го довел во прашање фактот дека вмешувањето во правото на слобода на изразување на жалителот, кое имало форма на кривично осудување, било пропишано со закон и имало легитимна цел да се заштитат правата на другите.

Судот ја повторил важноста на слободата на говорот во демократско општество, особено во контекст на политички дебати, како оние кога засегнатото лице е избран пратеник, при што Судот мора да спроведе најстрог надзор врз претрпената интервенција.

Судот особено го земал предвид контекстот во кој биле дадени изјавите, како и неопходната слобода за дејствување која ѝ била дадена на државата за да процени какво е неопходното вмешување во такви контексти. Судот забележал дека изјавата на жалителот, како целина, предизвикува чувство на одбивност или отфрлање и непријателство и ја претставува верската заедница во целина како закана за достоинството и безбедноста за француското население. Со оглед на тоа, Судот утврдил дека вмешувањето било наметнато поради важни и доволни мотиви и како такво не претставува повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Се укажува на тоа дека овој случај спаѓа во воспоставената судска практика во Стразбур, кој одбива да прифати каква било форма на говор на омраза во контекст на политички дебати и одбива да прифати дека таквиот политички говор спаѓа под заштита на член 10.

Овој случај повторува колку е важно да се спроведе строга контрола на секоја форма на вмешување во слободата на изразување во контекст на политички дебати. Сепак, случајот инсистира на конкретната улога на политичарите и потенцијалното опсежно влијание од нивното користење на правото на слобода на изразување. Се укажува на тоа дека овој случај е пример што ги докажува обврските што ги имаат политичарите за да обезбедат дека нивното користење на слободата на политички говор намерно нема да поттикне омраза и нетолеранција кон одредена група.

**Перинчек против Швајцарија
(Жалбено барање бр. 27510/08)
од 15 октомври 2015 година
(Големиот совет)**

Белешка за постапката:

Жалителот (г. Догу Перинчек), турски државјанин, поднел жалбено барање на 10 јуни 2008 година против Швајцарија. Големиот совет одржал нејавна расправа за овој случај на 28 јануари и на 9 јули 2015 година.

Во претходна пресуда на Советот од 17 декември 2013 година, Судот со 5 гласа „за“ и 2 „против“ кажал дека имало повреда на член 10 од Конвенцијата.

Резиме за фактите:

Жалителот бил претседател на Турската работничка партија. Во 2005 година тој учествувал на неколку конференции организирани во Швајцарија, на кои јавно го негирал геноцидот врз Ерменците од страна на Османлиската Империја во 1915 година и следните години, сметајќи дека идејата за ерменски геноцид е „меѓународна лага“. Здружението Швајцарија-Ерменија поднело кривична пријава против жалителот, поради што му било наредено да плати казна за деведесет дневни глоби од 100 швајцарски франци, бил суспендиран на 2 години, бил казнет со 3.000 швајцарски франци, казна што можела да се замени со затворска казна од 30 дена и надоместок од 1.000 швајцарски франци за здружението.

Жалбата на жалителот до Судот:

Жалителот се жалел дека неговото кривично осудување и казна во Швајцарија го прекршиле неговото право на слобода на изразување (член 10) и неговото право да не биде казнет без закон (член 6).

Одлука на Судот:

Во однос на применливоста на член 17 за овој случај, Судот забележал дека релевантното прашање било дали изјавата на жалителот била наменета да поттикне омраза или насилство и притоа тој се обидел да се пот-

пре на Конвенцијата за да учествува во активности чија цел е уништување на правата и слободите промовирани со Конвенцијата. Судот забележал дека ова прашање можело да се утврди само заедно со основаноста на жалбата на жалителот според член 10.

Судот утврдил дека вмешувањето во правото на жалителот за слобода на изразување било пропишано со закон и било направено стремејќи се кон легитимна цел за заштита на правото на другите.

Во врска со неопходноста од вмешување во демократско општество, Судот забележал дека требало да се утврди дали вмешувањето што го претрпел жалителот било неопходно за заштита на правата на другите, во овој случај правата на Ерменците да го почитуваат своето достоинство и достоинството на нивните предци, вклучително и правото на почитување на нивниот идентитет (толкувано во врска со ставот дека тоа е заедница што претрпела геноцид). Со оглед на ова, Судот забележал дека рамнотежата што треба да се постигне е помеѓу правото на жалителот според член 10 и правата на Ерменците за приватност според член 8.

Судот забележал дека изјавите на жалителот биле дадени во контекст на жестока дебата и не ги доживеал како форма на поттикнување омраза или нетолеранција. Судот не сметал дека овде може да се примени истата претпоставка како и во однос на изјавите дадени во врска со холокаустот, бидејќи се однесува на изјавите дадени во Швајцарија во врска со настаните на територијата на Османлиската Империја. Судот забележал дека контроверзноста на изјавата не го засега политичкиот живот на Швајцарија, ниту, пак, има докази за особено чувствителен контекст што се однесува на ова прашање во релевантниот временски период. Судот забележал дека концептот на пропорционалност што е својствен во фразата „неопходно во демократско општество“, изискувал разумна врска помеѓу преземените мерки и посакуваната цел. Судот забележал дека изјавите на жалителот што се прочитани како целина и се разбрани во нивниот непосреден и поширок контекст, не може да се сметаат за повик за омраза, насилство или нетолеранција кон Ерменците.

Судот забележал дека жалителот бил кривично осуден што претставува најсериозна форма на вмешување во правото на слобода на изразување. Земајќи ги предвид овие различни елементи, Судот забележал дека изјавата на жалителот се однесувала на прашање од јавен интерес и не претставувала повик за омраза, нетолеранција кон насилство. Нема докази за контекст на посебни историски призвучи или зголемена тензија во Швајцарија поради што е потребна кривична реакција од Швајцарија. Според тоа, Судот оценил дека вмешувањето не било неопходно во демократско општество, при што со 10 гласа „за“ и 7 „против“ заклучил дека има повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај може да се смета за проширување на слободата на изразување, особено затоа што наметнува строга контрола на она што подразбира вмешување што е неопходно во демократско општество. Особено обрнувајќи внимание на географските и на историските фактори, како и временската рамка во која биле дадени оспорените изјави, овој случај се разликува од претходната судска практика на Судот, особено бидејќи се однесува на негационизмот во врска со холокаустот. Утврдувајќи дека Швајцарија не го покажала потребниот географски или историски контекст што би го оправдал вмешувањето во слободата на изразување на жалителот, Судот во овој случај ги нагласил строгите услови што мора да се исполнат за да се оправда вмешувањето во слободата на изразување.

**Шимуниќ против Хрватска
(Жалбено барање бр. 20373/17),
22 јануари 2019 година (одлука за
допуштеност)**

Белешка за постапката:

Жалителот, хрватски државјанин, го поднел своето жалбено барање против Хрватска на 9 март 2017 година. Судот заседавал на 22 јануари 2019 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил фудбалер и бил осуден за обраќање пораки до гледачите за време на фудбалски натпревар, за кои се сметало дека изразуваат или поттикнуваат омраза врз основа на раса, националност и вера. Жалителот добил казна од приближно 3.300 евра.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10.

Одлука на Судот

Судот забележал дека пресудата против жалителот била вмешување пропишано со закон и имала легитимна цел да спречи безредие и да се бори против расизмот и дискриминацијата на спортски настани.

Судот забележал дека националниот надлежен орган ја засновал својата одлука на релевантни и доволни основи при осудувањето на жалителот. Конкретно утврдил дека изразот што го користел жалителот се користел како официјален поздрав на усташкото движење и тоталитарниот режим на Независна Држава Хрватска, за што Судот утврдил дека се заснова на фашизам и расизам, меѓу другото, симболизирајќи омраза кон лица со различна религија или етнички идентитет. Судот во Стразбур ја забележал улогата на жалителот како познат фудбалер што дополнително го зголемило потенцијалното негативно влијание на провокативното однесување.

Воедно, Судот истакнал дека изречената казна не била непропорционална. Во таа насока, Судот утврдил дека домашниот суд правилно го урамнотежил правото на жалителот за слобода на изразување и интересот на општеството за промовирање толеранција и меѓусебно почитување, како и борба против дискриминацијата. Судот не утврдил повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај може да се смета за ограничување на слободата на изразување бидејќи било утврдено дека оспорената изјава е говор на омраза и не спаѓа под заштита на член 10. Иако оваа одлука може да биде спротивна доколку се спореди со претходната судска практика на Судот и неговиот став дека изјавите што навредуваат, шокираат и загрижуваат, исто така, спаѓаат под заштита на член 10, се укажува на тоа дека оваа одлука останува доследна. Навистина, во конкретниот случај Судот обрнува внимание на конкретниот историски и геополитички контекст во кој била дадена изјавата, посебно имајќи ги предвид меѓуетничките тензии што биле истакнати во времето кога била дадена оспорената изјава.

Говор на омраза и интернетот

VIII.

***Delfi AS против Естонија
(Жалбено барање бр. 64569/09)
од 16 јуни 2015 година (Големиот совет)***

Белешка за постапката:

Жалителот (Delfi AS), јавно друштво со ограничена одговорност регистрирано во Естонија, поднело жалба против Република Естонија на 4 декември 2009 година. Судот расправал на 9 јули 2014 година и на 18 март 2015 година.

Со одлука на Советот од 10 октомври 2013 година, Судот едногласно утврдил дека немало повреда на член 10.

Резиме за фактите:

Компанијата жалител била сопственик на еден од најголемите интернет-портали за вести во Естонија. Во 2006 година, по објавувањето статија на порталот во врска со фериботска компанија, коментарите што содржеле лични закани и навредливи зборови насочени кон сопственикот на фериботската компанија биле објавени под статијата. Како резултат на ова, била поведена постапка за клевета против компанијата жалител и им била наредено да платат парична казна од 320 евра.

Жалбата на жалителот до Судот

Компанијата жалител се жалела на повреда на нејзините права на слобода на изразување (член 10).

Одлука на Судот

Судот забележал дека коментарите за кои станува збор претставуваат говор на омраза и директно поттикнување насилство што

предизвикало значителна загриженост во јавноста. Обемот на одлуката на Судот овде бил ограничен на утврдување на должностите и на одговорностите на интернет-порталот за вести.

Судот бил убеден дека вмешувањето во правото на компанијата жалител било пропишано со закон и се сметало за неопходно, особено затоа што со учество на компанијата жалител во објавувањето на коментарите на порталот, компанијата жалител имала поголема улога од онаа на пасивен давател на технички услуги. Воедно, Судот забележал дека санкцијата од 320 евра не може да се смета за непропорционална со повредата.

Оттука, Судот оценил дека вмешувањето наметнато на компанијата жалител се заснова на релевантна и доволна основа и не претставува непропорционално ограничување на нејзиното право на слобода на изразување. Па, така, со 15 гласа „за“ и 2 „против“, Судот заклучил дека нема повреда на членот 10.

Коментар за одлуката

Случајот е водечка одлука во врска со интернет-порталите за вести и нивната одговорност за коментарите на трети лица. Одлуката треба да влијае така што ќе се наметне одговорност на интернет-порталите за вести кои вршат одредена контрола над коментарите. За таа цел, интернет-порталите треба да имаат ефективен механизам за да обезбедат контрола и заштита на правата на другите и се наметнува ризик од одговорност за секој коментар што може да претставува форма на говор на омраза.

Одлуката е обид да се воспостави рамнотежа помеѓу слободата на изразување на внатрешниот портал, како и корисниците на интернет-порталот (коментатори и слично) со правата и угледот на другите. Меѓутоа,

спорно е дека до одреден степен може да се смета дека одлуката има штетно влијание врз слободата на печатот. Ризикот од потенцијална одговорност може да има штетно влијание бидејќи ќе ги натера интернет-порталите да забранат какви било коментари на нивните објави и статии со цел да избегнат одговорност за наведеното, како резултат на што ќе се ограничи можноста за споделување различни ставови и мислења, вклучително и оние што се во границите на член 10.

Magyar Tartalomsgéltatók Egyesülete и Index.hu Zrt против Унгарија (Жалбено барање бр. 22947/13) од 2 февруари 2016 година

Белешка за постапката:

Случајот потекнува од жалбено барање против Унгарија поднесено од жалителите (две правни лица регистрирани според унгарското право) на 28 март 2013 година, а кое било разгледано од Судот на нејавна расправа на 5 јануари 2016 година.

Резиме за фактите:

Првиот жалител бил саморегулаторно тело на даватели (провајдери) на содржини на интернет, а вториот жалител бил сопственик на интернет-портал за вести. Порталите на жалителите дозволувале објавување коментари од корисници, кои не биле уредувани или модерирани од жалителите пред објавувањето, двата портали содржеле одрекувања од одговорност во однос на коментарите и имале систем за известување и за отстранување што им овозможувало на корисниците да побараат да биде избришан одреден коментар.

Во 2010 година, првиот жалител објавил мислење во врска со веб-сајтови за управување со недвижности, за кој текстот бил објавен и на порталот на вториот жалител. Статијата привлела коментари од корисници што користеле погрдни термини што довело до граѓанска постапка против жалителите од

компанијата што управува со веб-сајтовите на кои се однесувале статиите. Жалителите ги отстраниле навредливите коментари, но сепак домашните судови ги прогласиле за одговорни и им било наложено да платат такси за постапката.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на нивните права според член 10 (слобода на изразување).

Одлука на Судот

Од Судот било побарано да процени дали е постигната соодветна рамнотежа помеѓу правата на жалителите на слобода на изразување според член 10 и правото на углед на тужителот според член 8.

Судот го земал предвид контекстот во кој биле објавени коментарите, истакнувајќи дека статијата се однесувала на прашање од јавен интерес. Воедно, Судот забележал дека иако оспорените коментари содржат вулгарни изрази, тие имаат регистарски стил (варијација на јазикот според контекстот), кој најчесто се користел на интернет-порталите, па според тоа, би можело да се намали влијанието што им се припишува. Судот, исто така, забележал дека домашните судови не започнале анализа на пропорционалност за да ја утврдат соодветната одговорност на авторите на коментарите и на жалителите.

Судот забележал дека жалителите веднаш ги отфрлиле коментарите откако биле известени за граѓанската постапка и имале општ механизам за спречување или за отстранување коментари со клевета. Со оглед на тоа, Судот сметал дека за одлуката на домашниот суд е потребно прекумерно и неизводливо внимателно согледување што го потценило влијанието на слободата на информации на интернет. Судот особено го земал предвид потенцијалното застрашувачко влијание врз слободата на изразување на интернет, што може да произлезе како форма на објективна одговорност за коментари од трети лица.

Со оглед на отсуството на говор на омраза или директни закани, Судот утврдил дека ко-

ментарите биле придружени со ефективни процедури што овозможуваат брз одговор, постоењето на механизмот за известување и за отстранување само по себе би обезбедило изводлива заштита за угледот на тужителот. Оттука, вмешувањето во правото на жалителот за слобода на изразување било спротивно на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај може да се смета за заштита на слободата на изразување и слободата на печатот до тој степен што било утврдено дека проширувањето на одговорноста на интернет-порталите за вести преку наметнување строга одговорност за коментари од трети лица ќе претставува повреда на член 10 од Конвенцијата.

Се укажува на тоа дека Судот се обидува да постигне правична рамнотежа помеѓу заштитата на слободата на изразување и заштитата на правата на другите. Според Судот, во овој случај, со постоење ефективни механизми што овозможиле отстранување на коментарите, кои брзо може да се реализираат, биле исполнети обврските и одговорноста на веб-порталите според Судот. Покрај тоа, во конкретниот случај оспорените коментари јасно не сочинувале незаконски говор. Според тоа, постоењето механизми за отстранување на оспорените коментари било доволно за порталите да ја исполнат својата одговорност.

Пихл против Шведска (Жалбено барање бр. 74742/14), 7 февруари 2017 година (одлука за допуштеност)

Белешка за постапката:

Жалителот, шведски државјанин, поднел жалбено барање против Шведска на 22 ноември 2014 година, за што ЕСЧП заседавал на 7 февруари 2017 година.

Резиме за фактите:

Во објава на блог жалителот бил обвинет дека бил вклучен во нацистичка партија, по што со коментар на објавата го обвиниле и дека е „зависник од хашиш“. На барање од жалителот, и објавата на блогот и коментарот биле отстранети, а здружението што го водело блогот објавило објава со извинување. Жалителот повел граѓанска постапка против здружението; оваа постапка била отфрлена, како и жалбеното барање на жалителот до Канцеларот за правда, за надоместок на штета поради тоа што државата не ја исполнила својата позитивна обврска да го заштити приватниот живот на жалителот.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреди според член 8 од Конвенцијата, тврдејќи дека е повредено неговото право на почитување на неговиот приватен живот.

Одлука на Судот

Судот утврдил дека е постигната соодветна рамнотежа помеѓу правото на жалителот на почитување на неговиот приватен живот и правото на здружението за слобода на изразување. Судот особено земал предвид дека здружението не можело да го предвиди коментарот особено бидејќи не било директно поврзано со содржината на објавата. Покрај тоа, коментарот не претставувал говор на омраза или поттикнување на насилство. ЕСЧП, исто така, истакнал дека здружението ги отстранило објавата и коментарот само еден ден откако било известено од жалителот и објавило извинување. Судот го повторил потенцијалното застрашувачко влијание врз слободата на изразување што може да биде предизвикано од одговорност на интернет за коментари од трети лица.

Со оглед на тоа, Судот утврдил дека нема повреда на правата на жалителот според член 8 од Конвенцијата.

Коментар за одлуката

Овој случај треба да има свое влијание така што ќе се направи разлика помеѓу јасен не-

законски говор како во случајот *Делфи*, во кој веб-порталот може да има одговорност без оглед на известувањето, и други форми на говор, кои иако се вулгарни или евентуално навредливи, јасно е дека не се незаконски, како и во конкретниот случај, каде што обврската за отстранување на коментарот произлегува само откако порталот го забележал коментарот или можел да предвиди дека коментарот содржи клеветата. Се укажува на тоа дека ваквата разлика има за цел да обезбеди правилна рамнотежа помеѓу заштитата на слободата на изразување и заштитата на правата и угледот на другите.

Воедно, се посочува дека е тешко да се воспостави оваа рамнотежа бидејќи секоја форма на сериозна одговорност или одговорност што им се наметнува на посредниците, како што се веб-порталите за вести, може да има застрашувачко влијание врз слободата на печатот.

Смајќ против Босна и Херцеговина (Жалбено барање бр. 48657/16) од 18 јануари 2018 година (одлука за допуштено)

Белешка за постапката:

Жалителот е државјанин на Босна и Херцеговина, кој поднел жалбено барање против Босна и Херцеговина на 29 јули 2016 година, за што ЕСЧП расправал на 16 јануари 2018 година.

Резиме за фактите:

По објавите што жалителот ги објавил на интернет, тој бил прогласен за виновен за поттикнување национална, расна и верска омраза, раздор или нетолеранција и добил условна затворска казна во времетраење од 1 година, а му биле одземени неговиот личен компјутер и лаптопот.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговите права според член 10 (слобода на изразување) и член 6 став 1 и 3 (право на правично судење и право на правна помош по сопствен избор).

Одлука на Судот

ЕСЧП истакнал дека домашните судови го анализирале случајот на жалителот и дека нивната одлука била донесена во согласност со начелата од член 10 и според тоа, тие обезбедиле релевантни и доволни мотиви за неговите пресуди. Судот особено го земал предвид фактот дека содржината на објавата на жалителот се однесувала на многу сензитивни прашања во врска со етничките односи во постконфликтното босанско општество. Истовремено, Судот го земал предвид фактот дека изречените казни за жалителот не биле претерани. Оттука, ЕСЧП истакнал дека вмешувањето било пропишано со закон и дека имало легитимна цел за заштита на угледот и на правата на другите. Како таква, жалбата очигледно била неоснована.

Во однос на жалбите на жалителот според член 6, Судот не утврдил дека наодите на домашните судови биле произволни или неразумни. Судот утврдил дека нема повреда на член 6.

Коментар за одлуката

Овој случај има важна улога во утврдувањето одговорност за говор на омраза на интернет. За разлика од претходно анализирани случаи што се однесуваа на одговорноста на веб-порталите за коментари на трети лица, *Смајќ против Босна и Херцеговина* се однесува на вмешување во слободата на изразување на жалителот, кога жалителот е автор на оспорени објави. Оттука, случајот претставува пример што докажува дека коментарите и објавите на интернет што сочинуваат говор на омраза немаат корист од заштита според член 10.

Судот, при донесувањето на својата одлука, посветил особено внимание на социо-политичкиот контекст во тоа време (со оглед на чувствителните етнички односи во повоена Босна), како и нивото на казната, при утврдувањето дали домашните судови постапувале во рамките на нивната маргина на уважување и пропорционално со посакуваната легитимна цел.

**Сава Терентјев против Русија
(Жалбено барање бр. 10692/09)
од 28 август 2018 година**

Белешка за постапката:

Жалителот, руски државјанин, поднел жалба против Руската Федерација на 5 јануари 2009 година. ЕСЧП се состанал како Совет и одржал нејавна расправа на 3 јули 2018 година.

Резиме за фактите:

Жалителот бил блогер, кој објавил коментар на интернет во кој сите полициски службеници ги нарекол „простаци“ и „најглупави и најмалку образовани претставници на животинскиот свет“. Тој повикал на „палење на безбожни полицајци во Аушвиц во печки“ за „да се исчисти општеството од оваа нечистотија на полицајци неранимајковци“. Како резултат на овие коментари, тој бил осуден за поттикнување омраза против полициски службеници како група и бил осуден на условна затворска казна во времетраење од 1 година.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителот се жалел на повреда на неговото право на слобода на изразување според член 10.

Одлука на Судот

Судот претпоставил дека вмешувањето е пропишано со закон и има легитимна цел за заштита на угледот и правата на другите.

ЕСЧП ја забележал многу вулгарната и навредлива природа на коментарите, но истовремено го земал предвид фактот дека тие се објавени во контекст на дискусија што се однесувала на прашања од општ интерес, имено вклучување полициски службеници во замолчување на опозицијата за време на изборни кампањи.

Воедно, Судот истакнал дека коментарите на жалителот не нападнале лично службеник кој може да се идентификува, туку биле критика на полицијата како јавна институција,

која Судот не ја сметал за група на која ѝ е потребна зголемена заштита. Судот забележал дека како државен орган, полицијата морала да има повисок степен на толеранција кон навредливиот говор. Судот, исто така, утврдил дека немало конкретен јавен контекст што би покажал посебна чувствителност по ова прашање, ниту, пак, жалителот имал значајно јавно влијание бидејќи не бил познат блогер. Во овој поглед, Судот оценил дека домашните судови не успеале да ги земат предвид релевантните факти и фактори, затоа што не дале соодветни и доволни оправдувања за вмешување во правото на слобода на изразување на жалителот. Оттука, вмешувањето било непропорционално со посакуваната легитимна цел.

Коментар за одлуката

Овој случај ја нагласува слободата на изразување, преку употреба на коментари на интернет. Конкретно, Судот одбил да дозволи злоупотреба на правото и правата на Конвенцијата, за ограничување или за контролирање на слободата на изразување. Конкретно, Судот не прифатил дека слободата на изразување може да биде легитимно ограничена со цел да се ограничат навредливите говори насочени кон полициските сили.

Така, Судот одбил да ја смета полицијата за историска група што може да се поврзе со незаштитено малцинство или група што има право на заштита од навредлив говор. Всушност, било истакнато дека како државен орган, полицијата мора да има повисок степен на толеранција кон навредливи коментари. Со оглед на тоа дека оспорените изјави не претставувале личен напад врз службеници кои може да се идентификуваат, туку критика кон државен орган како целина, маргината на критики била поширока.

IX.

Навреда на државни службеници

Стерн Таулатс и Роура Капелера против Шпанија (Жалбено барање бр. 51168/15 и 51186/15) од 13 март 2018 година

Белешка за постапката:

Случајот потекнува од две жалбени барања против Кралството Шпанија од двајца шпански државјани, кои ги поднеле своите барања до ЕСЧП на 2 октомври 2015 година. ЕСЧП расправал на 13 февруари 2018 година.

Резиме за фактите:

За време на јавни демонстрации жалителите запалиле голема фотографија на кралската двојка. Тие биле осудени на затворска казна од 15 месеци за навреда на Круната, која потоа била заменета со казна од по 2.700 евра, а доколку жалителите не ја платат паричната казна, ќе треба да ја отслужат затворската казна.

Жалбата на жалителот до Судот

Жалителите се жалеле на повреда на нивното право на слобода на изразување според член 10, бидејќи осудата претставувала неоправдано вмешување во нивното право на слобода на изразување. Жалителите, исто така, се жалеле на повреди на нивното право на слобода на мисла, совест и религија според член 9.

Одлука на Судот

Судот забележал дека вмешувањето што им било наметнато на жалителите било пропишано со закон и било направено стремејќи кон легитимна цел за заштита на угледот и правата на другите.

ЕСЧП забележал дека постапката на жалителите била направена како дел од политичка демонстрација од општ интерес (која се

однесува на независноста на Каталонија), тоа не било личен напад врз Кралството Шпанија, туку осуда на кралот како водач и симбол на државата. Оттука, ова спаѓало во сферата на политичка критика и соодветствувало на израз на отфрлање на монархијата како институција.

Судот забележал дека намерата на жалителите не била да поттикнат некого да изврши насилни дела врз кралот. Иако нивните постапки вклучувале палење слика, Судот тоа го сметал за средство за изразување мислење во расправа што се однесува на прашање од јавен интерес. Во овој контекст, Судот повторил дека опсегот на слободата на изразување е проширен и опфаќа идеи и мислења што навредуваат, шокираат или вознемируваат.

Судот забележал дека постапката на жалителите не може да се толкува како поттикнување омраза или насилство и како таква не претставувала говор на омраза што би спаѓал во член 17 од Конвенцијата.

На крајот, Судот утврдил дека затворската казна претставувала вмешување што не е пропорционално со посакуваната легитимна цел неопходна во демократско општество. Оттука, Судот утврдил дека имало повреда на член 10.

Коментар за одлуката

Овој случај претставува пример што го определува нивото на слободата на изразување која е заштитена со Конвенцијата, кога оспореното дело може да се смета за навреда на државен службеник. Во овој случај, се сметало дека оспореното дело било извршено во контекст на политичка демонстрација која била од општ интерес. Ова дело не било личен напад врз кралот, туку дело против монархијата како институција, па во согласност

со претходната судска практика, Судот утврдил дека повисокото ниво на критика било прифатливо бидејќи делото било насочено против државата и власта.

Одлуката ја нагласила важноста на слободата на изразување во политичките дебати во демократско општество. Со оглед на тоа дека оспореното дело било извршено во контекст на демонстрација, не сочинувало насилно дело против кралот, туку дело на политичка демонстрација и како такво спаѓа под заштита на член 10. Според тоа, случајот ја повторува опсежната природа на заштита на слободата на политички говор, која опфаќа искази и дела што може да навредуваат, да шокираат или да предизвикаат загриженост.

ДЕЛ Б – Криминал од омраза

Рамката на Европската конвенција за човекови права за кривични дела од омраза и преглед на државните должности што конкретно се однесуваат на кривични дела од омраза

Со толкување на суштински и процедурални аспекти на Конвенцијата, Судот истакнал голем број должности и оперативни точки што се специфични за кривичните дела од омраза, кои треба да ги следат националните органи, полицијата и професионалците за кривична правда, со цел да ги исполнат обврските во согласност со Конвенција.

Пред сè, ова се однесува на обврската да се спроведе брза и ефективна истрага за кривични дела мотивирани од пристрасност, вклучително и должност да се испита и да се открие можна пристрасна мотивација. Оваа должност произлегува во однос на член 2 (право на живот), член 3 (право на лицето да не подлежи на малтретирање) и член 8 (право на почитување на приватниот и на семејниот живот) разгледуван во врска со член 14 (забрана за дискриминација). Развојот на судската практика покажал дека опсегот на оваа процедурална должност се однесува на кривични дела со различни видови дискриминаторски предрасуди, какви што се расно и етничко потекло, политичка, верска, сексуална ориентација, родов идентитет, попреченост и потенцијално други заштитени основи. Понатаму, Судот конкретно нагласил дека оваа должност важи и за казниви дела што се извршени од државни чинители, како и за казниви дела што се извршени од физички лица.

Со самиот развој на практиката на Судот, Судот прецизирал дека должноста за разоткривање можна пристрасна мотивација ја вклучува должноста на властите да ги земат предвид индикаторите за пристрасност за криминал од омраза, кои укажуваат на тоа дека делото може да има дискриминаторски мотиви. Покрај тоа, процедуралната должност за испитување и откривање можна пристрасна мотивација опфаќа и криминал

од омраза поради асоцијација или здружување и криминал од омраза со повеќе мотиви. Важно е што Судот се осврнал конкретно и на потребата државниот систем за кривична правда да може соодветно да истражува, да гони и да казнува криминал од омраза, како и важноста на неутралноста и на непристрасноста во работата на органите за истрага и гонење при справување со кривични дела од омраза.

Сите горенаведени аспекти се анализирани во делот подолу врз основа на конкретните пресуди на Судот.

а. Државата има должност да спроведе брза и ефективна истрага за кривични дела мотивирани од пристрасност, вклучително и должност да испита и да открие можна пристрасна мотивација

Во 2005 година, Судот, заседавајќи како Големиот совет, го разгледал случајот ***Начова против Бугарија***³⁹, во кој бугарската воена полиција, при обид за апсење, застрелала двајца бугарски државјани со ромско потекло, регрути што неодамна избегале од воените градежни сили и за кои било познато дека се невооружени. Судот утврдил дека Бугарија не ги исполнила своите обврски од член 2, затоа што релевантната национална правна рамка за употреба на сила била суштински погрешна и затоа што воената полиција применила прекумерна сила. Понатаму, Судот забележал дека член 2 подразбира и **позитивна должност на органите да спроведат ефективна официјална истрага за кривични дела што го попречуваат правото на живот**. За таа цел, органите треба да дејствуваат по сопствено видување штом ќе се запознаат со предметот, треба да се уверат дека одговорните лица што ја спроведуваат истрагата се независни и непристрасни и да ги засноваат заклучоците од истрагата

³⁹ *Начова против Бугарија*, Жалбени барања бр. 43577/98 и бр. 43579/98.

на темелна, објективна и непристрасна анализа на сите релевантни елементи. Истрагата исто така мора да биде ефективна во смисла дека може да се утврди дали употребената сила била или не била оправдана во околностите и да се идентификуваат и да се казнат одговорните лица. Неспроведувањето ефективна истрага е еднакво на повреда на член 2, која била утврдена во овој случај поради многубројните недостатоци во истрагата.

Понатаму, Судот го разгледал член 14 во врска со член 2. Тој сметал дека не може да се утврди дека расистичките ставови имале некаква улога во однос на смртта на двајцата мажи, па затоа не утврдил повреда на член 14 разгледуван заедно со член 2 во неговиот суштински аспект. Меѓутоа, во овој случај, Судот заземал нов пристап што ја поврзува евентуалната повреда на член 14 со материјалните и со процедуралните аспекти на член 2 одделно. Па, така, од процедурален аспект, Судот изјавил дека член 14 подразбира и **процедурална должност соодветно да се испитаат можните расистички мотиви**. Конкретно, „државните органи имаат дополнителна должност **да ги преземат сите разумни чекори за да се разоткрие секој расистички мотив** и да се утврди дали етничката омраза или предрасуди можеби имале улога во настаните. Во спротивно и доколку со расно предизвиканото насилство и бруталност се постапува еднакво како со случаите што немаат расистичка конотација, тоа би значело свесно занемарување на специфичната природа на делата што се особено деструктивни за основните права“.⁴⁰ Судот прецизира дека секогаш кога има факти за случајот што укажуваат на можна улога на расна конотација во настаните, тоа мора да се провери и – доколку се потврди – да се преземе темелно испитување на сите факти за да се откријат сите можни расистички мотиви.⁴¹

Во овој случај, надлежните органи располагале со веродостојни информации, кои се доволни за да ги предупредат за потребата да се изврши првична верификација за можна расистичка конотација во настаните што довела до смртта на двајцата мажи, од-

носно изјава на сосед на жртвите кој рекол дека, веднаш по пукањето, полицаецот извикал „проклет Циган“, додека имал вперено пиштол кон него. Таквата изјава, заедно со многуте објавени извештаи за постоење предрасуди и непријателство кон Ромите во Бугарија во минатото, повикала на верификација. Меѓутоа, бугарските власти не сториле ништо за да ја потврдат изјавата на соседот или причините поради кои се сметало дека е неопходно да се примени таков степен на сила. Ова било доволно за Судот да заклучи дека надлежните органи не ја исполниле својата процедурална должност во согласност со член 14 разгледуван во врска со член 2.

Во својата судска практика после случајот *Начова против Бугарија*, Судот детално го утврдил опсегот на должноста за истрага и откривање можна расистичка мотивација и го применил на други предрасуди. Во случајот *Милановиќ против Србија* (2012)⁴², Судот ги разгледал верски мотивирани напади врз водачот на хиндуистичката верска заедница Ваишнава, позната и како Харе Кришна. Жалителот претрпел низа физички напади помеѓу 2001 и 2007 година од екстремно десничарски групи, при што сите се случиле за време на големи српски православни верски празници. Заедно со утврдувањето на повредата на член 3 поради неспречување на повторното малтретирање на жалителот и неспроведување соодветна истрага, Судот ја испитал можната повреда на член 14 во врска со член 3. По образложението од *Начова против Бугарија*, Судот изјавил дека „исто како и во врска со расно-мотивирани напади, кога се истражуваат насилни инциденти, државните надлежни органи имаат дополнителна должност да ги преземат сите разумни чекори за да **разоткријат каков било верски мотив** и да утврдат дали верската омраза или предрасуди можеби имале улога во настаните. [...] Постапувањето со верски мотивирано насилство и бруталност еднакво како со случаи што немаат таква конотација, би било свесно занемарување на специфичната природа на делата што се особено деструктивни за фундаменталните

40 *Id.*, § 160.

41 *Id.*, § 164.

42 *Милановиќ против Србија*, Жалбено барање бр. 44614/07.

права“.⁴³ Бидејќи српските надлежни органи не преземале соодветни дејства, свесни дека нападите за кои станува збор најверојатно биле мотивирани од верска омраза, Судот оценил дека има повреда на член 14 разгледуван во врска со член 3.

Во случајот ***Вирабјан против Ерменија*** (2012)⁴⁴, Судот ги применил истите начела за кривични дела од омраза, мотивирани од **политичка пристрасност**. Во овој случај жалителот, член на една од главните опозициски партии во Ерменија, тврдел дека бил измачуван додека бил задржан од полицијата поради неговото политичко мислење и дека не била спроведена ефективна истрага за неговите тврдења за тортура. Судот утврдил повреда на суштинскиот аспект на член 3 бидејќи постапувањето на кое подлежел жалителот претставувало тортура. Во однос на процедуралните аспекти на член 3, Судот прецизирал дека за да биде **ефективна истрагата** за сериозни наводи за малтретирање, таа мора да биде **темелна** („надлежните органи секогаш мора да направат сериозен обид да откријат што се случило и нивните наоди не треба да се темелат на избрзани или неосновани заклучоци за да ја затворат нивната истрага или како основа на нивните одлуки“), **експедитивна** („надлежните органи треба да реагираат „брзо по жалбите во релевантниот временски период“) и да биде **независна** („независноста на истрагата подразбира не само отсуство на хиерархиска или институционална врска, но и независност во практична смисла“).⁴⁵ Судот заклучил дека истрагата во овој случај е „неефикасна, несоодветна и фундаментално погрешна“ и со тоа претставува процедурална повреда на член 3.

Анализирајќи ги наводите дека повредите на член 3 биле направени поради дискриминација на жалителот поради неговите политички мислења, Судот ги разгледал суштинските и процедуралните аспекти на член 14 одделно. Бидејќи Судот немал доволно докази за да заклучи дека тортурата е извршена поради

политичките мислења на жалителот, тој не утврдил повреда на суштинскиот дел од член 14 разгледуван во врска со член 3. Меѓутоа, од процедурален аспект, Судот забележал дека „кога се испитуваат инциденти на насилство, државните органи имаат дополнителна должност да ги преземат сите разумни чекори за **разоткривање каков било политички мотив** и да утврдат дали нетолеранцијата кон различното политичко мислење можеби имала улога во настаните. Ако не се стори тоа и ако со политички предизвикано насилство и бруталност се постапува еднакво како и со случаи што немаат политичка конотација, тоа би било свесно занемарување на специфичната природа на делата што се особено деструктивни за фундаменталните права“.⁴⁶ Во овој случај, Судот признал дека ќе биде тешко да се докажат политичките мотиви, меѓутоа навел дека надлежните органи располагале со веродостојни информации што биле доволни за да ги предупредат за потребата да извршат првична верификација, но тие не направиле речиси ништо во врска со тоа. Истражните органи прашале само двајца вклучени полицајци за политичката припадност на жалителот и не ја разгледале оваа точка понатаму. Соодветно на тоа, Судот утврдил повреда на член 14 разгледуван заедно со процедуралниот аспект на член 3.

Во случајот ***Идентоба и други против Грузија*** (2015),⁴⁷ Судот ја проширил должноста за разоткривање на мотивите за пристрасност кон **хомофобични кривични дела од омраза**. Овој случај се однесувал на насилство за време на мирните демонстрации во Тбилиси по повод Меѓународниот ден против хомофобијата. Демонстрациите биле насилно нарушени, учесниците биле навредувани, им се заканувале и на крајот биле нападнати од контрадемонстрантите, кои биле побројни од учесниците. Неколкумина од жалителите се здобиле со сериозни повреди како последица на физичките напади. Жалителите се жалеле дека властите не успеале да ги заштитат од нападите и ефективно да го истражат инцидентот, вклучително и со утврдување на мотивот на пристрасност на напаѓачите.

43 *Id.*, §§ 96-97.

44 *Вирабјан против Ерменија, Жалбено барање бр. 40094/05.*

45 *Id.*, §§ 162 - 164.

46 *Id.*, § 218.

47 *Идентоба и други против Грузија, Жалбено барање бр. 73235/12.*

Судот утврдил дека насилството, кое главно се состоело од говор на омраза и сериозни закани, но исто така и повремени физичка злоупотреба за да се покаже дека заканите биле реални, предизвикувајќи страв, вознемиреност и несигурност кај сите жалители, било доволно силно насилство за да го достигне прагот на член 3 разгледуван во врска со член 14. Понатаму, Судот забележал дека во контекст на негативните ставови кон сексуалните малцинства во некои делови на општеството, како и фактот дека организаторот на маршот посебно ја предупредил полицијата за веројатноста за злоупотреба, органите за спроведување на законот имале „огромна позитивна обврска да ги заштитат демонстрантите“, а тие не го сториле тоа. И на крајот, државните органи не ја исполниле својата процедурална обврска да го истражат случајот поради тоа што не спровеле соодветна истрага со посебен акцент на разоткривање на мотивот на пристрасност. Судот утврдил повреда на позитивните обврски на државата според член 3 разгледуван во врска со член 14.⁴⁸

Во 2012 година, Судот го разгледал случајот **Ѓорѓевиќ против Хрватска**,⁴⁹ кој се однесувал на физичко и вербално малтретирање на мајка и на нејзиниот син со психичка и телесна (физичка) попреченост повеќе од четири години од деца што живееле во нивното соседство, мотивирани од **пристрасност против лица со попреченост**. Повеќето од наводните сторители во овој случај биле деца помлади од 14 години, против кои, според националниот систем, не било можно да се применат какви било казнено-правни санкции, така што Судот изјавил дека случајот не се однесува на процедуралните обврски на државата да спроведе ефикасна и независна истрага, туку на позитивните обврски на државата надвор од областа на кривичното право соодветно да одговори на делата на насилство и вознемирување што веќе се случиле, како и да спречи какви било понатамошни дела. Судот утврдил дека надлежните органи не преземале соодветни дејства и покрај нивното знаење дека жалителите биле

48 *Id.*, §§ 97-100.

49 *Ѓорѓевиќ против Хрватска, Жалбено барање бр. 41526/10*. Овој случај е подетално анализиран во делот *Кривични дела од омраза мотивирани од пристрасност кон лица со попреченост*.

систематски таргетирани и дека идната злоупотреба била сосема веројатна. Затоа донел заклучок дека имало повреда на член 3⁵⁰ и член 8⁵¹. Што се однесува до наводната дискриминација поради недостаток на соодветен одговор од надлежните органи, Судот не можел да ја разгледа оваа жалба и ја отфрлил затоа што внатрешните правни средства не биле искористени. Иако овој случај не можел да се испита од перспектива на процедурални обврски за истражување случај на наводно малтретирање и процедурални обврски за разоткривање на мотивот на пристрасност зад таквото малтретирање, случајот ја потврдил обврската на државата соодветно да одговори на насилство насочено против лице со физичка и психичка попреченост.

Во својата судска практика, Судот се повикал и на должноста „**да се разоткријат можните дискриминаторски мотиви**“ во случаите на напади врз мигранти⁵² и родо-во-засновано насилство.⁵³ Судот сметал дека оваа должност опфаќа добро утврдени начела на судската практика за членовите 2, 3 и 14 во врска со процедуралната обврска на државата кога се соочува со случаи на насилни инциденти предизвикани од сомнителни дискриминаторски ставови. Во својата најнова судска практика, Судот изјавил дека „каде што постои сомневање дека дискриминаторските ставови предизвикале насилно дело, особено е важно службената истрага да се спроведува со енергичност и непристрасност, имајќи ја предвид потребата од континуирано потврдување на осудувањето на таквите дела од општеството и од одржување на довербата на малцинските групи во способноста на властите да ги заштитат од насилство со **дискриминаторски мотив**“.⁵⁴ Судската практика укажува на тоа дека должноста опфаќа и насилни инциденти предизвикани од сомнителни дискри-

50 *Id.*, §§ 147-150.

51 *Id.*, § 153.

52 Видете *Сакир против Грција* кој е анализиран во делот *Процедурална должност за разоткривање на можните дискриминаторски мотиви и земање предвид на индикаторите за пристрасност на криминалот од омраза*.

53 Видете *Б.С. против Шпанија* кој е анализиран во делот *Интерсекционалност*.

54 *Сабалиќ против Хрватска*, § 95.

минаторски ставови во врска со заштитените карактеристики на жртвата, вклучително и оние што Судот не ги разгледал претходно.

Во процедурална смисла, оваа должност подразбира дека властите мора да сторат „сè што е разумно во околностите за да ги соберат и да ги обезбедат доказите, да ги истражат сите практични средства за откривање на вистината и да донесат целосно основани, непристрасни и објективни одлуки, без да пропуштат сомнителни факти што можат да бидат показател за насилство предизвикано, на пример, од расна или од верска нетолеранција, или насилство мотивирано од родова дискриминација или од сексуална ориентација“.⁵⁵ Надлежните органи се должни да ги разгледаат сите факти за случајот што укажуваат на можна улога со дискриминаторска конотација во настаните.⁵⁶

6. Процедуралната должност за истражување и разоткривање дискриминаторски мотиви, ги опфаќа казнивите дела извршени од државни чинители и казнивите дела извршени од физички лица

Во случајот *Начова против Бугарија*, Судот за првпат ја определил процедуралната должност на државата соодветно да ги испита евентуалните дискриминаторски мотиви што би можеле да имаат влијание во настаните. Бидејќи случајот се однесувал на казниви дела извршени од државни чинители, Судот ја предвидел оваа должност во врска со насилни инциденти, особено **извршени од државни чинители**.

Во *Шеќиќ против Хрватска* (2007),⁵⁷ Судот го разгледал случајот на маж со ромско потекло, кого две лица што ѝ припаѓале на група скинхеди сериозно го претепаале со дрвени палки

⁵⁵ *Id.*, § 94.

⁵⁶ Ова е дополнително истражено во делот *Процедурална должност за разоткривање на можните дискриминаторски мотивации и земање предвид на индикаторите за пристрасност на криминалот од омраза*.

⁵⁷ *Шеќиќ против Хрватска*, Жалбено барање бр. 40116/02.

додека извикувале расистички навреди. И покрај неколкуте совети, властите не успеале да спроведат ефективна истрага за да ги откријат сторителите и да преземат разумни чекори за да ја истражат расистичката мотивација во случајот. Судот повторил дека при истрага на насилни инциденти, органите имаат дополнителна должност да ги преземат сите разумни чекори за да се разоткрие секој расистички мотив и дека ова исто така важи „во случаи кога постапувањето што е спротивно на член 3, односно повредата, е **нанесена од физички лица**“.⁵⁸ Во овој случај, Судот утврдил повреда на член 3 бидејќи надлежните органи не успеале да добијат какви било материјални докази со цел идентификување и апсење на напаѓачите во текот на подолг временски период. Понатаму, Судот утврдил дека повредата на член 14 е поврзана со процедуралниот аспект на член 3, бидејќи сметал дека е „неприфатливо тоа што, знаејќи дека настанот за кој станува збор најверојатно е предизвикан од етничка омраза, полицијата дозволила истрагата да трае подолго од седум години без преземање сериозни дејства со цел идентификување или гонење на сторителите“.⁵⁹

7. Процедуралната должност за истражување и разоткривање дискриминаторски мотиви се однесува на член 2 (право на живот), член 3 (право на лицето да не подлежи на малтретирање) и член 8 (право на почитување на приватниот и на семејниот живот)

Во својата судска практика, Судот ја утврдил должноста да се испитаат и да се разоткријат дискриминаторските мотиви во врска со повредата на член 2 (право на живот), член 3 (право на лицето да не подлежи на малтретирање) и член 8 (право на почитување на приватниот и на семејниот живот), во врска со член 14 (забрана за дискриминација).

Во горенаведениот случај *Начова против Бугарија* (2005), Судот забележал дека членот 2 подразбира должност на државата да спро-

⁵⁸ *Id.*, §§ 66-67.

⁵⁹ *Id.*, § 69.

веде ефикасна истрага за кривични дела што го попречуваат правото на живот и ако постои сомневање дека расистичките ставови предизвикале насилно дело, член 2 разгледуван во врска со член 14, исто така, подразбира процедурална должност соодветно да се испитаат можните расистички мотиви. Судот го применил истото начело во однос на член 3, на пример во случајот погоре Судот ги разгледал случаите *Шеќиќ против Хрватска* (2007) и *Идентоба и други против Грузија* (2015), повторувајќи ја оваа должност во врска со кривичните дела што го попречуваат правото на лицето да не подлежи на малтретирање и тортура (измачување).⁶⁰

Воедно, Судот ја испитал должноста за истрага и за разоткривање дискриминаторски мотиви во врска со член 8, односно мешање во правото на почитување на приватниот и на семејниот живот.⁶¹ Во најновиот случај, *Здружението АСЦЕРТ и други против Романија* (2021),⁶² Судот го разгледал наводниот пропуст на државата да ги заштити жалителите од хомофобична вербална злоупотреба и закани за време на прикажувањето филм за месецот посветен на историјата на ЛГБТ-лицата, како и пропуст да спроведе последователна ефективна истрага на жалбата на жалителите. Прво, Судот ја разгледал применливоста на член 3 и утврдил дека минималното ниво на сериозност што е потребно за член 3 не е постигнато. Конкретно, Судот забележал дека иако дискриминаторското постапување како такво начелно може да претставува понижувачко постапување, жалителите не посочиле факти што би можеле да му овозможат на Судот да открие дека нивото на психичко страдање што го доживеале, било слично на нивото што Судот го утврдил и во други слични случаи. Судот направил разлика помеѓу сегашниот случај од случајот *Идентоба и други против Грузија* (2015), каде што вербалната злоупотреба и сериозните закани биле проследени со вистински физички напади.

60 Исто така во случаите *Милановиќ против Србија* (2012), *Вирабјан против Ерменија* (2012).

61 Исто така во случајот *Р. Б. против Унгарија* (2016).

62 *Здружение АСЦЕРТ и други против Романија, Жалбено барање бр. 19237/16. Случајот е подетално анализиран во делот Криминал од омраза мотивиран од сексуална ориентација и пристрасност кон родовиот идентитет.*

Понатаму, Судот споменал дека иако контра-демонстрантите биле побројни, полицијата постојано ги следела, не се случиле никакви дела, а вербалната злоупотреба, иако е отворено дискриминаторска, не била толку тешка што може да предизвика страв, страдање или чувство на инфериорност, кои се неопходни за да се примени член 3.

Понатаму, Судот ја разгледал применливоста на член 8 разгледуван во врска со член 14 и утврдил дека постапувањето што е предмет на жалбата влијае врз психолошката благосостојба и достоинството на индивидуалните жалители, со што спаѓа во сферата на нивниот приватен живот. Дополнително, насилните вербални напади врз жалителите, кои се случиле во контекст на докази за модели на насилство и нетолеранција против сексуално малцинство, го достигнале степенот на сериозност што е потребен за да се примени член 8. Анализирајќи ја основаноста, Судот прво ја утврдил „должноста на државата да спречи нанесување насилство со омраза (физички напади или вербална злоупотреба) од физички лица и да го истражи постоењето на каков било дискриминаторски мотив зад таквото насилство“.⁶³ Во однос на обврската за заштита, Судот утврдил дека надлежните органи не успеале правилно да го проценат ризикот што го сноселе индивидуалните жалители како резултат на нападите од настрапниците и да одговорат соодветно со цел да го заштитат достоинството на индивидуалните жалители од хомофобични напади од трето лице.⁶⁴ Во однос на обврската за истрага, Судот донел заклучок дека „властите не презеле разумни чекори за да истражат дали вербалната злоупотреба била мотивирана од хомофобија. Потребата да се спроведе значајно истражување за можноста за постоење дискриминаторски мотиви зад злоупотребата била апсолутна, со оглед на непријателството кон ЛГБТ-заедницата во испитуваната земја и земајќи ги предвид доказите дека хомофобичните навреди биле изговорени од настрапниците за време на инцидентот“.⁶⁵ Горенаведеното довело до прекршување на член 14, преземен во врска со член 8.

63 *Id.*, § 96.

64 *Id.*, § 113.

65 *Id.*, § 123.

г. Системот за кривична правда мора да може соодветно да истражува, да гони и да казнува кривични дела од омраза

Во 2007 година, Судот го разгледал случајот **Ангелова и Илиев против Бугарија**⁶⁶, кој се однесувал на наводен пропуст на државата да спроведе ефикасна и брза истрага за малтретирање и смрт на маж со ромско потекло. Друг аспект што се разгледувал бил дека недостатокот на домашно законодавство за расно-мотивирани кривични дела довел до необезбедување соодветна правна заштита од такви кривични дела. Во времето на кривичното дело, бугарскиот национален правен систем одделно не го криминализирал делото на расно-мотивирано убиство или тешка телесна повреда, ниту, пак, содржел изречни одредби за зголемување на казните во врска со таквите прекршоци доколку се мотивирани од расизам. За ова, Судот изјавил дека **недостатокот на директни закони за криминал од омраза не треба да ја намали можноста на надлежните органи да ја разгледуваат расистичката мотивација за време на кривичниот процес** и дека општата кривично-правна рамка треба да овозможи соодветна и зголемена казна за овие видови кривични дела. Конкретно, Судот изјавил дека **„може да се користат и други средства за да се постигне посакуваниот резултат од казнувањето на сторителите што имаат расистички мотиви“**.⁶⁷ Во овој случај, во домашното законодавство постоела можност да се изрече построга казна во зависност, меѓу другото, од мотивот на сторителот; а надлежните органи ги обвиниле напаѓачите за тешки дела. Иако со ова не била обезбедена директна референца за расистичките мотиви на сторителите, сепак биле предвидени построги казни од оние предвидени во домашното законодавство за дела од расна омраза.

Така, Судот забележал дека немањето одредби за зголемување на казната за расистичко убиство или тешка телесна повреда, не треба да ги ограничи властите да спроведат ефективна истрага и ефикасно да го применат по-

стојното домашно законодавство.⁶⁸ Судот донел заклучок дека властите не ја исполниле својата обврска во согласност со член 2, ефикасно да ја испитаат смртта веднаш, брзо и со потребната енергичност, која ќе доведе до судење и осудување на одговорните лица, имајќи ги предвид и расните мотиви на нападот.⁶⁹

Потребата системот за кривична правда да може соодветно да истражува и да санкционира кривични дела од омраза, неодамна била истакната и во случајот **Сабалиќ против Хрватска** (2021)⁷⁰, во кој една жена била насилно нападната откако открила дека е лезбијка. Хрватските власти не го истражиле мотивот за нападот и започнале само постапка за помал прекршок за нарушување на јавниот ред и мир; потоа, надлежните органи ја отфрлиле жалбата на жртвата дека имало криминал од омраза врз основа на тоа што кривичното гонење било забрането кај пресуда за помали прекршоци. Судот повторил дека во врска со кривичните дела од омраза, „почитувањето на позитивните обврски на државата изискува домашниот правен систем да го покаже својот капацитет за спроведување на кривичното право против сторителите на таквите насилни дела“.⁷¹ Особено, тоа подразбира **„ефикасна примена на домашни механизми за кривично право, кои можат да го расветлат можниот мотив за омраза со хомофобична конотација зад насилниот инцидент и да ги идентификуваат и, доколку е соодветно, на адекватен начин да ги казнат одговорните лица“**.⁷² И што е најважно, во случаи кога официјалната истрага довела до започнување постапка во националните судови, Судот ја истакнал улогата што ја имаат националните судови да спречат тешки напади врз физичкиот и психичкиот интегритет, да останат неказнети, или да спречат сериозните казниви дела да бидат казнети со претерано лесни казни. Во овој поглед, **улогата на националните судови е „да обезбедат дека обврската на државата да ги заштити правата на оние што се под нејзина судска**

66 *Ангелова и Илиев против Бугарија*, Жалбено барање бр. 55523/00.

67 *Id.*, § 104.

68 *Ibid.*

69 *Id.*, § 105.

70 *Сабалиќ против Хрватска*, Жалбено барање бр. 50231/13.

71 *Id.*, § 95.

72 *Id.*, § 105.

надлежност, е соодветно извршена, што значи дека мора да ја задржи својата надзорна функција и да интервенира во случаи на очигледна непропорционалност помеѓу тежината на делото и изречената казна⁷³.

Судот понатаму забележал дека одговорот на хрватските власти преку постапките за помали прекршоци не може да ја покаже нивната посветеност дека хомофобичните престапи нема и понатаму да бидат игнорирани од надлежните органи и дека ќе биде обезбедена ефективна заштита од таквите дела.⁷⁴ Судот заклучил дека со поведување неефективни постапки за помали прекршоци и како резултат на погрешно прекинување на кривичната постапка по формална основа, домашните надлежни органи не ја извршиле соодветно и ефективно својата процедурална обврска во согласност со член 3 разгледана во врска со член 14, како и дека таквото однесување на властите е спротивно на нивната должност да се борат против неказнивоста за кривичните дела од омраза.⁷⁵

д. Процедуралната должност за разоткривање на можните дискриминаторски мотиви подразбира да се земат предвид индикаторите за пристрасност на криминалот од омраза

Должноста на државата да ги разоткрие можните дискриминаторски мотиви налага надлежните органи да ги разгледаат сите факти за случајот што укажуваат на можна улога на дискриминаторска конотација во настаните. Со други зборови, надлежните органи треба да ги земат предвид индикаторите за пристрасност. **Индикаторите за пристрасност кон криминалот од омраза** се објективни факти, околности или модели, кои се поврзани со одредено кривично дело или дела, кои постојат самостојно или во врска со други факти или околности, а укажуваат на тоа дека стореното кривично дело може

да било мотивирано во целост или делумно од каква било форма на пристрасност.⁷⁶

Во случајот **Балаж против Унгарија** (2015)⁷⁷, Судот посебно се осврнал на примената на индикаторите за кривични дела од омраза. Случајот се однесувал на расистички напад на маж со ромско потекло од страна на казнено-поправен службеник и конкретниот пропуст на властите да спроведат ефективна истрага за нападот и особено недостаток на доволно дејствување за утврдување можен расистички мотив. Иако истражните органи (обвинителството) започнале истрага за делото и продолжиле со испитување на можниот расен мотив зад делото, тие го прекинале случајот со образложение дека иако постои веројатност за расистички мотиви, тоа не може да се утврди без сомнение за да се гарантира обвинението на сторителот. Потоа Судот ги забележал фактите за случајот што ги утврдиле истражните органи, конкретно дека сторителот користел навредлив и расистички јазик (на пример, „Не можеш да се справиш со валкан Циган?“) пред борбата со жртвата; еден ден по инцидентот, тој на **социјалните медиуми** објавил и коментирал дека „удирал во глава Циган што лежел на земја“; тој исто така објавил и филмска сцена со експлицитно расистичка порака и коментирал дека „некои други видови ѓубре живеат меѓу нас“. Судот забележал дека органите на прогон не објасниле зошто содржината на објавите и последователното сведочење на жалителот не можат недвосмислено да се поврзат со оспорените настани и не може да се сметаат како доказ за расно-пристрасни мотиви.⁷⁸ Оттука, Судот заклучил дека пропустот на обвинителните органи „да го идентификуваат расистичкиот мотив наспроти **мојните показатели за криминал од омраза** [какви што се објавите на социјалните мрежи]... ја нарушил соодветноста на истрагата до степен што е спротивен на обврската на државата на ова поле да спроведе интензивни истраги“.⁷⁹ Судот утвр-

73 *Id.*, § 109.

74 *Id.*, § 111.

75 *Id.*, §§ 115- 116.

76 Водич за ресурси: *Превенција и одговор на кривични дела од омраза*, ОБСЕ/ОДИХР, 2009, <https://www.osce.org/odhr/36426>.

77 *Балаж против Унгарија*, Жалбено барање бр. 15529/12.

78 *Id.*, §§ 71 -73.

79 *Id.*, § 75.

дил повреда на член 14 разгледуван во врска со член 3.

Во овој случај, Судот се повикал и на ОБСЕ/ОДИХР Водич за ресурси *Превенција и одговор на кривични дела од омраза*, 2009,⁸⁰ чија цел е да им помогне на надлежните органи да ги идентификуваат кривичните дела од омраза и, меѓу другото, ги карактеризира индикаторите за пристрасност на кривични дела од омраза. Во водичот се наведени **најчестите типови индикатори за пристрасност**, какви што се: перцепција на жртвата/сведокот; однесување на сторителот (коментари, писмени изјави или гестови); разлики помеѓу сторителот и жртвата според етничка, верска или културна основа; цртежи, ознаки, симболи и графити оставени на местото на настанот; вклучување организирани групи на омраза или нивни членови/припадници; локација и време; модели/зачестеност на претходни злосторства или инциденти, како и природа на насилството.

Во својата судска практика, Судот се повикал на разни видови фактички информации и контекст во врска со случаите што ги разгледувал, а кои, според Судот, им наложиле на надлежните органи да испитаат дали делата можеби имаат дискриминаторски мотиви. Конкретно, во случајот *Идентоба и други против Грузија*, Судот посебно го истакнал „јасниот хомофобичен говор на омраза изговорен од напаѓачите за време на инцидентот“ како факт што налага властите да спроведат значајна истрага за дискриминацијата што стои зад нападот. Ова било уште повеќе потврдено во случајот *Сабалиќ против Хрватска*, кога Судот навел дека „дискриминаторските забелешки и расистичките навреди во секој случај мора да се земат предвид како отежнувачки фактор кога се разгледува даден случај на малтретирање во однос на член 3“.⁸¹

Во случајот *Шеќиќ против Хрватска*, Судот ги забележал фактите дека „напаѓачите припаѓале на **група скинхеди**, која по својата природа се раководи од екстремистичка

и расистичка идеологија“⁸² и дека властите биле свесни за тоа, факти што покажувале дека нападот најверојатно бил предизвикан од етничка омраза и затоа е потребна соодветна истрага од властите. Слично на тоа, во случајот *Абду против Бугарија* (2014)⁸³, Судот споменал дека наводните сторители ѝ биле познати на полицијата како скинхеди, познати по својата **екстремистичка и расистичка идеологија** и ова било јасен показател за можниот пристрасен мотив зад постапките на сторителот и затоа надлежните органи требало да го испитаат.

Во голем број случаи, Судот исто така споменал општо ниво на нетолеранција или широкораспространети предрасуди кон одредена малцинска група во општеството или во одредена област, како можен фактор што властите треба да го разгледаат и кои, земени заедно со други индикатори за криминал од омраза, може да укажуваат на дискриминаторски мотиви зад делото. Во случајот *Идентоба и други против Грузија*, Судот ја забележал „историјата на непријателскиот став на јавноста кон ЛГБТ-заедницата во Грузија“ и во својот заклучок споменал дека „неопходноста за спроведување значајно испитување на дискриминацијата зад нападот на маршот [...] **била нужност** со оглед на непријателскиот став спрема ЛГБТ-заедницата од една страна, како и врз основа на јасниот хомофобичен говор на омраза изговорен од напаѓачите за време на инцидентот, од друга страна“.⁸⁴ Слично на тоа, во случајот *Начова против Бугарија*, Судот изјавил дека расистичката изјава на сторителот, „гледана во однос на многуте објавени извештаи за **постојењето предрасуди и непријателство кон Ромите во Бугарија**, повикала на верификација“.⁸⁵ Слични аргументи користел Судот во случајот *М.Ц. и А.Ц. против Романија* (2016).⁸⁶

82 *Шеќиќ против Хрватска*, §§ 68-69.

83 *Абду против Бугарија*, Жалбено барање бр. 26827/08. Овој случај е подетално разгледан во делот *Кривични дела од омраза мотивирани од расно и етничко потекло*.

84 *Идентоба и други против Грузија*, § 77.

85 *Начова против Бугарија*, § 163.

86 Овој случај е подетално разгледан во делот *Кривични дела од омраза мотивирани од пристрасност кон сексуалната ориентација и родовиот идентитет*.

80 Водич за ресурси: *Превенција и одговор на кривични дела од омраза*, ОБСЕ/ОДИХР, 2009, <https://www.osce.org/odihhr/36426>.

81 *Сабалиќ против Хрватска*, § 65.

Случајот **Сакир против Грција** (2016)⁸⁷ се однесувал на напад врз Авганистанец во центарот на Атина, кој бил хоспитализиран како последица на нападот, како и пропустот на државата да спроведе ефективна истрага, вклучително и да ги процени можните расистички мотиви зад нападот. Во овој случај, Судот утврдил повреда на член 3, во неговиот процедурален аспект. Во образложението, Судот посочил на **општиот контекст на случајот** и на извештаите на меѓународните невладини организации и националните надлежни органи, кои ја истакнале **појавата на расистичко насилство во центарот на Атина**, конкретно зголемувањето на насилните инциденти од расистичка природа (особено во областа Агиос Пантелеимон, каде што се случил нападот врз жалителот), постоењето повторливи модели на напади врз странци, извршени од екстремистички групи, и сериозни пропусти на полицијата да ги испита овие напади. Судот заклучил дека, иако инцидентот во овој случај се случил во Агиос Пантелеимон и природата на нападот има карактеристики на расистички напад, полицијата целосно не го довела овој случај во контекстот што е опишан со извештаите и го третираше како изолиран случај. Ова, заедно со другите процедурални недостатоци во истрагата, го натерало Судот да донесе заклучок дека надлежните органи не постапиле со случајот со нивото на трудољубивост и ефикасност што го налага член 3.

Во случаи на прекршоци извршени од државни агенти, Судот, во неколку случаи, го споменал контекстот на „**институционализиран расизам**“, „**прекумерна употреба на сила од органите на прогонот**“ или „**продолжување на инциденти на полициска злоупотреба**“ кон одредена малцинска група во дадена состојба како сигнали што треба да ги поттикнат властите да ги преземат сите можни чекори за да истражат дали дискриминаторските мотиви можеби имале улога во настаните. Во случајот **Кобзару против Романија** (2007),⁸⁸ кој се однесувал на наводно малтретирање маж со ромско потекло од страна на полицијата во полициската ста-

ница, Судот ги истакнал „**многубројните антиромски инциденти**, кои често вклучувале државни агенти по падот на комунистичкиот режим во 1990 година, како и други документирани докази за **повторливиот пропуст на властите да ги поправат случаите на такво насилство**“, кои всушност ѝ биле познати на пошироката јавност, бидејќи редовно биле пренесувани од медиумите. Бидејќи надлежните органи обрнале внимание на овие случаи и романската влада донела мерки за решавање на овој проблем, овој контекст им бил познат на истражните органи во овој случај, „или требало да им биде познат, и затоа требало да се внимава во истражувањето на можните расистички мотиви зад насилството“.⁸⁹

Во случајот **Боака и други против Романија** (2016),⁹⁰ Судот го оценил полициското малтретирање на Романец со ромско потекло и последователниот недостаток на ефективна истрага за делото, како и недостаток на истрага за можни расни мотиви. Судот не можел да утврди одговорност на државата за полициското насилство врз основа на етничкото потекло на жртвата поради отсуство на конкретни докази (жалителите обвиниле дека против нив бил употребен навредлив и расистички јазик од службениците за спроведување на законот, но овие наводи не биле поткрепени). Сепак, во врска со должноста на државата да ги испита можните расистички мотиви, Судот ги земал предвид фактите дека истрагата на надлежните органи за малтретирањето била процедурално погрешна (што довело до повреда на член 3) и дека ја отфрлиле жалбата за дискриминација на жалителите (без да обезбедат објективно и разумно оправдување за тоа). Судот потоа изјавил дека овие факти, „гледани во однос на многуте објавени извештаи за **постоењето општи предрасуди и непријателство кон Ромите во Романија и за постојаните инциденти на полициска злоупотреба на припадниците на оваа заедница**“ создаваат потреба од верификација и истрага на можна причинско-последична врска помеѓу наводните расистички ставови прикажани од полициските службеници и злоупотребата

87 *Сакир против Грција*, Жалбено барање бр. 48475/09 (верзија на француски јазик).

88 *Кобзару против Романија*, Жалбено барање бр. 48254/99.

89 *Id.*, § 97.

90 *Боака и други против Романија*, Жалбено барање бр. 40355/11.

што ја претрпел жалителот од нив.⁹¹ Оттука, Судот заклучил дека недостатокот на каква било очигледна истрага за жалбата за дискриминација претставува повреда на член 14, разгледуван заедно со член 3 во неговиот процедурален аспект.

ѓ. Истрагата не може да исклучува мотивација за пристрасност бидејќи постојат други мотиви

Во случајот *Балаж против Унгарија* (2015) кој е разгледан погоре, заедно со други аспекти, надлежните органи одбиле да поведат обвинение за сторител на расистички напад врз маж со ромско потекло врз основа на аргументот дека неговите расистички мотиви не можат да се утврдат „недвосмислено и без сомнение“. Поточно, тие тврделе дека причината за нападот можеби вклучувала други мотиви освен расната омраза. Во овој поглед, Судот забележал дека „не само делата што се засновани на карактеристиките на жртвата може да се класифицираат како кривични дела од омраза. За Судот, **сторителите може да имаат мешани мотиви**, под влијание на фактори на ситуацијата што се еднакви или посилни отколку под влијание на нивниот пристрасен став кон групата на која ѝ припаѓа жртвата“.⁹² Затоа, Судот го отфрлил аргументот на надлежните органи за докажување дека нападот бил „прецизно (токму)“ поради тоа што жалителот бил Ром.

е. Истражните органи и обвинителните органи мора да бидат неутрални и непристрасни во процената на доказите со кои располагаат

Во случајот *Стоица против Романија* (2008),⁹³ во кој како последица на наводното малтретирање од страна на полицијата на момче со ромско потекло тоа се здобило со трајна попреченост, Судот го испитал начи-

нот на спроведување на истрагата и открил дека како резултат на **недостатокот на непристрасност**, во комбинација со други недостатоци на истрагата, не била спроведена соодветна истрага, со што се врши повреда на член 3 во контекст на неговиот процедурален аспект. Конкретно, Судот забележал дека истражните органи земале сведоштва на само тројца од дваесет до триесет селани што биле присутни за време на инцидентите и не дале објаснување зошто другите селани не сведочеле за време на истрагата. Понатаму, воениот обвинител ги отфрлил изјавите на селаните како „пристрасни и помалку веродостојни“ без објаснување зошто тие би биле помалку веродостојни од оние на полицајците, бидејќи сите учесници може да се сметаат за еднакво пристрасни поради нивните спротивставени позиции во постапката (наводни жртви против наводни сторители).⁹⁴ Покрај тоа, воените обвинители ги игнорирале изјавите на полициските службеници дека однесувањето на селаните е „чисто циганско“, изјава што од перспектива на Судот ги покажува стереотипните ставови на полицијата и докажува дека полицајците не биле неутрални од расна гледна точка, ниту за време на инцидентите ниту во текот на истрагата.⁹⁵

Во случајот *Кобзару против Романија*, Судот, анализирајќи ја должноста на државата да ги испита можните расни мотиви, сметал дека тенденциозните забелешки на обвинителите во врска со ромското потекло на жалителот во текот на истрагата откриваат **општ дискриминаторски став на надлежните органи** и ги доведуваат во прашање неутралноста и ефективноста на истрагата. Судот забележал дека обвинителите не провериле дали полицајците што биле вклучени во насилството биле вмешани во претходни слични инциденти или дали претходно биле обвинувани за пројавување антиромски чувства.⁹⁶ Од перспектива на Судот, ова заедно со пропустот на државата да обезбеди какво било оправдување за овие пропусти било важен фактор што Судот го земал предвид при утврдување повреда на член 14, разгледуван

91 *Id.*, §§ 107-109.

92 *Балаж против Унгарија*, § 70.

93 *Стоица против Романија*, Жалбено барање бр. 42722/02.

94 *Id.*, §§ 70 - 73.

95 *Id.*, § 128.

96 *Кобзару против Романија*, став 98.

во врска со член 3, во процедуралниот дел.

ж. Процедуралната должност за истрага и разоткривање можна мотивација за пристрасност опфаќа и криминал од омраза поради поврзаност

Во случајот *Шкорјанец против Хрватска* (2017),⁹⁷ жалителката, жртва на расен напад поради поврзаност со нејзиниот партнер, маж од ромско потекло, кој исто така бил нападат, се жалела дека надлежните органи не ја заштитиле како жртва на кривични дела од омраза поради поврзаност⁹⁸ и не посветиле соодветно внимание на расната конотација на нападот, како и дека не ги голеле напаѓачите само затоа што таа самата не била од ромско потекло. Елаборирајќи го обемот на должноста да се испита можната пристрасност зад одреден напад, Судот изјавил дека обврската на надлежните органи да побараат можна врска помеѓу расистичките ставови и даденото насилно дело, според член 3 разгледуван во врска со член 14, „не се однесува само на насилство врз основа на вистинскиот или перципираниот личен статус или карактеристики на жртвата, туку и насилни дела врз основа на **вистинска или претпоставена поврзаност или здружување на жртвата со друго лице што всушност поседува или се претпоставува дека поседува одреден статус или заштитена карактеристика**“.⁹⁹

Судот понатаму објаснил дека „некои жртви на кривични дела од омраза се избрани не затоа што поседуваат одредена карактеристика, туку поради нивната поврзаност со друго лице што всушност ја поседува или се

претпоставува дека ја поседува соодветната карактеристика. Оваа врска може да има форма на **припадност или поврзаност на жртвата со одредена група**, или вистинска или перципирана поврзаност на жртвата со припадник на одредена група преку, на пример, лична врска, пријателство или брак“.¹⁰⁰ Во овој случај, надлежните органи ја ограничиле својата истрага само на елементот на криминал од омраза во нападот врз партнерот на жалителката, додека жалителката ја третираше само како сведок и покрај фактот дека таа исто така се здобила со повреда во текот на истиот напад додека била во неговата компанија. Имено, Судот изјавил дека тие „не спровеле темелна процена на релевантните фактори на ситуацијата и врската помеѓу“ односот на жалителката со нејзиниот партнер и расистичкиот мотив за нападот врз нив. Ова, од перспективата на Судот, заедно со фактот дека инсистирањето на надлежните органи на фактот дека самата жалителка не е од ромско потекло и нивниот пропуст да идентификуваат дали напаѓачите сметале дека и самата таа е од ромско потекло, резултирало со недоволна процена на околностите на случајот. Оттука, Судот заклучил дека надлежните органи не ги исполниле своите обврски и утврдил повреда на член 3 од неговиот процедурален аспект во врска со член 14.¹⁰¹

⁹⁷ *Шкорјанец против Хрватска*, Жалбено барање бр. 25536/14.

⁹⁸ Кривичните дела од омраза немаа за цел само поединци од одредени групи. Луѓето што само се поврзуваат со одредена група или се сметаат за членови на одредена група што споделува заштитена карактеристика, исто така, можат да бидат жртви на кривични дела од омраза. ОБСЕ/ОДИХР *Превенција и одговор на кривични дела од омраза*: Водич за ресурси за невладини организации во регионот на ОБСЕ (2009), цитиран погоре.

⁹⁹ *Id.*, § 56.

¹⁰⁰ *Id.*, § 66.

¹⁰¹ *Id.*, ставови 67 - 72.

Кривични дела од омраза мотивирани од расно и етничко потекло

**Абду против Бугарија
(Жалбено барање бр. 26827/08)
од 11 март 2014**

Белешка за постапката

Жалителот, судански државјанин, тврдел дека надлежните органи не ја исполниле својата обврска да спроведат ефикасна истрага за расистичкиот напад против него. Тој се засновал на член 3 и член 14 од Конвенцијата.

Резиме за фактите¹⁰²

Во мај 2003 година, г. Абду и негов пријател учествувале во тепачка со две бугарски момчиња, кои подоцна полицијата ги опишала како скинхеди. Едно од младите момчиња, наводно, го турнал господинот Абду на земја и го клоцал додека го нарекувал „валкан црнец“. Вториот напаѓач потоа извадил нож, по што жртвите побегнале. Абду и неговиот пријател потоа се сретнале со полициски службеници, кои ги уапсиле нивните напаѓачи. Судскиот лекар што го прегледал г. Абду забележал дека имал неколку повреди што можеле да бидат предизвикани во тепачка.

По завршувањето на истрагата, полицијата ги проследила доказите до јавниот обвинител за да одлучи дали ќе започне кривична постапка за „расно-мотивирано насилство“, дело според бугарскиот Кривичен законик. Во јуни 2007 година, јавниот обвинител донел одлука дека нема случај на кој може да се одговори; тој утврдил дека во отсуство на докази што докажуваат дека нападот бил расно-мотивиран, не било одредено казнивото дело. Жалбите поднесени од г. Абду против таа одлука биле отфрлени и во август 2008 година јавниот обвинител одбил

да му достави на адвокатот на жалителот копии од документите за кривичната постапка. Г. Абду тврдел дека надлежните органи не ја исполниле својата обврска да спроведат ефикасна истрага за расистичката природа на нападот врз него. Според истите одредби, тој исто така тврдел дека недоволната истрага се должи на предрасудите на властите.

Анализа и заклучоци на Судот

Проценувајќи ја сериозноста на постапувањето кон жалителот, Судот оценил дека повредите со кои се здобил жалителот, заканата со нож, а **особено повредата на човечкото достоинство која ја сочинувал претпоставениот расен мотив за насилство**, го квалификува постапувањето во опсегот на член 3.

Што се однесува до почитувањето на позитивните обврски од страна на државата, Судот забележал дека брзо била отпочната прелиминарна истрага, биле собрани сите докази и биле доставени до јавниот обвинител за да одлучи дали двете бугарски момчиња треба да бидат кривично гонети за расистичко насилство. Меѓутоа, обвинителството одлучило дека не е утврдено делото и конкретно дека не е утврдена расистичката мотивација за насилство. Обвинителните органи ги фокусирале своите истраги на утврдување на тоа кој ја започнал тепачката, само забележувајќи го недостигот на докази дека насилството било мотивирано од расистички согледувања. Судот сметал дека со оглед на специфичните основани наводи за расистички навреди наведени од жалителот (расни навреди, двајцата наводни сторители биле скинхеди што ѝ биле добро познати на полицијата), надлежните органи располагаале со веродостојни докази што укажувале на можна расистичка мотивација за насилство и не ја исполниле својата обврска да ги преземат сите разумни мерки за да го истражат

¹⁰²Соопштение до медиумите од 11.3.2014.

ова. Обвинителните органи не го прашале сведокот за забелешките што можеби ги слушнал за време на инцидентот, ниту, пак, ги сослушале обвинетите за можен расистички мотив за нивните постапки.

Бидејќи надлежните органи тврделе дека за жалителот биле достапни други правни средства, како што е приватна тужба за помали повреди или барање надоместок на штета во случај на вина против двете одговорни лица, Судот забележал дека приватната тужба нема да ја опфати наводната расистичка мотивација за насилство, што е основен дел од жалбата на жалителот. Што се однесува до можноста за поднесување тужба за надоместок на штета, Судот забележал дека таквата постапка, која може да доведе до исплата на надоместок, но не и до гонење на одговорните, нема да ги исполни процедуралните обврски на државата од член 3 во случај на напад. Од таа причина, алтернативните правни средства што биле споменати од властите не можело да се земат предвид, во околностите на овој случај, како средства што можат да ги исполнат процедуралните обврски на државата.

Судот заклучил дека има повреда на член 3 во неговиот процедурален аспект, разгледуван одделно и во врска со член 14.

Коментари

Со овој случај, Судот ја потврдил должноста на државата да го испита можниот расен мотив зад насилното дело, вклучително и да ги земе предвид фактите на случајот што укажуваат на таков мотив. Конкретно во овој случај, јасни показатели за мотивот на пристрасност биле расните навреди од напаѓачите за време на тепачката. Исто така, наводните сторители ѝ биле познати на полицијата како скинхеди, познати по својата екстремистичка и расистичка идеологија. Понатаму, Судот се повикал на наодите на различни национални и меѓународни органи во врска со пропустот на бугарските надлежни органи за ефикасно спроведување на одредбите за казнување случаи на расистичко насилство како важна контекстуална информација што требало да се земе предвид.

Во овој случај, Судот, исто така, истакнал дека расистичката мотивација е важен фактор во процената на сериозноста на малтретирањето врз основа на член 3, а со тоа и неговата применливост. Во својата судска практика, Судот забележал дека дури и таму каде што жртвата не претрпела сериозни или трајни физички повреди, постапувањето може да се опише како „понижувачко“, бидејќи тоа претставувало напад врз „токму она што е една од главните цели на член 3 за заштита, имено, достоинството и физичкиот интегритет на една личност“.

На пример, во случајот *Ѓорѓевиќ против Хрватска* (2012),¹⁰³ случај што се однесува на малтретирање лице што страда од физичка и психичка попреченост, Судот одлучил дека чувствата на страв и беспомошност предизвикани од малтретирањето се доволно сериозни за да се постигне нивото на сериозност што е потребно за делото да спаѓа во рамките на член 3, иако жалителот претрпел физички повреди само во една пригода. Дискриминаторските забелешки и расистичките навреди во секој случај мора да се земат предвид како отежнувачки фактор при оценување даден случај на малтретирање врз основа на член 3, кој е применлив и за двете дела што им се припишуваат на државни агенти (видете го случајот *Б.С. против Шпанија* (2012))¹⁰⁴ и на физички лица, како во овој случај. Во контекст на верска нетолеранција, Судот заклучил дека гаранциите според член 3 не можат да бидат ограничени на дела на физичко малтретирање, туку може да го опфатат и нанесувањето психичко страдање од трети лица (видете случај *Бегелури и други против Грузија* (2014)).¹⁰⁵

¹⁰³Овој случај е подетално анализиран во делот *Кривични дела од омраза мотивирани од пристрасност кон лица со попреченост*.

¹⁰⁴Овој случај е подетално анализиран во делот *Интерсекционалност*.

¹⁰⁵Овој случај е подетално анализиран во делот *Кривични дела од омраза мотивирани од верска пристрасност*.

**Бурлија и други против Украина
(Жалбено барање бр. 3289/10)¹⁰⁶
од 6 ноември 2018 година**

Белешка за постапката

Жалителите се украински државјани од ромска етничка припадност, кои тврделе дека нападот врз нивните домови во текот на антиромскиот „погром“, во кој властите наводно биле соучесници или барем не го спречиле или ефективно не го истражиле, како и нивните несоодветни услови за живеење по нивното раселување како резултат на тој напад, бил повреда на членовите 3, 8, 13, 14¹⁰⁷ од Конвенцијата и член 1 од Протоколот број 1.¹⁰⁸

Резиме за фактите¹⁰⁹

На 7 септември 2002 година, 17-годишен етнички Украинец бил убиен во селото Петривка, во регионот на Одеса во Украина, наводно од маж со ромско потекло. Како одговор на тоа, толпа жители побарале протерување на сите Роми од селото. На состанокот следниот ден, локалниот совет се согласил со овој пристап. По интервенција на Окружната управа и Окружниот полициски оддел, советот одлучил да побара од органите на прогонот да протераат „социјално опасни лица, без оглед на етничкото потекло“.

Таа вечер, градоначалникот на селото ги советува ромските жители да заминат пред претстојниот „погром“. Истата ноќ, толпа за која се проценува дека сочинувала неколку стотици луѓе ги разграбала домовите на жалителите и ги уништиле нивните лични предмети. За време на нападот имало присутни полициски службеници, но не се обиделе да го спречат грабежот и очигледно се фокусирале само на спречување човечки жртви. Повеќето од жалителите биле во селото за време на собирот за нападот, помеѓу 7 и 9 септември, иако мал дел заминале претходно и не знаеле што се случило сè додека не се вратиле потоа.

¹⁰⁶Бурлија и други против Украина.

¹⁰⁷Член 13 – Право на ефективен правен лек.

¹⁰⁸Член 1 од Протокол бр. 1 – Заштита на имотот.

¹⁰⁹Соопштение за медиумите од 6.11.2018.

Кривичната постапка биле поведена веднаш, на 10 септември, поради сомневање за однесување со предизвикување безредие извршено во група. Истрагата, предводена од регионален полициски истражител, но исто така со вклучување на локалната полиција, била суспендирана и повторно отворена во неколку наврати пред нејзиното конечно суспендирање во март 2009 година.

Анализа и заклучоци на судот

Прво, Судот направил разлика помеѓу две групи жалители: 1) жалителите што биле присутни во селото во пресрет на нападот ноќта на 9-10 септември 2002 година и морале да ги напуштат своите домови во селото под закана за тој напад, и 2) жалителите кои, по лично прифаќање, биле далеку од своите домови во моментот на настаните за кои станува збор, и затоа немале сознанија за претстојниот напад, при што потоа дознале само за штетата што им била нанесена.

Повреда на член 3 разгледуван во врска со член 14 во однос на Групата I

Во однос на **суштинскиот аспект на член 3**, Судот утврдил дека нападот врз домовите на жалителите бил мотивиран од антиромски став. Понатаму се утврдило дека полицијата не презела никакви мерки за заштита на домовите на жалителите од нападот и не била дадена објективна причина за нивната неактивност. Конкретно, и полицијата во селото и полицијата на окружно ниво доволно однапред знаеле за погромот што се подготвувал. Понатаму, решението на селскиот совет и особено полициското присуство и пасивност на местото на нападот, оставиле впечаток на официјална поддршка за нападот. И на крај, нападот претставувал понижувачко постапување, особено поради односот на властите. Конкретно Судот оценил дека оваа група жалители сигурно чувствуваала страв, болка, беспомошност и инфериорност кога биле принудени да ги напуштат своите домови, што се влошило со сознанието дека тие најверојатно ќе бидат ограбени. Ова сериозно го намалило нивното достоинство и претставувало понижувачко постапување, со повреда на член 3. Сето горенаведено при-

донело Судот да заклучи дека има повреда на суштинскиот аспект на член 3, разгледуван заедно со член 14.

Во однос на **процедуралниот аспект на член 3**, Судот забележал дека домашната истрага за нападот се карактеризира со голем број сериозни пропусти. Понатаму, припадниците на локалната полиција имале активна улога во истрагата и покрај тоа што биле обвинети за вмешаност во нападот. Заокружувањето на истрагата на таков начин и пропустот да се истражи таквата јасна причина за истрага, од перспектива на Судот, покажало не само несоодветност и недостаток на темелност во истрагата, туку и недостаток на независност. Понатаму, и покрај јасните докази дека нападот бил насочен кон припадници на одредена етничка група, тој бил истражен како обично нарушување и не било посветено внимание на антиромските предрасуди како можна отежнувачка околност. Ова го натерало Судот да донесе заклучок дека истрагата за инцидентот не може да се смета за ефикасна, затоа што постои повреда на процедуралниот аспект на член 3, разгледуван во врска со член 14.

Повреда на член 3 разгледуван во врска со член 14 во однос на Групата II

Врз основа на анализите и заклучоците во врска со жалителите од Групата I, Судот утврдил дека ситуацијата со жалителите од Групата II не спаѓа во рамките на член 3 и може да биде доволно опфатена во согласност со член 8. Според тоа, Судот забележал дека истите заклучоци важат и за жалителите од Групата II бидејќи единствената разлика помеѓу нив и претходната група била тоа што тие отсутствувале од селото во времето на настаните од 7-10 септември 2002 година и подоцна се вратиле во селото кога виделе дека нивните домови се оштетени. Судот ги повторил своите наоди од горенаведеното и оценил дека тие согледувања се доволни за Судот да утврди дека има повреда на член 8, разгледуван во врска со член 14, поради улогата што ја имале надлежните органи пред и во текот на нападот врз домовите на жалителите и поради тоа што не спровеле ефективна истрага за нападот.

Коментари

Судот ја истакнал улогата на локалните надлежни органи во спречувањето и заштитата од нападите, во овој случај нападот врз заедницата и нивните куќи, мотивиран од антиромски чувства. Уништувањето на нивните куќи претставувало нечовечко и понижувачко постапување, за што властите биле одговорни врз основа на тоа дека биле соучесници во нападот и не успеале да ги заштитат од него, односно не презеле никакви чекори за да го спречат и го следеле настанот како што се одвивал.

Во овој случај, при оценување на опсегот на примена и одговорноста според член 3, Судот посочил два аспекта што придонеле за намалување на достоинството на жалителите. Прво е **природата на нападот**, имено, неговиот мотив на пристрасност и влијанието што може да го има врз луѓето што ја споделуваат истата заштитена карактеристика што е нападната. Конкретно, жалителите не биле нападнати поради нешто што направиле, туку поради тоа кои се, односно поради нивната етничка припадност. Во прилог на физичка штета, ова може да има сериозно психолошко влијание и да поттикне чувство на страв од идни напади.¹¹⁰ Ова особено важи за заедница што била маргинализирана низ историјата и подлежела на дискриминација или дури и прогон, што е случај со ромските заедници во многу земји во Европа. Вториот елемент што во овој случај само го зајакнал чувството на болка и на беспомошност кај жалителите што биле предупредени за нападот било токму тоа што властите одлучиле да не ги заштитат жалителите, туку ги советувале да заминат пред „погромот“. Така, жалителите биле доведени во ситуација кога морале да заклучат дека поради **своите семејни односи и својата етничка припадност, тие не можеле да сметаат на заштита на законот** во местото каде што живееле во вообичаени услови во текот на значителен временски период. Одлуката да ги напуштат своите домови пред нападот, не била резултат на практикување на нивната слободна волја туку начин на заштита на нивниот фи-

¹¹⁰ Разбирање на потребите на жртвите на криминал од омраза, ОБСЕ/ОДИХР, 2020 година, <https://www.osce.org/odihr/463011>.

зички интегритет. Нивните чувства на страв и на инфериорност дополнително се влошиле со сознанието дека нивните домови најверојатно ќе бидат ограбени, но дека тие не се во состојба да ги заштитат без да им биде доведен животот во опасност. Општо гледано, тоа сериозно го намалило нивното достоинство. Судот заклучил дека улогата на полицијата и фактот дека тие настани се поттикнати од чувства насочени кон нив како Роми, претставуваат навреда за достоинството на жалителите, која е доволно сериозна за да се категоризира како „понижувачко“ постапување.¹¹¹

**Лингурар против Романија
(Жалбено барање бр. 48474/14)
од 16 април 2019 година**

Белешка за постапката

Жалителите се семејство од четири романски државјани со ромско потекло, кои се жалеле дека биле малтретирани од полицијата, дека истрагата за нивните наводи била неефикасна и дека оправдувањето на надлежните органи за рацијата (упадот) било расистичко. Тие се засновале на член 3 и член 14.

Резиме за фактите¹¹²

Според семејството на жалителот, неколку полициски службеници и жандарми, кои биле облечени во специјална облека за интервенција, вклучително и фантомки, ја скршиле нивната влезна врата за време на рацијата (упадот) во раните утрински часови на 15 декември 2011 година, ги извлекле од креветот и ги претепале. Двајцата машки членови на семејството биле дополнително малтретирани во дворот, а потоа биле однесени на сослушување во локалната полициска станица. Тие биле ослободени истиот ден со парична казна за незаконско сечење дрва. По рацијата, семејството било во локалната болница за лекување болки во стомакот и

градите и модринки. Во медицинските извештаи за тројца од жалителите бил даден заклучок дека нивните повреди можело да бидат предизвикани од удирање со тврди предмети.

Во 2012 година, семејството поднело кривична пријава во која ги обвинило органите на прогонот за насилство. Откако од првичната истрага било заклучено дека нема доволно докази за гонење, судовите им наредиле на органите на прогонот да спроведат дополнителни истраги, а конкретно да ги оправдаат повредите на жалителите. Со новата истрага бил донесен заклучок дека мажите жалители сигурно биле повредени кога полицијата морала да употреби сила за да ги имобилизира, додека повредите на жените жалители би можело да се објаснат со „однесување кое е специфично за Ромите“, имено влечење на сопствената коса и удирање шлаканици на своите лица. Воедно, обвинителот истакнал дека повеќето од жителите од Валцелеле каде што живееле жалителите, биле познати по прекршувања на законот и биле агресивни кон полицијата. На крајот, судовите ги отфрлиле жалбите на жалителите за одлуките на обвинителите во 2014 година. Тие сметале дека објаснувањата на обвинителите за повредите на жалителите се веродостојни и утврдиле дека полицијците не користеле прекумерна сила. Обвинителните органи и судовите ги отфрлиле наводите на жалителите дека било систематска практика во областа полицијата да ја напаѓа ромската заедница.

Анализа и заклучоци на судот

Наводно малтретирање

Судот забележал дека жалителите се стекнале со повреди за кои е потребна медицинска нега по рацијата, која достигнала минимално ниво на сериозност според член 3. Ништо не укажувало на тоа дека четворица полициски службеници што биле одговорни за рацијата, дел од група високо обучени службеници, биле совладани од невооружените жалители; затоа, Судот го отфрлил аргументот дека примената на сила била неопходна поради агресивното однесување на жалителите. Покрај тоа, никогаш не била поведена постапка

¹¹¹ Бурлија и други против Украина, § 134.

¹¹² Соопштение за медиумите од 16.4.19.

против жалителите за какво било насилно кривично дело. Што се однесува до хипотезата на надлежните органи дека повредите што ги претрпеле жените жалители биле самонанесени, нема докази што би ја потврдиле оваа хипотеза. Затоа, Судот изјавил дека силата што ја користеле службениците за спроведување на законот за време на рацијата, не била пропорционална и сметал дека имало повреда на член 3 во неговиот суштински дел.¹¹³

Наводни расни мотиви за организација на полициската рација

Судот забележал дека во планот за полициска интервенција, изготвен пред полицискиот упад на 15 декември 2011 година, властите го идентификувале етничкиот состав на целната заедница и се осврнале на наводното антисоцијално однесување на етничките Роми и наводната висока стапка на криминал меѓу Ромите. Истите тврдења биле изнесени од истражителите, кои ја објасниле наводната агресивност на жалителите со нивните етнички карактеристики или со навики што се „специфични за Ромите“. Судот сметал дека начинот на кој властите го оправдале и го извршиле полицискиот упад покажува дека полицијата ги искористила своите овластувања на дискриминаторски начин, очекувајќи дека жалителите се криминалци поради нивното етничко потекло. Судот утврдил дека тоа претставувало **етничко профилирање на жалителите** и дека било дискриминаторско, што било повреда на член 14 разгледуван во врска со член 3.¹¹⁴

Наводен недостаток на ефективна истрага

Судот ги забележал доказите што биле изготвени од страните и расположливиот материјал што покажувал дека ромските заедници во Романија често се соочуваат со институционализиран расизам и подлежат на прекумерна примена на сила од органите на прогонот. Во овој контекст, од перспектива на Судот, самиот факт дека во конкретниот случај стереотипите за „однесување на Ромите“ се дел од процената на надлежните

органи за ситуацијата, може да предизвика сомневање за дискриминација врз етничка основа. Судот заклучил дека таквите сомневања, заедно со модалитетите на интервенција од 15 декември 2011 година, требало да ги поттикнат надлежните органи да ги преземат сите можни чекори за да истражат дали дискриминацијата имала улога во настаните. Меѓутоа, наводите на жалителите за дискриминација и за криминализација на ромската заедница биле отфрлени од домашните надлежни органи и судови без темелна анализа на сите релевантни околности на случајот. Воедно имало и повреда на член 14 разгледуван во врска со член 3 во однос на истрагата. Откако утврдил повреда на членовите 3 и 14 заедно, Судот утврдил дека не произлегле одделни прашања само според член 3, што се однесува до жалбата на жалителите за неефикасноста на кривичната истрага.

Коментар за одлуката

Овој случај го истакна проблемот со **институционалниот расизам и етничкото профилирање**.¹¹⁵ Во овој случај, Судот за првпат изречно го употребил терминот „етничко профилирање“ во однос на полициското дејствување и утврдил дека е дискриминаторски. Судот забележал дека самото однесување на жалителите било изведено од стереотипна перцепција што властите ја имале за ромската заедница во целина, и затоа жалителите биле цел, бидејќи тие биле Роми и затоа што властите ја доживувале ромската заедница како антисоцијална и криминална. Овој заклучок го надминува едноставниот израз на загриженост за етничката дискриминација во Романија. Конкретно покажува дека одлуките за организирање полициски упад и за примена на сила против жалителите биле донесени врз основа на размислу-

¹¹⁵ Спречување незаконско профилирање денес и во иднина: водич, Агенција за фундаментални права, 2018, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/preventing-unlawful-profiling-today-and-future-guide>. Овој водич објаснува што е профилирање, правните рамки со кои се регулира и зошто спроведувањето на законито профилирање е неопходно за усогласување со фундаменталните права и клучно за ефективно полициско работење и гранично управување. Воедно, водичот содржи практични упатства за начини како да се избегне незаконито профилирање во полициските операции и во операциите за гранично управување.

¹¹³ §§ 69 - 73.

¹¹⁴ §§ 74 -78.

вањата засновани на етничкото потекло на жалителите. Властите автоматски ја поврзале етничката припадност со криминално однесување, така што нивното етничко профилирање на жалителите било дискриминаторско.

Понатаму, Судот забележал дека истиот став кон ромската заедница во Романија го делат и обвинителите и националните судови. И обвинителот сметал дека полицискиот упад бил неопходен поради проблемите со ромската заедница и нивното криминално однесување. Ова покажува дека властите го прошириле криминалното однесување на неколку нивни членови на целата заедница само врз основа на нивното заедничко етничко потекло. И на крај, домашните судови прифатиле, како оправдување за примена на сила, процена што била направена од полицијата, во која се чинело дека негативниот заклучок е изведен од етничкиот состав на заедницата. Домашните судови не го осудиле она што изгледало како дискриминаторска употреба на етничко профилирање од страна на надлежните органи.¹¹⁶ За таа цел, најважно е дека Судот повторил дека во ситуации каде што постојат докази за модели на насилство и нетолеранција против етничко малцинство, „**позитивните обврски што ги преземаат националните надлежни органи изискуваат повисок стандард за одговор на наводните инциденти мотивирани од предрасуди**“.¹¹⁷

116 *Лингурар против Романија*, §§ 75-76, 79.

117 *Лингурар против Романија*, § 80.

Кривични дела од омраза мотивирани од верска пристрасност

**Бегелури и други против Грузија
(Жалбено барање бр. 28490/02)
од 7 октомври 2014 година**

Белешка за постапката

Жалителите се 99 државјани на Грузија, од кои сите, со еден исклучок, се Јеховини сведоци. Тие тврдат дека нивните права според членовите 3, 6, 9, 10, 11, 13 и 14¹¹⁸ од Конвенцијата биле повредени поради големото верски мотивирано насилство на кое биле подложени во Грузија и пропустот на релевантните надлежни органи да ги спречат, да ги запрат или да ги истражат наводните повреди.¹¹⁹

Резиме за фактите¹²⁰

Наводното малтретирање вклучувало 30 случаи на физичко насилство и вербална злоупотреба на Јеховините сведоци. Конкретно, во септември 2000 година, средбата на околу 700 Јеховини сведоци, што се одржала во село во Западна Грузија, на имотот на двајца од жалителите, била прекината од полицијата. Според жалителите, полициски службеници отвориле оган, ја опустошиле куќата и претепале неколкумина од жалителите. Други жалители тврдат дека групи луѓе ги нападнале за време на верска веселба во приватна куќа, додека посетувале верски собир или делеле верска литература на улица. Други, кои патувале на верска средба во септември 2000 година, полицијата ги

запрела на контролните пунктови на патот и биле спречени да стигнат на средбата. Истовремено, на верниците во Грузиската православна црква им било дозволено да влезат на местото на средбата, каде што уништиле верски предмети и ги претепале присутните. Во друга пригода, голема група православни верници влегле во судница во Тбилиси, каде што се одржувало рочиште за кривично дело против двајца Јеховини сведоци. Првите нападнале неколку од жалителите, како и новинари и набљудувачи, користејќи големи дрвени крстови, меѓу другото.

Жалителите поднеле приближно 160 жалби до истражните органи, во кои било наведено дека некои од нападите биле извршени со директно учество на полицијата и други претставници на надлежните органи или со нивна помош. Тие жалби не дале конкретни резултати. Во само неколку случаи, жалителите добиле писмен одговор. Во повеќето случаи, жалителите се жалеле на неактивноста на истражните органи до Генералниот обвинител, без соодветно проследување. Во три случаи, жалителите имале можност да ги однесат своите жалби до Врховниот суд, кој ги отфрлил.

Неколку меѓународни тела и невладини организации, вклучително и Високиот комесар за човекови права на Обединетите нации и Amnesty International, постојано известувале дека во периодот 2000-2001 година Јеховините сведоци во Грузија биле цел на насилство од физички лица и православни верници и дека соодветните државни надлежни органи не го спречиле или запреле ова насилство.

118 Член 6 – Право на правично судење; Член 9 – Право на слобода на мислата, совест и религија; Член 10 – Право на слобода на изразување; Член 11 – Право на слобода на собирање и здружување.

119 За потребите на оваа публикација, презентирани се само согледувањата во врска со членовите 3 и 14, со резиме на главните наоди на Судот без детали за поединечни жалби.

120 Соопштение за медиумите од 7.10.2014.

Анализа и заклучоци на Судот [избрани аспекти]

Во однос на постапувањето и должноста на надлежните органи за спречување и заштита

Инцидентите за кои се жалеле жалителите значително се разликувале во однос на обемот на насилство и степенот на наводната вмешаност на државните чинители.¹²¹ Меѓутоа, Судот забележал дека заедничка карактеристика на сите инциденти е чувството на страв, болка и понижување што сите тие наводно ги предизвикале кај жалителите. Судот утврдил повреда на член 3 во однос на 32 од жалителите, поради малтретирањето што го претрпеле.¹²² Во тие случаи, Судот заклучил дека е утврдено, без разумно сомневање, дека тие подлежат на физичко насилство и/или злоупотреба и понижување во контекст на насилен напад. Во сите тие случаи, полицијата не направила ништо за да ги спречи нападите; во неколку случаи, државните службеници дури биле директно вклучени. На пример, во врска со нападот врз неколку жалители за време на судското сослушување во Тбилиси, Судот забележал дека спорната судска постапка се однесувала на општо познат кривичен предмет против двајца Јеховини сведоци. Иако властите биле свесни за сензитивноста на случајот и за можноста за насилна конфронтација, тие не преземале соодветни безбедносни мерки. За време на самиот инцидент, судијата и вработените во обезбедувањето не интервенирале за да го прекинат судирот.

121 Голем број жалби се сметале за недопуштени поради недостиг на докази во врска со постапувањето на кое тие наводно подлежат; или не го исполниле правилото „шест месеци“.

122 Во голем број случаи, Судот не утврдил повреда на член 3. Во некои случаи, Судот забележал дека, иако инцидентите сигурно биле вознемирувачки, особено со оглед на очигледниот верски мотив, тие жалители не покажале дека биле изложени на насилство што влијае врз нивниот физички и емоционален интегритет до оној степен како што се бара во член 3. Во други случаи, жалителите не доставиле никаков конкретен доказ за да покажат дека надлежните органи знаеле или требало да знаат за напади врз нив.

Во однос на реакцијата (одговорот) на надлежните органи и проследувањето на жалбите

Судот забележал – и власта не се спротивставила – дека надлежните органи биле известени за наводните насилни дела. Затоа, надлежните органи биле должни навремено да ги проверат информациите и да ги преземат неопходните чекори за гонење какви било сторени дела. Меѓутоа, во одредени случаи не била спроведена истрага. Во другите случаи, истрагите биле отежнати поради голем број недостатоци. Ова вклучувало значителни одложувања во започнувањето кривични постапки; клучни истражни чекори преземени само по значителни одложувања; отсуство на медицински прегледи на оние жалители што тврделе дека подлежат на физичка злоупотреба; наводните сторители не биле сослушани; како и недоволна вклученост на жалителите во кривичната постапка.

Понатаму, властите не го разгледале можниот дискриминаторски мотив зад насилството врз жалителите, што, од перспектива на Судот, само по себе отвора прашање за несоодветноста и неефикасноста на истрагата. Судот сметал дека, со оглед на расположливиот материјал, дискриминаторскиот мотив на напаѓачите, без разлика дали се физички лица или државни службеници, во нападот на жалителите – сите тие биле Јеховини сведоци – бил очигледен поради широко распространетите предрасуди и обемот на насилството во Грузија во тоа време.¹²³ Сите жалители во своите кривични приговори експлицитно тврделе дека подлежат на насилство поради својата религија. Сепак, во ниту една од наредените истраги не биле направени напори за откривање на дискриминаторската намера зад насилните инциденти.

Тие недостатоци биле доволни за Судот да заклучи **дека постоела систематска практика на грузиските власти да одбијат соодветно и ефикасно да ги истражат насилните дела против Јеховините сведоци**. Во тој контекст, имало повреда на член 3 во процедуралниот дел.

123 Бегелури и други против Грузија, § 141-142.

Понатаму, Судот утврдил повреда на член 14 во врска со член 3. Имајќи ги предвид сите достапни материјали, Судот утврдил дека разните форми на насилство насочени против жалителите, од државни службеници или од физички лица, биле мотивирани од нетрпеливост (предрасуди) кон заедницата на Јеховините сведоци. Грузиските власти не преземале никакви чекори за да ги истражат наводните верски мотиви; додека различни полициски службеници давале тенденциозни забелешки во врска со религијата на жалителите во текот на постапката. Судот повторил дека забелешките откриваат општ дискриминаторски став на властите. Истиот дискриминаторски став бил во основата на неуспехот на релевантните јавни власти ефективно да ги истражат инцидентите на верски мотивирано насилство.

Коментари

Овој случај ја повторил обврската на државата да пружи заштита од насилни дела мотивирани од верска пристрасност и да ги испита делата на таквото насилство земајќи го предвид мотивот на пристрасност. Понатаму, Судот нагласил дека контекстите на непријателски ставови или однесување кон одредени групи, документирани од меѓународни и домашни чинители, може да имаат сè поголема улога во процената на наводните казниви дела мотивирани од пристрасност. Поточно, во овој случај, Судот ја земал предвид **националната атмосфера на верска нетолеранција кон заедницата на Јеховините сведоци во Грузија** во времето на настаните како суштински аспект а) за да утврди дали постапувањето на кое биле подложени жалителите го исполнувало прагот на сериозност за да спаѓа во рамките на член 3 и б) за да сигнализира за потреба од истрага за дискриминаторски мотиви зад нападите.

Понатаму, овој случај истакнал уште еден важен аспект на насилство мотивирано од пристрасност, односно дека ако не се обезбеди соодветен одговор, настанот **има тенденција да ескалира** и како таков може да претставува безбедносна закана не само за поединците и заедниците што се цел на нападот поради одредена лична карактеристика, туку и за општеството како целина. Во

конкретниот случај, релевантните власти биле неефективни во спречувањето и запирањето насилство со верски мотиви. Преку однесувањето на нивните агенти, кои или директно учествувале во нападите врз Јеховините сведоци, или поради нивната попустливост и премолчување за незаконските активности на поединци, надлежните органи создале атмосфера на неказнивост, што на крајот поттикнало други напади против Јеховините сведоци низ целата земја. Понатаму, со очигледна неподготвеност да се обезбеди брзо и правично гонење и казнување на одговорните лица, надлежните органи го занемариле превентивното и застрашувачко влијание во врска со идните повреди против Јеховините сведоци.

Кривични дела од омраза мотивирани од пристрасност против лицата со попреченост

**Ѓорѓевиќ против Хрватска
(Жалбено барање бр. 41526/10)
од 24 јули 2012 година**

Белешка за постапката

Жалителите се двајца хрватски државјани, мајка и нејзиниот син Далибор, со психичка и физичка (телесна) попреченост. Тие се жалеле дека биле малтретирани, и физички и вербално, повеќе од четири години од децата што живееле во нивното соседство и дека властите не успеале да ги заштитат. Тие се засновале на член 2, 3, 8, 13 и 14.

Резиме на фактите¹²⁴

Далибор немал правна способност бидејќи има психичка и физичка попреченост, како резултат на болест што ја имал во раното детство. Мајка му се грижи за него, вклучително и за хранење, облекување и бањање. Таа му помага и да се движи бидејќи неговите стапала се сериозно деформирани.

И Далибор и неговата мајка се жалеле дека биле постојано малтретирани во периодот помеѓу јули 2008 и февруари 2011 година од ученици од околното основно училиште и дека надлежните органи не им пружиле соодветна заштита. Во текот на тој период биле евидентирани низа инциденти, при што децата им свонеле на семејната врата во непристојно време, плукале по Далибор, го удирале и го туркале наоколу, му гореле цигари од рацете, го вандализирале нивниот балкон и извикувале непристојни зборови кон нив. Тие напади предизвикале голема вознемиреност, страв и анксиозност кај Далибор. Според Далибор и неговата мајка, малтретирањето било предизвикано од попреченоста на Далибор и нивното српско потекло.

Далибор и неговата мајка во многу наврати се жалеле до различни органи, вклучително и социјалните служби и до народниот правобранител. Исто така, тие многупати се јавувале во полиција и ги пријавиле инцидентите и побарале помош. По секој повик, полицијата пристигнувала на местото, понекогаш предоцна, а понекогаш само за да им каже на децата да се разотидат или да престанат да прават врева. Тие сослушале и неколку ученици и заклучиле дека, иако учениците признале дека се однесувале насилно кон Далибор, тие биле премногу млади за да бидат кривично одговорни. Во голем број медицински извештаи за состојбата на Далибор, лекарите ја забележале неговата длабока вознемиреност како резултат на нападите на децата врз него и препорачале психотерапија, како и безбедна и мирна средина.

Процена и заклучоци на судот

Малтретирање (член 3) во однос на првиот жалител (Далибор)

Судот забележал дека Далибор постојано бил малтретиран и како резултат на тоа се чувствувал беспомошно и се плашел подолго време. Во една пригода бил и физички повреден. Таквото малтретирање било доволно сериозно за да повлече заштита од член 3 во неговиот случај.

Понатаму, Судот забележал дека за насилните дела што спаѓале под член 3 биле потребни кривично-правни мерки против сторителите. Меѓутоа, со оглед на тоа дека лицата што го малтретирале Далибор биле многу млади (деца под 14-годишна возраст), било невозможно кривично да се санкционираат. Затоа, Судот го разликува овој случај од случаите што се однесуваат на државните процедурални обврски според кривичното право во однос на постапките за малтретирање спротивни на член 3 (должност да се

¹²⁴ Соопштение за медиумите од 24.7.2012.

спроведе темелна, ефективна и независна истрага). Овој случај се однесувал на позитивните обврски на државата во различна ситуација, надвор од сферата на кривичното право, каде што надлежните органи се свесни за ситуација на сериозно малтретирање против лице со физичка и психичка попреченост. Тоа се однесува на наводниот недостаток на соодветен одговор на таква ситуација, со цел правилно решавање на веќе настанатите насилни дела и вознемирувањето, како и за спречување какви било понатамошни дела.

Уште во јули 2008 година, мајката на Далибор ја известила полицијата за тековното малтретирање на нејзиниот син. Потоа, таа постојано ги контактирала со дополнителни поплаки, за кои исто така ги известила и народниот правобранител и социјалните служби. Затоа, властите биле многу свесни за ситуацијата. Сепак, додека полицијата сослушувала некои деца за инцидентите, тие не направиле сериозни обиди што соодветствуваат на нивото на проблемот и за да спречат понатамошна злоупотреба. Полицијата евидентирала дека децата го навредувале Далибор, но тоа не било проследено со конкретно дејствување. Не биле донесени одлуки за понатамошно постапување и не биле воспоставени механизми за следење со цел да се препознае и да се спречи понатамошно вознемирување. Судот бил изненаден од недостатокот на вистинска вклученост на социјалните служби и отсуството на советување за Далибор. Заклучил дека, освен одговорите на конкретни инциденти, соодветните надлежни органи не презеле соодветно дејство од општа природа, и покрај нивното знаење дека Далибор бил систематски таргетиран и дека идната злоупотреба била сосема веројатна. Според тоа, имало повреда на член 3 во врска со Далибор.¹²⁵

Заштита на приватниот и на семејниот живот (член 8) во однос на вториот жалител

Судот повторил дека, според членот 8, државите не само што биле обврзани да не им нанесуваат штета на поединци, туку исто така имале должност да дејствуваат за да го

заштитат моралниот интегритет на луѓето од постапките на другите. Со оглед на тоа дека Далибор и неговата мајка биле подложени на повеќекратно малтретирање, приватниот и семејниот живот на мајката биле негативно засегнати. Покрај тоа што властите не преземале соодветни мерки за да спречат понатамошно малтретирање на нејзиниот син, тие не успеале и да ја заштитат. Според тоа, имало повреда на член 8 што се однесува на вториот жалител.

Коментари

Иако овој случај Судот не го разгледал од перспектива на должност да се испита мотивот за пристрасност во казниви дела против лица со попреченост, тоа е важен случај што ја истакнал одговорноста на државата да пружи заштита од континуирана злоупотреба и ефикасно да се спротивстави на кривичните дела од омраза против лица со попреченост. Лицата со попреченост редовно се цел на кривични дела од омраза, додека овие кривични дела во голема мера остануваат невидливи и неразбрани. Кривичните дела од омраза против лица со попреченост честопати се разликуваат од другите видови криминал од омраза. На пример, многу од нив постојано се извршуваат со години и вклучуваат луѓе што се блиски до жртвите. Насилниците може да бидат насочени кон лица со попреченост, или кон лица за кои се смета дека имаат попреченост, бидејќи веруваат дека се ранливи поради симптомите на нивното оштетување или здравствена состојба, со што се сметаат за „лесни цели“ кои нема да пријават казниво дело. Перцепцијата на сите лица со попреченост како ранливи на крајот ги минимизира или ги игнорира социјалните фактори во врска со нивното учество и вклучување во општеството и е прејудицирана односно однапред определена.¹²⁶

При анализа на одговорот на надлежните органи на ситуацијата, односно решавање дела со насилство и вознемирување и спре-

¹²⁵ Ѓорѓевиќ против Хрватска, §§ 141 – 150.

¹²⁶ Криминал од омраза против лица со попреченост, информативен лист, ОБСЕ/ОДИХР, 2016 година. Информативниот лист содржи информации за тоа како да се препознаат и да се пријават кривичните дела од омраза против лица со попреченост.

чување какви било такви дела во иднина, Судот ја нагласил улогата не само на полицијата, туку и на социјалните служби (центарот за социјална заштита) и други надлежните органи (Народен правобранител за лица со попреченост, Народен правобранител за деца, училишни власти). Судот конкретно го забележал пропустот на властите „да ја проценат вистинската природа на ситуацијата за која се жалат и да го **решат недостатокот на систематски пристап** што резултирало со отсуство на соодветни и сеопфатни мерки“.¹²⁷ Усвојувањето системски и усогласен пристап за да се спречи понатамошна злоупотреба во случај на кривични дела од омраза против лица со попреченост е особено важно, бидејќи овие кривични дела често се повторуваат во подолг временски период и не се видливи.

¹²⁷ *Ѓорѓевиќ против Хрватска*, § 148.

Кривични дела од омраза мотивирани од сексуална ориентација, родов идентитет и родово изразување

IV.

**М.Ц. и А.Ц. против Романија
(Жалбено барање бр. 12060/12)
од 12 април 2016 година**

Белешка за постапката

Жалителите се двајца романски државјани, М.Ц. и А.Ц., кои конкретно тврдат дека истрагите за нивните наводи за малтретирање мотивирано од дискриминација врз основа на сексуалната ориентација не биле ефективни; имено, се жалеле на повреда на членовите 3, 8 и 14 од Конвенцијата и на член 1 од Протоколот 12 кон Конвенцијата.¹²⁸

Резиме за фактите¹²⁹

На 3 јуни 2006 година, жалителите учествувале на годишната геј-парада (марш на хомосексуалци) во Букурешт. Кога се враќале дома, во метрото биле нападнати од група од шест млади момчиња и една жена. Напаѓачите ги удирале со тупаници и клоци и извикувале хомофобични навреди врз нив. Двајцата жалители се здобиле со повреди, вклучително модринки, контузии и мала крањоцеребрална траума – сето тоа било потврдено со медицинските прегледи што им биле извршени на жалителите. Воедно, тие тврделе дека посетувале групна терапија за да се справат со психолошката траума од нападите. Жалителите веднаш поднеле кривична пријава против напаѓачите, во која се наведува дека нападот се засновал на нивната сексуална ориентација. Тие верувале дека нивните напаѓачи сигурно ги идентификувале за време на маршот и потоа ги следеле во метро бидејќи, по упатствата дадени од организаторите, тие не носеле никакви видливи знаци што би можеле да покажат дека присуствувале на маршот. Во рок од неколку

ку денови, тие ги приложиле сите докази со кои располагаат, особено слики направени од фотограф за време на нападот и идентификација на одредени напаѓачи и од фотографот и од М.Ц., првиот жалител.

Нивното досие на крајот било доделено на Полициската станица Метро во април 2007 година. Потоа бил сослушан еден сведок и бидејќи се верувало дека еден од напаѓачите бил поддржувач на фудбалски клуб, полицијата присуствувала и на 29 фудбалски натпревари и извршила случајни проверки на станиците на метрото. Меѓутоа, во 2011 година полицијата изјавила дека нема намера да поведе кривично гонење, бидејќи сметала дека е невозможно да се идентификуваат виновниците, а наводните кривични дела во меѓувреме застареле. Обвинителните органи потоа го одобриле полицискиот предлог и, на крајот, во август 2012 година, судовите ја отфрлиле жалбата на жалителите за одлуката да не се поведе кривична постапка, исто така утврдувајќи дека кривичните дела се застарени.

Процена и заклучоци на судот

Допуштеност

Судот утврдил дека жалителите ги искористиле достапните правни средства што биле доволни за потребите на ова тужбено барање и бил запазен шестмесечниот рок во случајот; според тоа, ја прогласил жалбата за допуштена.

Основаност

На **прагот на сериозност**, Судот повторил дека малтретирањето мора да достигне минимално ниво на сериозност за да спаѓа во опсегот на член 3. Процената на овој минимум е релативна бидејќи зависи од сите околности на случајот, какви што се природата и

¹²⁸ Член 1 од Протоколот бр. 2 – Општа забрана на дискриминација.

¹²⁹ Соопштение за медиумите од 12.4.2016.

контекстот на постапувањето, неговото времетраење и неговите физички и психички влијанија, а во некои случаи и полот, возраста и здравствената состојба на жртвата. Постапувањето се смета за „понижувачко“ во рамките на член 3, доколку кај жртвата предизвикува чувство на страв, болка и инфериорност, доколку ја понижува личноста, доколку го нарушува физичкиот или моралниот отпор на лицето или го поттикнува да дејствува против неговата или нејзината волја или совест, или ако покажува непочитување или го намалува човековото достоинство.¹³⁰

Во овој случај, Судот ја забележал физичката и вербалната злоупотреба на жалителите, како последица на која имале повреди и потреба од групна терапија за справување со психолошката траума, чувствата на вознемиреност, анксиозност и потценување што ги претрпеле поради нападот. Судот конкретно ја разгледал улогата на хомофобичната пристрасност во нанесувањето траума на жалителите и сметал дека целта на физичката и на вербалната злоупотреба „веројатно е да ги исплаши жалителите, така што тие ќе се откажат од нивното јавно изразување поддршка за ЛГБТИ-заедницата“. Во овој поглед, Судот конкретно признал дека „ЛГБТИ-заедницата во Грузија е во несигурна состојба, подлежи на негативни ставови кон нејзините членови“. Врз основа на тоа, Судот заклучил дека постапувањето не е компатибилно со почитувањето на нивното човечко достоинство и затоа го достигнало потребниот праг на сериозност за да спаѓа во рамките на член 3 разгледуван во врска со член 14.¹³¹

За **ефективноста на истрагата**, Судот повторил дека за да се смета истрагата за „ефективна“, треба да овозможува утврдување на фактите за случајот и идентификување и казнување на одговорните лица, треба да биде брза и разумно експедитивна.¹³² Понатаму, „кога се испитуваат насилни инциденти, како што е малтретирање, оваа должност подразбира дека надлежните органи имаат **должност да ги преземат сите разумни чекори за да откријат какви било можни дискримина-**

торски мотиви [...]“. Обврската на државата што треба соодветно да одговори така што ќе ги испита можните дискриминаторски мотиви за насилно дело подразбира обврска да ги искористи своите најдобри напори за да го стори тоа и таквата обврска не е апсолутна. Надлежните органи мора да сторат „сè што е разумно во околностите за да ги соберат и да ги обезбедат доказите, да ги истражат сите практични средства за откривање на вистината и да донесат целосно основани, непристрасни и објективни одлуки, **без да пропуштат сомнителни факти што можат да бидат показател за насилство предизвикано, на пример, од расна или од верска нетолеранција, или насилство мотивирано од родо-во-заснована дискриминација**“.¹³³

Во овој случај, Судот забележал дека по добивањето на жалбата, надлежните органи не презеле значајни чекори во истрагата во период од речиси една година, имало значителни периоди на неактивност на надлежните органи за време на истрагата и повеќе од пет години по првичната кривична пријава, полицијата не го утврдила идентитетот на сторителите. Понатаму, имало неколку недостатоци во истрагата, а властите не ги искористиле доказите доставени од жалителите, конкретно изјави, фотографии и идентификација на некои лица во групата напаѓачи. Уште поважно е дека властите не преземале разумни чекори за да ја испитаат улогата што ја имаат можните хомофобични мотиви зад нападот. „Неопходноста да се спроведе значајно истражување за можноста за дискриминација што го мотивирала нападот беше **нужност со оглед на непријателскиот став против ЛГБТИ-заедницата во земјата** и врз основа на поднесоците на жалителите дека напаѓачите користеле **говор на омраза** за време на инцидентот, кој очигледно бил хомофобичен“.¹³⁴ Врз основа на горенаведеното, Судот заклучил дека истрагите за наводите за малтретирање биле неефикасни бидејќи траеле предолго, биле нарушени со сериозни недостатоци и не ги земале предвид можните дискриминаторски мотиви; на тој начин, утврдена е повреда на член 3, неговиот процедурален дел, разгледуван заедно со член 14.

¹³⁰ M. Ц. и A. Ц. против Романија, §§ 107-108.

¹³¹ *Id.*, §§ 116 - 119.

¹³² *Id.*, § 111.

¹³³ *Id.*, § 113.

¹³⁴ *Id.*, § 124.

Во однос на другите членови за кои било отворено прашање од жалителите, членовите 8 и 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата, Судот забележал дека овие жалби исто така се допуштени, но сметал дека ги разгледал главните правни прашања на жалителите според членовите 3 и 14, со што нема потреба да се донесе посебно решение за основноста на преостанатите жалби.

Коментари

Со овој случај, Судот ја повторил должноста на државата да спроведе ефективна истрага за кривични дела мотивирани од пристрасност, конкретно, мотивирани од пристрасност врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Процедуралната должност вклучува преземање на сите разумни чекори за откривање евентуални дискриминаторски мотиви. Поводот за оваа процедурална должност е постоењето факти или елементи на казниво дело што укажуваат на можна улога со дискриминаторска конотација во настаните. Во овој случај, Судот оценил дека хомофобичниот говор на омраза изговорен за време на инцидентот, заедно со општиот контекст на непријателски став против ЛГБТИ-заедницата во Грузија, биле јасни показатели за кривични дела од омраза што требало да поттикнат истрага за мотивите на пристрасност.

Друг важен показател за кривични дела од омраза во овој случај е настанот што директно му претходел на нападот врз жалителите, односно тоа што жалителите учествувале на годишната геј-парада (марш на хомосексуалци) во Букурешт. Тие сигурно намерно биле следени од сторителите бидејќи немале никаква карактеристична облека или ознаки што би ги идентификувале дека учествувале во маршот. Редовна појава е кривичните дела од омраза и инцидентите од омраза да се случуваат околу паради на гордоста или други настани, какви што се фестивали или проекции на филмови, посветени на Меѓународниот ден против хомофобија, бифобија и трансфобија, кој се одбележува на 17 мај, или Месецот на гордоста, кој е обично во јуни, но може да биде и во текот на други месеци.

Во врска со паради на гордоста и напади врз

учесниците на парадата, во својата пресуда на *Идентоба и други против Грузија*, Судот исто така ја истакнал **позитивната обврска на државата да ја заштити слободата за учество на мирните собири, од насилство мотивирано од пристрасност**, што произлегува од член 11 (слобода на собирање и здружување). Конвенцијата ги штити јавните форми на изразување, вклучително и преку одржување мирен собир и изразување мислења во врска со кампањата и подигање на свеста за основните права на различните сексуални малцинства.¹³⁵ За да се даде значење на оваа слобода, надлежните органи не само што треба да ја почитуваат, односно да не се вмешуваат, туку и активно да пружат заштита со позитивни мерки.¹³⁶ Покрај тоа, во овој случај, Судот нагласил дека надлежните органи имаат **уште поголем товар за заштита** на поединците кога имале претходно сознание за непријателскиот став на јавноста кон ЛГБТ-заедницата.¹³⁷ Со оглед на историјата на јавното непријателство кон ЛГБТ-заедницата во Грузија, Судот сметал дека властите знаеле или требало да знаат за ризиците поврзани со секој јавен настан во врска со таа ранлива заедница.

Здружение АСЦЕРТ и други против Романија (Жалбено барање бр. 19237/16) од 1 јуни 2021

Белешка за постапката

Жалбеното барање е поднесено од непрофитното здружение АСЦЕРТ („подносител на жалбеното барање“) и пет романски државјани („индивидуални подносител на жалбеното барање“). Жалбеното барање се однесува на наводниот пропуст да се пружи заштита на жалителите од хомофобична вербална злоупотреба и закани и да се спроведе последователна ефективна истрага по жалбата на жалителите. Истовремено, се однесува на последиците од овие инциден-

¹³⁵ *Идентоба и други против Грузија*, § 97.

¹³⁶ *Id.*, § 94.

¹³⁷ *Id.*, § 72.

ти врз правото на слобода на мирно собирање, кои ги имаат жалителите. Жалителите се засновале на членовите 3, 8, 11, 13 и 14 од Конвенцијата, како и на член 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата.

Резиме за фактите¹³⁸

За време на Месецот на историјата на ЛГБТ-лицата на здружението на подносителите на жалбеното барање во февруари 2013 година, бил прикажан филм што се однесувал на истополово семејство. Останатите пет подносителите на жалбеното барање присуствувале на прикажувањето на филмот. Во исто време се одржал протест против прикажувањето на филмот. Педесетина од демонстрантите влегле во салата и го прекинале прикажувањето. Извикувале навреди како „смрт за хомосексуалците“, „педери“ и „валкани лица“. Некои наводно носеле знамиња на крајната десница. Се чини дека натрапниците биле поврзани со екстремно десничарското политичко движење *Noua Dreaptă* („Нова десница“), кое отворено се противи, меѓу другото, на истополови бракови и посвојувања од лица од ист пол.

Организаторите ја алармирале полицијата, која била присутна на местото на настанот. Полицијата влегла во просторијата, ги конфискувала знамињата и заминала и покрај тоа што било побарано да остане. Бидејќи демонстрантите го блокирале проекторот, организаторите на крајот биле принудени да го откажат прикажувањето. На 5 март 2013 година, здружението подносител на жалбеното барање се жалело во полиција за инцидентот. Истрагата било отворена, а потоа затворена на 14 октомври 2014 година (инцидентот бил опишан како „размена на мислења“), одлука што била потврдена од надлежните органи. Истрагата за употреба на фашистички симболи исто така била прекината на 11 август 2017. Неколку жалби на подносителите на жалбеното барање до судовите биле залудни. Генерално, немало обвиненија.

Процена и заклучоци на судот

Наводна повреда на член 3, 8 и 14 од Конвенцијата и на член 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата.

Судот прво ја проценил применливоста на член 3 и нагласил дека малтретирањето мора да достигне минимално ниво на сериозност за да спаѓа во опсегот на член 3. Тоа ги опфаќа делата на физичко малтретирање, но и нанесување психолошко страдање. Понатаму, Судот повторил дека „дискриминаторското постапување како такво, начелно, може да претставува понижувачко постапување во смисла на член 3, кога достигнува ниво на сериозност што претставува навреда на човековото достоинство“.¹³⁹

Во овој случај, жалбата се засновала на психолошкото влијание што инцидентот наводно го имал врз жалителите. Меѓутоа, подносителите на жалбеното барање не укажале на „какви било факти што би можеле да му овозможат на Судот да открие дека нивото на психичко страдање што го доживеале како резултат на инцидентот било блиску до нивото што Судот го утврдил во други слични случаи“ (на пр. *М.Ц. и А.Ц. против Романија*, каде што вербалната злоупотреба била проследена со физички напад). Иако контрадемонстрантите биле побројни и ги опколиле жалителите, тие биле постојано следени од полицијата, но од ходникот надвор од просторијата за прикажување каде што се случил инцидентот. Не се случиле дела на физичка агесија помеѓу жалителите и контрадемонстрантите. Вербалната злоупотреба, иако била отворено дискриминаторска и извршена во контекст на дејства што докажале модел на насилство и нетолеранција кон сексуално малцинство, не биле толку сериозни што може да предизвикаат страв, болка или чувство на инфериорност, кои се неопходни за повикување на член 3. Оттука, Судот утврдил дека минималното ниво на сериозност што е потребно за член 3, не е постигнато, затоа ја отфрлил жалбата според овој член.¹⁴⁰

¹³⁸ Соопштение за медиумите од 1.6.2021.

¹³⁹ *Здружение АССЕРТ и други против Романија*, § 52.

¹⁴⁰ *Id.*, §§ 52-57.

Сепак, постапувањето што не достигнува степен на сериозност кој е доволен за да спаѓа под член 3, и покрај тоа, може да го наруши аспектот на „приватниот живот“ на членот 8, доколку влијанијата врз физичкиот и моралниот интегритет на жалителот се доволно негативни. Концептот на „приватен живот“ е поширок поим и исто така го опфаќа физичкиот и психолошкиот интегритет на една личност. Ваквите елементи како сексуалната ориентација и сексуалниот живот на една личност спаѓаат во личната сфера заштитена со член 8.¹⁴¹ Судот оценил дека насилните вербални напади врз жалителите, кои, згора на тоа, се случиле во контекст на докази за модели на насилство и нетолеранција против сексуално малцинство, го достигнале степенот на сериозност што е потребен за повикување на член 8. Следствено на тоа, Судот утврдил дека случајот спаѓа во опсегот на член 8.

За **обврската за заштита**, Судот ја испитал интервенцијата на надлежните органи и нејзината ефикасност за време на инцидентот. Инцидентот се однесувал на група од приближно 20 луѓе, кои биле вербално малтретирани од група од 45 лица, кои ефективно го прекинале нивниот настан. Полицијата не ги спречила натрапниците, во голема мера се воздржала од интервенција за деескалација на ситуацијата и останала надвор од просторијата во која се случил инцидентот и покрај тоа што таму имало доволен број полициски службеници. Понатаму, Судот забележал дека „ставот и одлуката на надлежните органи да останат настрана и покрај тоа што се свесни за содржината на навредите [...] се чини дека укажуваат на одредена пристрасност против хомосексуалците“.¹⁴² Извештаите што ги подготвила полицијата по настаните, не содржеле референца за хомофобичните навреди и го опишале инцидентот без повикување на хомофобија. Судот заклучил дека надлежните органи правилно не го процениле ризикот од натрапниците на кој биле изложени индивидуалните подносители на жалбеното барање и не одговориле соодветно **со цел да го заштитат достоинството на индивидуалните подносители на**

жалбеното барање од хомофобични напади од трето лице.¹⁴³

Судот дополнително ја испитал **обврската на државата да спроведе истрага за можен дискриминаторски мотив зад настаните**. Забележал дека од самиот почеток надлежните органи имале јасни индикации за вербална злоупотреба насочена кон индивидуалните жалители, мотивирана од сексуалната ориентација, поради фактот што полицијата била присутна за време на настаните. Ова, според судската практика на Судот, „е наложено за ефективна примена на домашните механизми за кривично право, кои можат да го појаснат можниот мотив за омраза со хомофобична конотација зад насилниот инцидент“.¹⁴⁴ Сепак, надлежните органи не успеале да преземат ефективни чекори во истрагата и покрај тоа што имале неколку насоки. Понатаму, хомофобичната природа на нападот не била соодветно испитана од властите. Само две години по инцидентот обвинителот започнал да ги истражува наводите дека натрапниците покажале фашистички симболи; меѓутоа, наводните хомофобични причини за извршување на делата, не биле споменати во одлуките на обвинителите. Воедно, Судот забележал дека јазикот што го користеле надлежните органи („следбеници“ на истополови односи, „симпатизери“ на екстремно десничарските организации) укажува на пристрасност од страна на органите кон индивидуалните жалители. Покрај тоа, Судот забележал дека надлежните органи не ги испитале јасните показатели за пристрасност кон кривичните дела од омраза: хомофобичните клевети искажани за време на нападот и фактот дека организацијата што изгледа стоела зад нападите, озлогласено се спротивставувала на хомосексуалните односи. Од перспектива на Судот, „апсолутна била неопходноста да се спроведе значајно истражување за можноста дека злоупотребата е поттикната од дискриминаторските мотиви, со оглед на непријателскиот став против ЛГБТ-заедницата во Романија“.

Врз основа на горенаведеното, Судот заклучи дека властите не понудиле соодветна заштита во однос на достоинството на инди-

141 *Id.*, § 63.

142 *Id.*, § 112.

143 *Id.*, § 113.

144 *Id.*, § 114.

видуалните жалители (и пошироко, нивниот приватен живот) и не успеале ефективно да ја истражат вистинската природа на хомофобичната злоупотреба насочена против нив. Со ова било утврдено дека индивидуалните жалители претрпеле дискриминација врз основа на нивната сексуална ориентација; затоа, на тој начин имало повреда на членот 14, разгледуван во врска со член 8.

Наводна повреда на членовите 11 и 14 од Конвенцијата и на член 1 од Протоколот бр. 12 од Конвенцијата

Бидејќи не било заштитено правото на жалителите за слобода на мирно собирање и не биле истражени дејствата што довеле до прекин на нивниот настан, Судот повторил дека правото на слобода на мирно собирање опфаќа и приватни средби и средби на јавни места, без разлика дали средбата е на едно фиксно место или во форма на поворка; покрај тоа, ова право може да го користат индивидуални учесници и лица што го организираат собирот. Судот тврдел дека прекилот на прикажувањето на филмот, во овој случај претставувало мешање во правото на жалителите на мирен собир. Судот сметал дека релевантните факти се исти како и за жалбата според член 14, донесена во врска со член 8. Како резиме, Судот донел заклучок дека властите не успеале да обезбедат одвивање на настанот од овој случај, потфрлувајќи во своите обврски од член 14 разгледани во врска со член 11.

Коментари

Со овој случај, Судот ја проширил применливоста на член 8 (аспект на „приватен живот“) за постапувањето со вербалната злоупотреба и говор на омраза кои не достигнуваат ниво на сериозност доволни за член 3. Постапувањето кое влијае врз психолошката благосостојба и достоинството, спаѓа во сферата на приватниот живот. И за да може да се повика член 8, треба да се постигне доволно негативно влијание врз психолошкиот интегритет. Во овој случај, Судот оценил дека насилните вербални хомофобични напади врз жалителите, особено земени во контекст на докази за модели на насилство и нетолеранција против сексуално малцин-

ство, го достигнале степенот на сериозност што е потребен за член 8. Како одговор на ова, надлежните органи тврделе дека законите („смрт за хомосексуалците“) или други забелешки кон жалителите не го достигнале потребниот праг според важечкиот закон за да претставува кривично дело. Судот навел дека „секој исказ на говор на омраза не мора, како таков, да привлече кривично гонење и кривични санкции“, меѓутоа, „коментари што поттикнуваат говор на омраза и поттикнуваат насилство, и затоа очигледно се незаконски, начелно може да налагаат потреба државите да преземат одредени позитивни мерки“.¹⁴⁵ Судот оценил дека во овој случај надлежните органи требало да преземат разумни чекори за да истражат дали вербалната злоупотреба насочена кон индивидуалните жалители претставувала кривично дело мотивирано од хомофобија и повторно ја потврдил должноста на државата да ги разоткрие дискриминаторските мотиви и да ги испита индикаторите на пристрасност во однос на постапувањето што спаѓа под член 8.

Друг важен аспект на случајот е согледувањето на Судот за неутралноста и за ефективностa на истрагата врз основа на јасниот приказ на надлежните органи за предрасудите кон жалителите. Ваквиот приказ бил потврден со фактот дека во полициските извештаи не се споменувала хомофобична злоупотреба и говор на омраза изговорени за време на инцидентите, а обвинителството користело пристрасен јазик („следбеници“ на истополови односи, „симпатизери“ на екстремно десничарски организации) или се повикало на инцидентот само како „дискусија“ или „размена на мислења“. Од перспектива на Судот, „ваквото изразување, далеку од неутрално или случајно, може да укажува на пристрасност од страна на властите кон индивидуалните жалители, што може да се смета дека покажува дека властите ја занемариле хомофобичната конотација на извршените дела, со што **се загрозува точноста и ефективностa на домашните постапки во целост**“.¹⁴⁶ Со ова, Судот нагласил дека недостатокот на неутралност во истрага-

¹⁴⁵ *Id.*, § 119.

¹⁴⁶ *Id.*, § 121.

та може да ја доведе во прашање нејзината ефикасност, што, пак, води до неисполнување на позитивната обврска за истрага на ефективен начин, како што е потребно во согласност со стандардите на Конвенцијата.

**Агдгомелашвили и Јапариџе
против Грузија (Жалбено барање
бр. 7224/11) од 8 октомври 2020**

Белешка за постапката

Двете жалителки се грузиски државјанки, чие жалбено барање се однесува на наводно дискриминаторско малтретирање од полицијата (врз основа на нивната вистинска и/или перципирана сексуална ориентација и родов идентитет) и недостаток на ефективна домашна истрага за хомофобични и/или трансфобични мотиви зад малтретирањето. Жалителките се засноваат на членовите 3, 8 и 14 од Конвенцијата и на членот 1 од Протоколот бр. 12.

Резиме за фактите¹⁴⁷

На 15 декември 2009 година, приближно 17 неуниформирани полицајци упаднале во просториите на Inclusive Foundation, невладина организација на ЛГБТ-лица, каде што приближно осум до десет жени подготвувале уметничка изложба. Полицијата најавила дека била таму за да извршат претрес, но не приложила никаков налог за претрес, ниту судска наредба. Жалителките, кои и двете работеле за НВО, како и нивните колеги, тврделе дека кога полициските службеници сфатиле дека се во канцелариите на ЛГБТ-организација, станале агресивни. Еден од нив наводно присилно го запленил мобилниот телефон на првата жалителка, додека друг наводно рекол дека би сакал да може да ја запали просторијата. Полициските службеници ги навредувале присутните жени, нарекувајќи ги „болни луѓе“, „перверзни“ и „педери“, и се заканиле дека ќе ја откријат нивната сексуална ориентација во јавноста и ќе ги повредат членовите на нивните се-

мејства. Полицајките потоа извршиле претрес на речиси сите присутни жени, вклучително и на жалителките. За овие претреси не бил составен извештај и засегнатите жени сметале дека оваа мерка има за цел да ги понижи, а полициските службеници не извршиле претрес на облеката, која им наредиле на жените да ја соблечат.

Кривичната жалба за злоупотреба на моќта од страна на полицијата, била поднесена од жалителките во јануари 2010 година за полициска бруталност, а од моментот на жалбеното барање до ЕСЧП, сè уште не е завршена. Барањата што се поднесени од жалителките, кои побарале статус на жртви или сакале истражните органи да ги испитаат наводно дискриминаторските димензии на однесувањето на полицијата за време на оваа интервенција, останале неодговорени.

Процена и заклучоци на судот

Наводна несоодветност на истрагата

Судот повторил дека според член 3, државата треба да спроведе некаква форма на ефективна службена истрага за случаи на индивидуално страдање што претставуваат повреда на член 3, преземени од полицијата или од други слични органи. Понатаму, надлежните органи се должни да ги преземат сите разумни чекори за разоткривање на можните дискриминаторски мотиви што би можеле да имаат улога во настаните. Во овој случај, и покрај тоа што жалителките изречно побарале од надлежните органи да ги земат предвид дискриминаторските аспекти на полициското однесување, надлежните органи не преземале ниту едно истражно дело, и до датумот на разгледување на случајот од страна на Судот, истрагата не покажала никакви убедливи наоди. Судот оценил дека таквото „забрането одложување само по себе е некомпатибилно со обврската на државата да спроведе ефективна истрага во согласност со член 3 од Конвенцијата“. Уште поважно е што Судот сметал дека таквото одолжување на истрагата ја открило неспособноста или неподготвеноста на надлежните да ја испитаат улогата на хомофобичните и/или трансфобичните мотиви во наводната полициска злоупотреба. Судот понатаму за-

¹⁴⁷ Соопштение за медиумите од 8.10.2020.

бележал јасни индикатори за пристрасност кон кривичните дела од омраза, како што се говорот на омраза кај полицајците за време на инцидентот, кој заедно со добро документираниот непријателски став против ЛГБТ-заедницата во Грузија требало да предизвика значајна истрага за можноста дека дискриминацијата била мотивирачки фактор за однесувањето на полицајците. Така, Судот утврдил дека истрагата била неефективна и, според тоа, има повреда на член 3 според неговиот процедурален аспект, разгледуван заедно со член 14.

Наводно малтретирање

Судот оценил дека верзијата на фактите наведени од жалителките, кои надлежните органи не ги оспориле и кои се потврдени со прецизните и поткрепувачките изјави на очевидци, е утврдена без никакво сомневање. Судот заклучил дека однесувањето на полицијата, мотивирано од хомофобична и/или трансфобична омраза, било сериозно несоодветно. Полицијата не само што намерно ги понижала жалителките со говор на омраза, туку и им се заканила: закана за примена на физичка сила и закана дека тоа реално ќе се оствари. Понатаму, претресите со разголнување, за кои ниту полицијата ниту надлежните никогаш не изнеле никакво оправдување, се чинело дека се особено загрижувачки и го натерале Судот да заклучи дека нивната единствена цел е да ги понижат жалителките и да ги казнат за нивната поврзаност со ЛГБТ-заедницата. Однесувањето на полициските службеници нужно предизвикувало чувство на страв, страдање и несигурност кај жалителките, што не било компатибилно со почитувањето на нивното човечко достоинство. Како последица на тоа, Судот исто така утврдил повреда на суштинскиот аспект на член 3 разгледан заедно со член 14.

Коментари

Со оваа одлука, Судот повторно ја потврдил должноста на државата да спроведе брза и ефективна истрага, вклучително и должност да ја испита улогата на хомофобичните и/или трансфобичните мотиви во наводната полициска злоупотреба. Како и во дру-

гите случаи на злосторства мотивирани од пристрасност, Судот конкретно ја споменал должноста на властите да ги испита показателите за пристрасност, кои во овој случај биле хомофобични навреди и говор на омраза. Имено, Судот обрнал внимание и на добро документираниот непријателски став против ЛГБТ-заедницата во Грузија, што според мислењето на Судот укажало на итна потреба да се спроведе значајна истрага за можноста дека дискриминацијата била мотивирачкиот фактор за однесувањето на полициските службеници.

Сабалиќ против Хрватска (Жалбено барање бр. 50231/13) од 14 јануари 2021 година

Белешка за постапката

Жалителката е хрватска државјанка, г-ца Сабалиќ, која се пожалила на недостаток на соодветен одговор на хомофобично насилство од приватно лице кон неа, особено поведување само постапка за помал прекршок, неистражување и неземање предвид на мотивите на омраза при утврдување на казната, а како последица неказниност за нејзиниот агресор. Жалителката се повикала на член 3, член 8 и член 14.

Резиме за фактите¹⁴⁸

На 13 јануари 2010 година г-ца Сабалиќ била нападна во ноќен клуб во Загреб од маж, кога таа го одбила неговото приближување, додавајќи дека е лезбијка. Тој жестоко ја тепал и ја клоцал, додека извикувал: „Сите вие треба да бидете убиени!“ и „Ќе те е..., лезбијко!“. Таа се здобила со повеќе повреди по целото тело, поради што била лекувана во болница.

Напаѓачот бил осуден во постапка за помал прекршок за нарушување на јавниот ред и мир и добил казна од 300 хрватски куни (приближно 40 евра). Г-ца Сабалиќ, која не била информирана за тие постапки, поднела

¹⁴⁸Соопштение за медиумите од 14.1.2021.

кривична пријава против сторителот пред државното обвинителство, во која се наведува дека била жртва на насилно кривично дело од омраза и дискриминација.

Државното обвинителство повело кривична истрага, но на крајот ја отфрлило кривичната пријава во јули 2011 година, бидејќи сторителот веќе бил гонет во постапка за помал прекршок и затоа неговото кривично гонење би претставувало двојна опасност. Домашните судови ја потврдиле оваа одлука.

Процена и заклучоци на Судот

Допуштеност

Проценувајќи ја применливоста на член 3 за овој случај, Судот ги повторил општите начела што произлегуваат од неговата судска практика, а особено ја истакнал улогата на дискриминаторскиот мотив во таквата проценка. Конкретно, процената на минималното ниво на сериозност на малтретирањето која е потребна според член 3, зависи од сите околности на случајот, какви што се времетраењето на постапувањето, неговите физички или психички влијанија и, во одредени случаи, полот, возраста и здравствената состојба на жртвата. „Дискриминаторското постапување како такво начелно може да значи понижувачко постапување во смисла на член 3, кога достигнува ниво на сериозност што претставува навреда на човековото достоинство. [...] **Дискриминаторските забелешки и расистичките навреди во секој случај мора да се земат предвид како отежнувачки фактор** кога се разгледува даден случај на малтретирање во однос на член 3“.¹⁴⁹ Во овој случај, жалителката била насилно нападна (туркана кон сид, потоа удирана по целото тело, што продолжило и откако паднала на земја), што довело до повеќекратни физички повреди, вклучувајќи контузија на главата, хематом на челото, абразији на лицето, на челото и на пределот околу усните, набори на вратот, контузија на градите и гребнатинки на дланките и на колената. Понатаму, нападот бил под влијание на сексуалната ориентација на жалителката, бидејќи започнал откако жалителката му ја открила својата сексуална

ориентација на напаѓачот. Така, Судот заклучил дека постапувањето на кое била подложена жалителката и кое било насочено кон нејзиниот идентитет и ги потценило нејзиниот интегритет и достоинство, предизвикани во нејзините чувства на страв, болка и несигурност, потпаѓа под член 3.

Основаност

Со оглед на повредите што ѝ биле нанесени на жалителката и мотивацијата за омраза зад насилството, Судот одлучил да ја разгледа жалбата според член 3, разгледан во врска со член 14, а не според други членови повикани од жалителката. Како и во слични случаи претходно, Судот ја повторил процедуралната обврска на државата да спроведе истрага и да ги преземе сите разумни чекори за разоткривање на можните дискриминаторски мотиви „кога ќе се соочи со случаи на насилни инциденти предизвикани од сомнителни дискриминаторски ставови, вклучително и оние што се однесуваат на **вистинската сексуална ориентација на жртвата или на други заштитени карактеристики**“.¹⁵⁰ Овие процедурални барања подразбираат должност да се започне и да се спроведе истрага, која може да доведе до утврдување на фактите и да ги идентификува и – доколку е соодветно – да ги казни одговорните лица.¹⁵¹ Поточно, во случај на евентуален криминал од омраза, за почитување на позитивните обврски на државата, домашниот правен систем треба да покаже капацитет за спроведување на кривичното право против сторителите на таквите насилни дела.¹⁵² Што е уште поважно, кога официјалната истрага ќе доведе до започнување постапки во националните судови, националните судови во никој случај не треба да бидат подготвени да дозволат тешките напади врз физичкиот и психичкиот интегритет да останат неказнети, или сериозните прекршоци да бидат казнети со прекумерно лесни казни.¹⁵³ Во таа смисла, **улогата на националните судови** е „да се уверат дека обврската на државата да ги заштити правата на оние што се под нејзина

¹⁵⁰ *Id.*, § 93.

¹⁵¹ *Id.*, § 96.

¹⁵² *Id.*, § 95.

¹⁵³ *Id.*, § 97.

¹⁴⁹ *Сабалиќ против Хрватска*, § 65.

судска надлежност, е соодветно извршена, што значи дека мора да ја одржи својата надзорна функција и да интервенира во случаи на очигледна непропорционалност помеѓу тежината на делото и изречената казна¹⁵⁴.

Применувајќи ги овие начела во овој случај, Судот утврдил дека уште во почетните фази на постапката, властите биле соочени со јасни индикации за насилство мотивирано или барем под влијание на сексуалната ориентација на жалителката, поради што полицијата требало да поднесе кривична пријава до државното обвинителство, надлежен орган да спроведе понатамошни истраги за показатели за криминал од омраза. Надлежните органи не го сториле тоа. Судот забележал дека постапката за помал прекршок, која била поведена наместо тоа, на каков било начин не го опфатила елементот за криминал од омраза за физички напад против жалителот и казната била очигледно непропорционална со тежината на малтретирањето што го претрпела жалителката. Надлежните се правдале дека кривичното гонење не може да се продолжи врз основа на двојна опасност. Сепак, Судот повторил дека начелото на правна сигурност во кривичните работи не е апсолутно и властите можат повторно да отворат случај на штета на обвинетиот кога, меѓу другото, бил откриен „фундаментален дефект“ во постапката (член 4 § 2 од Протокол бр. 7). Во овој случај, Судот утврдил дека и неиспитувањето на мотивите на омраза зад насилниот напад или неземањето предвид на таквите мотиви при определување на казната за напаѓачот, претставувале „основни недостатоци“ во постапката во смисла на член 4 став 2 од Протокол бр. 7. Судот забележал дека домашните власти може да ја поправат ситуацијата, на пример, со прекин или со поништување на неоправданиот сет од постапки за помали прекршоци, поништување на нивните ефекти, а потоа повторно испитување на случајот.

Врз основа на горенаведеното, Судот утврдил дека надлежните соодветно и ефективно не ја извршиле својата процедурална обврска во согласност со Конвенцијата, што е спротивно на нивната должност да се борат против неказнивоста за кривичните дела од

омраза; затоа, постои повреда на член 3 од неговиот процедурален аспект во врска со член 14.

Коментари

Со овој случај, Судот ја повторил специфичната должност на државата за борба против криминалот од омраза, што, меѓу другите аспекти, подразбира дека системот на кривичната правда треба да може соодветно да ги истражи и да ги санкционира кривичните дела од омраза. Судот посочил дека природата на кривичните дела од омраза е особено деструктивна за основните човекови права и затоа надлежните органи се должни да ја спроведат службената истрага со енергичност и непристрасност за континуирано да ја потврдуваат осудата на општеството за кривичните дела од омраза и да ја одржат довербата на малцинските групи во способноста на надлежните да ги заштитат од дискриминаторски мотивирано насилство. Без строг пристап од властите, кривичните дела од омраза „неизбежно би биле третирани еднакво како и вообичаените случаи без таква конотација, а произлезената рамнодушност би била еднаква на службено согласување, па дури и усогласеност со кривичните дела од омраза“¹⁵⁵. Одговорот што властите го преземале во овој случај, од перспектива на Судот, може да се смета повеќе како одговор што поттикнува чувство на неказнивост за делата на насилен криминал од омраза, отколку за процедурален механизам што покажува дека таквите дела не се толерираат.

Понатаму, во овој случај, Судот ја истакнал специфичната улога на националните судови да обезбедат дека тешките напади врз физичкиот и психичкиот интегритет нема да останат неказнети, или нема да бидат казнети со претерано лесни казни. Во овој поглед, улогата на националните судови е да обезбедат надлежните органи соодветно да ја исполнат својата обврска да ги заштитат правата на оние што се под нивна надлежност, што значи дека националните судови треба да интервенираат во случаи на очигледна непропорционалност помеѓу тежината на делото и изречената казна.

¹⁵⁴ *Id.*, § 109.

¹⁵⁵ *Id.*, § 95.

Интерсекционалност

V.

**Б.С. против Шпанија
(Жалбено барање бр. 47159/08)
од 24 јули 2012**

Белешка за постапката

Жалителката е жена со нигериско потекло, Б.С., која легално живее во Шпанија од 2003 година. Таа се пожалила дека полицајците од националната полиција вербално и физички ја малтретирале кога ја запреле за сослушување, како и за несоодветната истрага на домашните судови за настаните. Таа се повикала на членовите 3 и 14 од Конвенцијата.

Резиме за фактите¹⁵⁶

На 15 јули 2005 година, жалителката била на улица во областа Ел Аренал во близина на Палма де Мајорка, каде што работела како проститутка. Двајца полицајци побарале да го каже идентитетот и да си замине, таа веднаш го сторила тоа. Набргу потоа, на истата локација, ѝ пришле истите полицајци и откако таа се обидела да побегне, ја фатиле, ја удриле со пендрек по левата натколеница и зглобовите и повторно ги побарале нејзините лични документи; еден од полицајците расно ја навредувал. На 21 јули 2005 година, истите полицајци повторно застанале и ја сослушале, а еден од нив ја удрил со пендрек по левата рака.

Жалителката поднела жалба. На барање на истражниот судија, полицијата изготвила извештај за инцидентот, каде што меѓу другото негирале дека полициските службеници користеле понижувачки изрази или физичка сила. Во одлуката од 17 октомври 2005 година, истражниот судија донел привремен налог за отфрлање и ја прекинал постапката со образложение дека нема доволно докази за кривично дело. Жалителката по-

днела барање за преиспитување на таа одлука, жалејќи се дека полициските службеници покажале дискриминаторски став, кој бил одбиен по истата основа. Апелационото тело ја поништило одлуката и наредило да се поведе постапка за помал прекршок против двајцата полицајци. На 11 март 2008 година, за време на јавната расправа каде што обвинетите не биле официјално идентификувани од жалителката, истражниот судија ги ослободил полициските службеници.

Во друга ситуација, жалителката повторно била запрена за сослушување на 23 јули 2005 година. Таа поднела кривична пријава два дена подоцна, во која се наведува дека била тепана по рака и колена со пендрек и дека била цел поради нејзината раса. Изјавила дека била насилно одведена во полициска станица, со цел да потпише изјава со која признава дека им се спротивставила на властите. На 22 февруари 2006 година, истражниот судија донел привремен налог за отфрлање и ја прекинал постапката со образложение дека нема доволно докази за кривично дело. Б.С. поднела барање за преиспитување на таа одлука. Оваа и нејзината следна жалба биле неуспешни.

Процена и заклучоци на Судот

Ефективност на истрагите спроведени од националните надлежни органи

Судот забележал дека иако жалбите на жалителката навистина биле испитани, истражните судии не направиле ништо повеќе освен што побарале извештаи од полицискиот штаб и се засновале само на тие извештаи при прекин на постапката. Понатаму, извештаите ги изготвил началникот на полицијата на Баlearските Острови, кој бил службено претпоставено лице на обвинетите полицајци. Понатаму, Судот забележал дека на јавната расправа на 11 март 2008 година, обвинетите

¹⁵⁶ Соопштение за медиумите од 24.7.2012.

не биле официјално идентификувани од жалителката, расправата не може да се смета за исполнување на барањата од член 3 (бидејќи не дала можност да се идентификуваат инволвираните полициски службеници). Ниту истражните судии ниту провинцискиот суд Audiencia Provincial не ги испитале медицинските извештаи за повредите на жалителката, туку едноставно ги игнорирале со образложение дека немаат датум или не се конечни за причината за повредите. И на крај, истражните судии не презеле никакви мерки за да ги идентификуваат или за да ги сослушаат доказите од сведоците, ниту, пак, ги испитале наводите на жалителката во врска со нејзиното префрлување во полициска станица. Ова го натерало Судот да заклучи дека преземените истражни чекори не биле доволно темелни и ефективни за да ги задоволат барањата од член 3 и утврдил повреда на член 3 во однос на ефективноста на истрагата.

Истрага за постоење можна врска помеѓу расистички ставови и полициски акции

Судот забележал дека во нејзините жалби од 21 и 25 јули 2005 година, жалителката ги споменала расистичките забелешки, наводно, упатени кон неа од полицијата, какви што се „излези одовде, црна курво“, и навела дека полицајците не запреле и не испрашувале други жени што вршат иста активност, но имаат „европски фенотип“. Тие поднесоци не биле разгледани од судовите што го решаваат случајот, кои само ја усвоиле содржината на извештаите од полицијата без да спроведат потемелна истрага за наводните расистички ставови. Судот оценил дека одлуките донесени од домашните судови „не ја зеле предвид **посебната ранливост на жалителката, која е својствена за нејзината позиција како африканска жена што работи како проститутка**“.¹⁵⁷ Затоа, Судот утврдил дека надлежните органи не ја исполниле својата должност во согласност со член 14 разгледуван во врска со член 3 за да ги преземат сите можни чекори, со цел да утврдат дали дискриминаторскиот став можеби имал улога во настаните. Според тоа, постои повреда на член 14 разгледуван во врска со член 3 во неговиот процедурален аспект.

¹⁵⁷ Б. С. против Шпанија, § 62.

Коментари

Со овој случај, Судот за првпат вовел интерсекционално толкување на дискриминацијата во својата судска практика. Образложението на Судот изречно не се однесува на терминот „интерсекционалност“, но во овој случај бил потребен јасен **интерсекционален пристап**. Повикувајќи се на пропустот на властите да ја земат предвид „**особената ранливост на жалителката, која е својствена за нејзината позиција како африканска жена што работи како проститутка**“, Судот изречно ја препознал специфичната ранливост на жалителката што е формирана од пресекот на расата и полот на жалителката, заедно со нејзиниот професионален статус. Со други зборови, ова не се индивидуални лични карактеристики, какви што се полот и расата, туку нивното вкрстување што ја прави жалителката особено ранлива, затоа мора да се разгледаат во целост, а не одделно. Нејзината позиција како „Африканка што работи како проститутка“ ја прави ранлива на дискриминаторски дејства на поинаков начин отколку што може да им се случи на жените од друго потекло или на мажите од африканско потекло.¹⁵⁸ Затоа, Судот нагласил дека шпанските надлежни органи требало да ја земат предвид оваа специфична ранливост кога ги испитуваат можните дискриминаторски мотиви зад инцидентот.

Иако заземал интерсекционален пристап, Судот, сепак, го употребил терминот „особена ранливост“ наместо „интерсекционална дискриминација“. Во својата судска практика, Судот првично го користел концептот на ранливост во однос на Ромите и потоа го проширил својот опсег на лица со посебни потреби, баратели на азил и лица со ХИВ. Концептот на ранливост му овозможува на Судот да ја опфати нееднаквоста посуштински, со тоа што ќе признае дека историски маргинализираните и обесправените групи се изложени на малтретирање поради социјалните предрасуди и институционалната дискриминација. Меѓутоа, судската практика на Судот користи ранливост како фиксно и сегментирано обележје. Со усвојување

¹⁵⁸ <https://strasbourgobservers.com/2012/10/17/racial-discrimination-in-strasbourg-part-ii-intersectionality-and-context/>

на интерсекционалноста како критериум за толкување во овој случај, Судот избегнал суштински да ја анализира ранливоста на жалителот; со други зборови, ранливоста не треба да се смета за трајна и категорична состојба, туку за слоевита и динамична. Усвојувањето на интерсекционалноста како интерпретативен критериум не само што овозможува разгледување на општествени-те структури и на односите на моќта што го обликуваат искуството на маргинализираните луѓе, туку и разгледување на тоа како индивидуалните искуства се разликуваат според повеќекратни комбинации на привилегија, моќ и ранливост.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Кон имплементација на интерсекционалност во европската правна практика на повеќе нивоа: Б. С. против Шпанија, од МаријаКатерина Ла Барбера (MariaCaterina La Barbera), Марта Круелс Лопез (Marta Cruells López), првпат објавен на: 30 октомври 2019 година, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/lasr.12435>.

VI.

Родово-засновани кривични дела од омраза

Родово-заснованите кривични дела од омраза се кривични дела мотивирани од пристрасност кон полот на една личност. За родово-засновани кривични дела од омраза, еден од мотивирачките фактори е перцепцијата на сторителот за родовите норми. Родово-заснованите кривични дела од омраза се последица на родовата нееднаквост и несразмерно ги таргетираат жените, како и сите за кои се смета дека не се придржуваат кон доминантните родови норми. Жртвите може да бидат избрани исклучиво поради нивниот пол, или врз основа на повеќе идентитетски карактеристики, какви што се нивниот пол, етничка припадност и религија. Родово-заснованите кривични дела од омраза, исто така, може да бидат насочени кон луѓе или кон имот поради нивната поврзаност, професионална поврзаност или активизам за родови прашања, какви што се групи за правата на жените и граѓански организации што работат со жртви на насилство. Родово-заснованите кривични дела од омраза честопати имаат за цел да внесат страв и да ги потиснат начините на живот или изразот на идентитетот за кој се смета дека не е во согласност со традиционалните родови норми. Тие имаат значително, долготрајно влијание врз жртвите и ја потиснуваат безбедноста и социјалната кохезија со зачувување на родовата нееднаквост.¹⁶⁰

Врз основа на горенаведената дефиниција за родово-заснован криминал од омраза, одобрена од ОБСЕ/ОДИХР, важно е да се направи разлика помеѓу **родово-засновано насилство** и **родово-заснован криминал од омраза**. Родово-засновано насилство (или сексуално и родово-засновано насилство) се однесува на секој чин што е извршен против волјата на една личност и се заснова на родови норми и нееднакви односи на моќ. Тоа

вклучува физичко, емоционално или психолошко и сексуално насилство, и одбивање на ресурси или пристап до услуги. Насилството вклучува закани за насилство и принуда.¹⁶¹ Случаите на родово-засновано насилство може да претставуваат родово-заснован криминал од омраза, но не автоматски и не секогаш; таквата класификација, а оттука и одговорот, зависат од индивидуалната процена на секој случај. За родово-засновано насилство да се смета и да се третира како криминал од омраза, сторителот мора да има покажано родова пристрасност непосредно пред, за време или веднаш по инцидентот. Индикаторите за родова пристрасност може да се добијат како одговор на овие прашања, изготвени од ОБСЕ/ОДИХР:

Дали жртвите или сведоците го доживуваат инцидентот како мотивиран од пристрасност врз основа на полот на жртвата?

Дали имало коментари, пишани изјави, гестови или графити што укажуваат на пристрасност? Ова може да вклучува употреба на родово-засновани навреди, тропи, стереотипи и предрасуди, какви што се оние поврзани со улогите на жените во јавната или во приватната сфера.

Дали таргетираниот имот беше место од професионално, правно, културно или од здравствено значење, како што е организација за женски права, здружение на ЛГБТИ-лица, клиника за планирање семејство и/или други места што би можело да ги посетуваат лица од специфичен пол?

Дали имотот претходно бил цел на родово-заснован инцидент или на криминал од

¹⁶⁰Родово-заснован криминал од омраза, информативен лист, ОБСЕ/ОДИХР, март 2021 година, <https://www.osce.org/odihhr/480847>

¹⁶¹Превенција и одговор на сексуално и родово-засновано насилство, Прирачник за итни случаи, УНХЦР, <https://emergency.unhcr.org/entry/51693/sexual-and-gender-based-violence-sgbv-prevention-and-response>

омраза? Во случај на напад против имот, дали на местото на настанот бил оставен предмет или симбол што може да се разбере како навредлив или заканувачки врз основа на полот?

Каква била природата на насилството? Дали целта биле симболите што претставуваат конкретен пол?

Дали осомничениот ѝ припаѓа на група на омраза која има за цел луѓе врз основа на нивниот пол? Ова може да вклучува движења што се карактеризираат со мизогинистички гледишта (какви што се „инцели“), насилни активисти за правата на мажите и групи што се залагаат за нетолеранција кон луѓето врз основа на нивниот пол. Дали потеклото или криминалното досие на осомничениот покажува дека лицето извршило слични инциденти во минатото?

Дали жртвата била активист за женски права, феминистка или ЛГБТИ-активистка, или бранител на човекови права, која се занимавала со заштита и безбедност на одредени групи врз основа на пол?

Дали инцидентот се случил на значаен датум за сторителот или за погодените заедници (на пример, Меѓународен ден на правата на жената или за време на 16-дневната кампања за активизам против родово-засновано насилство)?

Дали постои друг јасен мотив? Недостатокот на други мотиви е исто така причина да се разгледа мотивацијата за пристрасност.¹⁶²

Во својата судска практика, Судот разгледал голем број случаи на насилство насочени против жени. Таканаречениот „класичен“ родово-заснован криминал од омраза е случајот *Б.С. против Шпанија*,¹⁶³ во кој една жена со нигериско потекло била малтретирана и навредувана од патролни полициски службеници во близина на местото каде што работела како проститутка во два наврати.

Таа тврдела дека претрпела малтретирање и била дискриминирана поради бојата на кожата и полот, додека полицијата не им пристапила на жените со „европски фенотип“ кои вршеле иста активност во истата област. Полициските службеници користеле расистички забелешки, имено „излези одовде, црна курво“ (показател за пристрасноста во однос на полот и на етничкото потекло), за време на интеракцијата со неа. Во овој случај, Судот утврдил повреда на член 3 бидејќи властите не ги испитале нејзините жалби против полициските дејства и повреда на член 14 разгледан во врска со член 3 бидејќи властите „не ја земале предвид посебната ранливост на жалителката својствена за нејзината позиција како Африканка што работи како проститутка“ и на тој начин не ја исполниле својата должност да ги преземат сите можни чекори за да утврдат дали дискриминаторскиот став можеби има улога во настаните. Во овој случај, полот се вкрстува со друга лична карактеристика на жалителката, имено, нејзиното етничко потекло, и Судот ја нагласил важноста надлежните органи да го разгледаат во целост, а не одделно, со што ќе преземат меѓусебен пристап.

Во друга серија од случаи разгледани од Судот, Судот ги анализираше случаите на родово-засновано насилство врз жени од аспект на должноста на надлежните да ги спречат и да ги заштитат жените од семејно насилство и должноста да истражуваат такви случаи без дискриминација. Овој последен аспект особено се однесува на неактивноста на органите за спроведување на законот да спречат семејно насилство и нереагирање или несоодветност на одговорот на судскиот систем за санкционирање. Надлежните органи имаат тенденција да го потценуваат семејното насилство, со што во суштина го одобруваат, а основните причини за тоа се однапред замислени идеи во врска со улогата на жените во семејството, обичаи или традиции и идеи дека ова е семејна работа во која властите не можат да се мешаат. Судот забележал дека властите не ја ценат целосно сериозноста и степенот на проблемот со семејното насилство и неговиот дискриминаторски ефект врз жените. Судот го сметал родово-заснованото насилство како форма на дискриминација врз жените.

¹⁶² Родово-заснован криминал од омраза, информативен лист, ОБСЕ/ОДИХР, март 2021 година, <https://www.osce.org/odihr/480847>

¹⁶³ Случајот е детално анализиран во делот *Интерсекционалност*.

Конкретно, во случајот **Опуз против Турција** (2009),¹⁶⁴ жалителката е Турчинка, која тврдела дека турските власти не го заштитиле правото на живот на нејзината мајка, која била убиена од сопругот на г-ѓа Опуз и дека тие биле несовесни пред повторното насилство, смртни закани и повреди на кои таа самата подлежела. Таа понатаму се жалела на недостаток на заштита на жените од семејно насилство според турското домашно право. Судот утврдил дека турските власти не успеале во својата позитивна обврска да го заштитат правото на живот на мајката на жалителката во смисла на член 2, бидејќи не покажале должно внимание во нивните мерки за спречување на убиството и не успеале да спроведат брза истрага за убиството. Судот, исто така, утврдил дека имало повреда на член 3 како резултат на пропустот на властите да преземат заштитни мерки во форма на ефикасно спречување сериозни нарушувања на личниот интегритет на жалителката од нејзиниот поранешен сопруг. Во врска со недостатокот на заштита на жените од семејно насилство, Судот забележал дека семејното насилство влијае главно врз жените и дека општата и дискриминаторска судска пасивност во Турција создава околности што се погодни за семејно насилство. Имајќи го тоа на ум, насилството што го претрпеле жалителката и нејзината мајка може да се смета за родово, што претставува форма на дискриминација врз жените. Целокупното нереагирање на судскиот систем и неказнивоста што ја уживаат насилниците, како во случајот на жалителката, укажало на тоа дека немало доволно посветеност за преземање соодветни мерки за решавање на семејното насилство. Затоа, Судот заклучил дека имало повреда на членот 14, во врска со членовите 2 и 3.¹⁶⁵

Во друг случај, **Мудрич против Република Молдавија** (2013)¹⁶⁶, жалителката, жена од Молдавија, која е разведена од својот сопруг 22 години, тврдела дека во февруари 2010 година нејзиниот поранешен сопруг провалил во нејзината куќа, ја претепал и се преселил

¹⁶⁴ Опуз против Турција, Жалбено барање бр. 33401/02.

¹⁶⁵ *Id.*, § 184 – 202.

¹⁶⁶ Мудрич против Република Молдавија, Жалбено барање бр. 74839/10.

трајно, ја малтретирал до јануари 2011 година кога полицијата го отстранила. Таа тврди дека властите ја толерирале злоупотребата на која била подложена во нејзиниот дом, засновајќи се на психичката болест на нејзиниот поранешен сопруг како изговор за неспроведување на различните судски наредби за заштита против него. Судот утврдил дека начинот на кој властите постапувале во случајот, особено долгите и необјаснети одложувања во извршувањето на судските налози за заштита и подложувањето на жалителката А.М. на задолжително медицинско лекување, претставува неисполнување на нивните позитивни обврски во согласност со член 3. Жалителката исто така тврдела дека властите не го примениле домашното законодавство наменето да ја заштити од семејно насилство, како резултат на однапред замислени идеи во врска со улогата на жените во семејството. Според тоа, Судот утврдил дека постапките на надлежните органи не биле едноставен пропуст или задоцнување во справувањето со насилството врз жалителката, туку сочинувале постојано оправдување на таквото насилство и одразувале дискриминаторски однос кон неа како жена. Властите не ја ценеле целосно сериозноста и степенот на проблемот со семејното насилство и неговото дискриминаторско влијание врз жените. Така, Судот исто така утврдил повреда на член 14 во врска со член 3.

Во случајот **Талпис против Италија** (2017),¹⁶⁷ во врска со семејно насилство на кое подлежела мајка на две деца и кое резултирало со убиство на нејзиниот син и обид за нејзино убиство, жалителката, меѓу другото, се жалела на неисполнување од страна на италијанските надлежни органи на нивната должност да ја заштитат од делата на семејно насилство нанесени врз неа. Судот, конкретно, утврдил дека со пропустот да се преземе брзо дејство по жалбата поднесена од жалителката, властите ја лишиле таа жалба од каков било ефект, создавајќи ситуација на неказнивост поволна за повторување на делата на насилство, што тогаш довело до обид за убиство на жалителката и смрт на нејзиниот син. Затоа, надлежните органи не успеале во

¹⁶⁷ Талпис против Италија, Жалбено барање бр. 41237/14.

својата обврска да ги заштитат животите на засегнатите лица. Судот, исто така, утврдил дека жалителката живеела со своите деца во услови на насилство, кое било доволно сериозно за да се квалификува како малтретирање, и дека начинот на кој властите ги воделе кривичните постапки укажува на судска пасивност, што е некомпатибилно со член 3. На крајот, Судот утврдил дека жалителката била жртва на дискриминација како жена поради неактивноста на надлежните органи, кои го потцениле насилството за кое станува збор и со тоа во суштина го одобриле; спротивно на член 14 преземен во врска со членовите 2 и 3.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Соопштение за медиумите од 2.3.2017.

Список на случаи за говор на омраза

Гароди против Франција Жалбено барање бр. 65831/01 од 24 јуни 2003 година (одлука за допуштеноост)

Марла М'Бала против Франција, Жалбено барање бр. 25239/13 од 20 октомври 2015 година (одлука за допуштеноост)

Вилијамсон против Германија, Жалбено барање бр. 64496/17 од 8 јануари 2019 година (одлука за допуштеноост)

Пасторс против Германија, Жалбено барање бр. 55225/14 од 3 октомври 2019 година (одлука за допуштеноост)

Павел Иванов против Русија, Жалбено барање бр. 35222/04 од 20 февруари 2007 година (одлука за допуштеноост)

Балсит-Лидеикиене против Литванија, Жалбено барање бр. 72596/01 од 4 ноември 2008 година

Хосл-Даум и други против Полска, Жалбено барање бр. 10613/07 од 7 октомври 2014 година (одлука за допуштеноост)

Атаманчук против Русија, Жалбено барање бр. 4493/11 од 11 февруари 2020 година

Норвуд против Обединетото Кралство, Жалбено барање бр. 23131/03 од 16 ноември 2004 година (одлука за допуштеноост)

И.А. против Турција, Жалбено барање бр. 42571/98 од 13 септември 2005 година

Ербакан против Турција, Жалбено барање бр. 59405/00 од 6 јули 2006 година

Белкасем против Белгија, Жалбено барање бр. 34367/14 од 27 јуни 2017 година (одлука за допуштеноост)

Е.С. против Австрија, Жалбено барање бр. 38450/12 од 25 октомври 2018 година

Тагијев и Хусејнов против Азербејџан, Жалбено барање бр. 13274/08 од 5 декември 2019 година

Гундуз против Турција, Жалбено барање бр. 35071/97 од 4 декември 2003 година

Фарук Темел против Турција, Жалбено барање бр. 16853/05 од 1 февруари 2011 година

Алтнташ против Турција, Жалбено барање бр. 50495/08 од 10 март 2020 година

Динк против Турција, Жалбено барање бр. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09, 7124/09 од 14 септември 2010 година

Ибрагим Ибрагимов и други против Русија, Жалбено барање бр. 1413/08, 28621/11 од 28 август 2018 година

Фабер против Унгарија, Жалбено барање бр. 40721/08 од 24 јули 2012 година

Никс против Германија, Жалбено барање бр. 35285/16 од 13 март 2018 година (одлука)

Лерој против Франција, Жалбено барање бр. 36109/03 од 2 октомври 2008 година

Roј TV A/S против Данска, Жалбено барање бр. 24683/14 од 17 април 2018 година (одлука за допуштеноост)

Стомакин против Русија, Жалбено барање бр. 52273/07 од 9 мај 2018 година

Вејделанд и други против Шведска, Жалбено барање бр. 1813/07 од 9 февруари 2012 година

Беизарас и Левикас против Литванија, Жалбено барање бр. 41288/15 од 14 јануари 2020 година

Лилиендахл против Исланд, Жалбено барање бр. 29297/18 од 12 мај 2020 година (одлука за допуштеноост)

Јерсилд против Данска, Жалбено барање бр. 15890/89 од 23 септември 1994 година

Сулас и други против Франција, Жалбено барање бр. 15948/03 од 10 јули 2008 година

Ферет против Белгија, Жалбено барање бр. 15615/07 од 16 јули 2009 година

Ле Пен против Франција, Жалбено барање бр. 18788/09 од 20 април 2010 година (одлука за допуштеноост)

Перинчек против Швајцарија, Жалбено барање бр. 27510/08 од 15 октомври 2015 година (Големиот совет)

Шимуниќ против Хрватска, Жалбено барање бр. 20373/17 од 22 јануари 2019 година (одлука за допуштеноост)

Отеги Мондрагон против Шпанија, Жалбено барање бр. 2034/07 од 15 март 2011 година

Стерн Таулатс и Роура Капелера против Шпанија, Жалбено барање бр. 51168/15 и 51186/15 од 13 март 2018 година

Delfi AS против Естонија, Жалбено барање бр. 64569/09 од 16 јуни 2015 година (Големиот совет)

Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete и Index.hu Zrt против Унгарија, Жалбено барање бр. 22947/13 од 2 февруари 2016 година

Белкасем против Белгија, Жалбено барање бр. 34367/14 од 27 јуни 2017 година (одлука)

Пихл против Шведска, Жалбено барање бр. 74742/14 од 7 февруари 2017 година (одлука за допуштеноост)

Смајиќ против Босна и Херцеговина, Жалбено барање бр. 48657/16 од 18 јануари 2018 година (одлука за допуштеноост)

Сава Терентјев против Русија, Жалбено барање бр. 10692/09 од 28 август 2018 година

Список на случаи за криминал од омраза

Начова против Бугарија, Жалбено барање бр. 43577/98 и 43579/98 од 6 јули 2005 година

Милановиќ против Србија, Жалбено барање бр. 44614/07 од 14 декември 2010 година

Виравјан против Ерменија, Жалбено барање бр. 40094/05 од 2 октомври 2012 година

Идентоба и други против Грузија, Жалбено барање бр. 73235/12 од 12 мај 2015 година

Ѓорѓевиќ против Хрватска, Жалбено барање бр. 41526/10 од 24 јули 2012 година

Сакир против Грција, Жалбено барање бр. 48475/09 од 24 март 2016 година

Б.С. против Шпанија, Жалбено барање бр. 47159/08 од 24 јули 2012 година

Шечиќ против Хрватска, Жалбено барање бр. 40116/02 од 31 мај 2007 година

Здружение АСCEPT и други против Романија, Жалбено барање бр. 19237/16 од 1 јуни 2021 година

Р.Б. против Унгарија, Жалбено барање бр. 64602/12 од 12 април 2016 година

Ангелова и Илиев против Бугарија, Жалбено барање бр. 55523/00 од 26 јули 2007 година

Сабалиќ против Хрватска, Жалбено барање бр. 50231/13 од 14 јануари 2021 година

Балаж против Унгарија, Жалбено барање бр. 15529/12 од 20 октомври 2015 година

Абду против Бугарија, Жалбено барање бр. 26827/08 од 11 март 2014 година

М.Ц. и А.Ц. против Романија, Жалбено барање бр. 12060/12 од 12 април 2016 година

Кобзару против Романија, Жалбено барање бр. 48254/99 од 26 јули 2007 година

Боака и други против Романија, Жалбено барање бр. 40355/11 од 12 јануари 2016 година

Стоица против Романија, Жалбено барање бр. 42722/02 од 4 март 2008 година

Шкорјанец против Хрватска, Жалбено барање бр. 25536/14 од 28 март 2017 година

Агдгомелашвили и Јапарице против Грузија, Жалбено барање бр. 7224/11 од 8 октомври 2020 година

Бурлија и други против Украина, Жалбено барање бр. 3289/10 од 6 ноември 2018 година

Лингурар против Романија, Жалбено барање бр. 48474/14 од 16 април 2019 година

Бегхелури и други против Грузија, Жалбено барање бр. 28490/02 од 7 октомври 2014 година

Опуз против Турција, Жалбено барање бр. 33401/02 од 9 јуни 2009 година

Мудрич против Република Молдавија, Жалбено барање бр. 74839/10 од 16 јули 2013 година

Талпис против Италија, Жалбено барање бр. 41237/14 од 2 март 2017 година

БИБЛИОГРАФИЈА

<https://hatecrime.osce.org/>, ОБСЕ/ОДИХР

Превенција и одговор на кривични дела од омраза: Водич за ресурси за невладини организации во регионот на ОБСЕ, 2009 година, ОБСЕ/ОДИХР

Разбирање на потребите на жртвите на криминал од омраза, 2020 година, ОБСЕ/ОДИХР, <https://www.osce.org/odihr/463011>

Криминал од омраза против лица со попреченост, информативен лист, ОБСЕ/ОДИХР, 2016 година

Родово-заснован криминал од омраза, информативен лист, ОБСЕ/ОДИХР, 2021 година

Спречување на незаконско профилирање денес и во иднина: водич, Агенција за фундаментални права, 2018 година, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/preventing-unlawful-profiling-today-and-future-guide>

Откривање на пристрасни мотиви во кривични дела: избрани случаи на Европскиот суд за човекови права, Агенција за фундаментални права, 2018 година, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/unmasking-bias-motives-crimes-selected-cases-european-court-human-rights>

Работа на полицијата на полето на криминал од омраза против ЛГБТИ-лицата: обука за професионален одговор, Совет на Европа, 2017 година, <https://edoc.coe.int/en/lgbt/7405-policing-hate-crime-against-lgbti-persons-training-for-a-professional-police-response.html>

[Алатки за полициски службеници: стандард на Советот на Европа за расно-мотивирани кривични дела и недискриминација со фокус на Роми и патници, Совет на Европа, 2020 година, https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/-/toolkit-for-police-officers-council-of-europe-standards-on-racially-motivated-crimes-and-non-discrimination](https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/-/toolkit-for-police-officers-council-of-europe-standards-on-racially-motivated-crimes-and-non-discrimination)

Водич за член 2 од Европската конвенција за човекови права, Совет на Европа, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/guides&c>

Водич за член 8 од Европската конвенција за човекови права, Совет на Европа, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/guides&c>

Водич за член 12 и член 1 од Протокол бр.12 од Европската конвенција за човекови права, Совет на Европа, <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/guides&c>

Превенција и одговор на сексуално и родово-засновано насилство, Прирачник за итни случаи, УНХЦР, <https://emergency.unhcr.org/entry/51693/sexual-and-gender-based-violence-sgbv-prevention-and-response>

<https://strasbourgobservers.com/>

Кон имплементација на интерсекционалност во европската правна практика на повеќе нивоа: Б. С. против Шпанија, од Марија Катерина Ла Барбера (MariaCaterina La Barbera), Марта Круелс Лопез (Marta Cruells López), првпат објавен на: 30 октомври 2019 година, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/lasr.12435>.

